

**T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

Psikoloji Anabilim Dalı
Psikoloji Bilim Dalı

**SOSYAL MEDYA VE SOSYAL MEDYA
FENOMENLERİNİN HOMOFOBİYE ETKİSİ**

Yüksek Lisans Tezi

Merve AYÇİÇEK

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Zeynep SET

İstanbul – 2022

TEZ TANITIM FORMU

- Yazar Adı** : Merve AYÇİÇEK
Soyadı
- Tezin Dili** : Türkçe
- Tezin Adı** : Sosyal Medya ve Sosyal Medya Fenomenlerinin Homofobiye Etkisi
- Enstitü** : İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
- Anabilim Dalı** : Psikoloji
- Tezin Türü** : Yüksek Lisans
- Tezin Tarihi** : 13.06.2022
- Sayfa Sayısı** : 104
- Tez Danışmanı** : Dr. Öğr. Üyesi Zeynep SET
- Dizin Terimleri** : Sosyal medya, Sosyal Medya Fenomeni, Homofobi
- Türkçe Özet** : Bu çalışmanın amacı 18-35 yaş arasındaki bireylerin sosyal medya kullanımı ve sosyal medya fenomenlerini takip etme olgusuna göre homofobik tutumlarına etkisi olup olmadığıdır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır.
- Dağıtım Listesi** : 1. İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsüne
2. YÖK Ulusal Tez Merkezine

İmzası

Merve AYÇİÇEK

**T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

Psikoloji Anabilim Dalı

Psikoloji Bilim Dalı

**SOSYAL MEDYA VE SOSYAL MEDYA
FENOMENLERİNİN HOMOFOBİYE ETKİSİ**

Yüksek Lisans Tezi

Merve AYÇİÇEK

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Zeynep SET

İstanbul – 2022

BEYAN

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğu, kullanılan verilerde herhangi tahrifat yapılmadığını, tezin/projenin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez/proje olarak sunulmadığını beyan ederim.

Merve AYÇİÇEK

.../.../2022

İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Merve AYÇİÇEK' in Sosyal Medya ve Sosyal Medya Fenomenlerinin Homofobiye Etkisi adlı tez çalışması, jürimiz tarafından Psikoloji anabilim dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

İmza

Başkan Dr. Öğr. Üyesi Zeynep SET

(Danışman)

İmza

Üye Dr. Öğr. Üyesi Esra SAVAS

İmza

Üye Dr. Öğr. Üyesi Fatih BAL

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

... / ... / 2022

İmzası

Prof. Dr. İzzet GÜMÜŞ

Enstitü Müdürü

ÖZET

Eşcinsel kişiler, toplumda ayrımcılık ve önyargı ile karşı karşıya kalmaktadır. Bu türde negatif davranış ve tutumları tanımlayabilmek amacı ile çalışmacılar homofobi kuramını ortaya koymaktadır. Homofobi, toplumun her alanını ilgilendirilen ve çeşitli disiplinler tarafından çalışılması gerekli önemli bir konu olmuştur. Özellikle de ülkemizde yapılan araştırmaların sayısı son senelerde çok fazla artış gösterdiği görülmektedir. Fakat, yapılan araştırmalar çeşitli disiplinler tarafından yürütülmektedir. Yöntem ve örneklem ölçüm araçları ile analiz türleri hususunda birçok çeşitlilik göstermektedir. Dolayısı ile bu araştırmada, literatürde yapılmamış olan “Sosyal Medya ve Sosyal Medya Fenomenlerinin Homofobiye Etkisi”nin yapılması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu araştırma 18-35 yaş arasındaki sosyal medya kullanıcılarının ve bu kullanıcıların sosyal medya fenomenlerini takip etme ilişkisine bakarak homofobik tutumlarına etkisi olup olmadığı araştırılmıştır. Bu araştırmada “Demografik Bulgular “Eşcinsellik Tutum Ölçeği (ETÖ), “Hudson ve Ricketts Homofobi Ölçeği (HRHÖ)” ölçekleri kullanılmıştır. Demografik bulgular ölçeği 28 soru, ETÖ ölçeği 56 soru ve HRHÖ ölçeği 24 sorudan oluşmaktadır. Bu sorular katılımcılara yöneltilmiştir ve sosyal medya fenomenlerinin homofobiye etkilerini, çeşitli hipotezlere göre araştırması amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda, sosyal medya kullanımının homofobiye olan etkisi pozitif olarak bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Medya, Homofobi, Fenomenler

SUMMARY

Homosexual people are faced with discrimination and prejudice in society. In order to define such negative behaviors and attitudes, the researchers put forward the theory of homophobia. Homophobia has become an important issue that is of interest in all areas of society and that needs to be studied on the side of various disciplines. In particular, it is seen that the number of studies conducted in our country has increased a lot in recent years. However, research is carried out by various disciplines. The method and sample vary widely in terms of measurement tools and analysis type. Therefore, this research reveals the necessity of doing "The Effect of Social Media and Social Media Phenomena on Homophobia", which has not been done in the literature. This study investigated whether social media users between the ages of 18-35 have an effect on their homophobic attitudes by looking at the relationship between following social media phenomena and these users. In this study, the scales of "Demographic Findings, Homosexuality Attitude Scale (ETS), and Hudson and Ricketts Homophobia Scale (HRRS)" were used. Demographic findings scale consists of 28 questions, ETS scale consists of 56 questions and HRHÖ scale consists of 24 questions. These questions were directed to the participants and it was aimed to investigate the effects of social media phenomena on homophobia according to various hypotheses. As a result of the research, the effect of social media users on homophobia was found to be positive.

Keywords: Social Media, Homophobia, Phenomena

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
SUMMARY	ii
İÇİNDEKİLER	iii
KISALTMALAR	vi
TABLolar LİSTESİ.....	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	viii
ÖNSÖZ.....	ix
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN GENEL ESASLARI

1.1.Araştırmanın Problemi	3
1.2. Araştırmanın Hipotezleri.....	3
1.3. Araştırmanın Amacı	3
1.4. Araştırmanın Önemi.....	3
1.5. Araştırmanın Sayıltıları	5
1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları	5

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Sosyal medya	6
2.1.1. Sosyal Medyanın Tarihçesi	8
2.1.2. Sosyal Medya ve Toplum	10
2.1.3. Toplumsal Hareketler	11
2.1.4. Kamuoyu	12
2.1.5. Sosyal Medya ve Kimlik	13
2.1.6. Sosyal Medya ve Kültür	15
2.1.7. Sosyal Medya Platformları	17
2.1.8. Sosyal Medya Fenomeni	18
2.2. Temel Kavramlar	19

2.2.1. Temel Kavramlar	19
2.2.2. Bedensel Cinsiyet (sex):	19
2.2.3. Cinsiyet Kimliği (sexual identity):	19
2.2.4. Cinsiyet Rolü	20
2.2.5. Toplumsal Cinsiyet.....	21
2.2.6. Toplumsal Cinsiyet Rolü:	22
2.2.7. Cinsel Yönelim	22
2.2.7.1. Heteroseksüellik	23
2.2.7.2. Biseksüellik	24
2.2.7.3. Aseksüellik	25
2.2.7.4. Transseksüellik	26
2.2.7.5. Homoseksüellik (Eşcinsellik).....	26
2.2.7.6. Eşcinselliğin Kaynakları.....	27
2.2.7.7. Dini Açıdan Eşcinsellik	29
2.2.7.8. Eşcinselliğin Sınıflandırılması.....	30
2.2.8. Heteronormative	31
2.2.9. Queer Kavramı:.....	31
2.3. Homofobi	32
2.3.1. Sınıflandırma	36
2.3.2. Nedenleri	40
2.3.3. Homofobiyi Açıklayan Kuramlar	41
2.3.4. Homofobi ve Medya.....	43

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM VE TEKNİK

3.1. Araştırmanın Modeli	47
3.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi	47
3.3. Veri Toplama Araçları	47
3.3.1. Demografik Bilgi Formu.....	47
3.3.2. Eşcinsellik Tutum Ölçeği.....	47
3.3.3. Hudson ve Ricketts Homofobi Ölçeği	48

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

4.1. Demografik Bulgular	50
4.2. Sosyal Medya Kullanımına Dair Bulgular	50
4.3. Eşcinsellik Tutum Ölçeğine (ETÖ) İlişkin Bulgular	52
4.4. Hudson ve Ricketts Homofobi Ölçeğine İlişkin Bulgular	54
4.5. ETÖ ve HRHÖ Korelasyon Bulguları	56

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç	67
5.2. Öneriler	67
KAYNAKÇA	70
EKLER	84

KISALTMALAR

A.G.E	: Adı Geçen Eser
AIDS	: Acquired Immune Deficiency Syndrome
AKT	: Aktaran
APA	: American Psychological Association
ARK.	: Arkadaşları
DSM	: Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders
ETÖ	: Eşcinsellik Tutum Ölçeği
HRHÖ	: Hudson Ricketts Homofobi Ölçeği
ICD 10	: International Classification of Disease 10
LGBTQ	: Lezbiyen, Gay, Biseksüel, Transseksüel, Interseks, Queer ve diğer heteronormatif olmayan cinsiyet kimliği ve cinsel yönelimler.
S	: Sayfa
SPSS	: Statistical Package For Social Sciences
WHO	: World Health Organization

TABLÖLAR LİSTESİ

- Tablo 1:** Katılımcıların kullandığı sosyal medya platformlarının dağılımları 50
- Tablo 2:** Eğitim düzeyine göre Eşcinsellik Tutum Ölçeği Puan Dağılımları..... 53
- Tablo 3:** Eğitim düzeylerine göre HRHÖ ortalama ve standart sapma değerleri 54

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Sosyal Medya Kullanımına Dair Bulgular	52
Şekil 2: ETÖ ve HRHÖ Toplam Puanları Korelasyon Grafiği	56

ÖNSÖZ

Konu seçimimden, araştırmamın sonuna kadar beni her aşamada destekleyen, bilgi birikimini ve desteklerini benden esirgemeyen, sorularıma ve endişelerime hiçbir zaman kayıtsız kalmayıp ilgiyle dinleyip yanıt veren ve motive eden çok kıymetli ve sevgili danışman hocam Dr. Öğretim Üyesi Zeynep SET'e teşekkür eder saygılarımı sunarım.

Yüksek lisans kaydımdan bitimine kadar yanımda olan, bana her türlü kaynak imkânı sunan, maddi ve manevi her türlü yanımda olan, benim ve diğer çocuklarımla eğitim hayatı için yıllarını veren canım kıymetli kayınpederim Av. Halil İbrahim AYÇİÇEK'e teşekkür ederim.

Sürecin başından beri bana olan inancını kaybetmeyen, her zaman yanımda olan, tökezlediğim an elimden tutup bana güç veren sevgili eşim Av. Osman Selçuk AYÇİÇEK'e teşekkür ederim. Yaptığın her şey için minnettarım. Sevgili kızım Nil Farah AYÇİÇEK benim en stresli dönemlerimde yüzümü güldürdüğü için teşekkür ederim, iyi ki varsın.

Son olarak bu süreçte anlayışlarını, desteklerini ve dualarını benden eksik etmeyen tüm aileme ve arkadaşlarıma teşekkür ederim. Destekleriniz benim için çok kıymetliydi.

GİRİŞ

Dünya genelinde çeşitli cinsel yönelime sahip olan bireyler, geçmişten beri ayrımcılık ve önyargı ile karşı karşıya kalabilmektedir. Özellikle de heteroseksüel kişilerin, eşcinsellerin ve biseksüel kişilere, onların davranışına ve bağlı olduğu topluluğa yönelik sergilemiş oldukları “homofobik” tutumlarda göze çarpabilmektedir. Homofobi, en genel anlamı ile çeşitli cinsel yönelimlere sahip olan bireylere karşı sergilenebilen negatif duygu, davranış ve tutumlar şeklinde tanımlanmaktadır. Her ne kadarda gey, lezbiyen, transseksüel ve biseksüel (LGBT) kişilerin toplumsal haklarını arayabilmek amacı ile başlatmış oldukları hareketler son on senede dünya genelinde farklı toplumlarda pozitif bir değişim yaratmış olsa da, günümüzde cinsel yönelimler sebebi ile ayrımcılığa maruz kalan kişilerin sayısı hala fazladır. Bu durumda, birden fazla eşcinsel kişinin, cinsel yönelimlerini gizlemesi zorunda kalmasına sebep olabilmektedir. Cinsel yönelimlerini gizlemeyen kişiler ise, toplumun farklı alanlarına dışlanarak, damgalanarak, fiziksel ve sözel saldırılara maruz bırakılarak nefret suçlarıyla karşılaştıkları ifade edilmiştir (Amerikan Psikoloji Derneği). Bu türde dışlanma ve ayrımcılık problemleri ile karşılaşan eşcinsel kişiler; depresyon, madde kullanımı ve alkol kullanımı vb. çeşitli problemler yaşayabilmektedirler.

Az önce saymış olduğumuz negatif sonuçlar göz önünde bulundurulduğunda, homofobinin altında bulunan etkenler çalışmacılar tarafından büyük bir önem arz edebilmektedir. Bu doğrultuda, ilgili alan yazınlarında çalışmacıların “eşcinsel-karşıtı” davranış ve tutumlara yönelik olacak sosyal psikolojik değişkenlerin belirlenmesi amacı ile, farklı araştırmalara yönelim olmuştur. Homofobi etki edilecek değişkenlerin çerçevesinde “eğitim, yaş seviyesi ve dindarlık” vb. birtakım demografik özellikler cinsiyet farklılığı, bağlanma stilleri, uyma davranışları eş cinsel kişiler ile sosyal ilişkiler kurmak, toplumsal cinsiyet rolleri, sosyal baskınlık yönelimleri ve otoriterliği incelemiştir.

Ülkemizde yapılan homofobi araştırmalarının sayısı son senelerde belirgin bir biçimde bir artış göstermektedir. Bunlara rağmen, Türkiye’de son senelerde, eşcinsel karşıtında davranış ve tutumlara yönelik yapılan araştırmaları belli bir sistem içinde derleyen bir tarama yazısıyla da meta analizlerin araştırması mevcut değildir. Konuyla ilgili yapılan tek derleme araştırması, 2006 senesinde yapılmış olan görgül araştırmaları özetlemektedir. Oysaki son senelerde “homofobi” konusu farklı disiplinler tarafından ele almış olduğu ve sayısı artış gösteren homofobi konulu araştırmaların yöntemi, örneklem özellikleriyle, ölçüm araçlarıyla ve analiz türleri bakımında birçok çeşitlilik gösterdiği gözlenmektedir. Dolayısı ile, bu araştırmanın en büyük amacı, homofobi üstüne yapılan Türkiye örneklemiyle görgülü, derleme ve kavramsal türünde bilimsel makaleleri bir araya getirebilmek, sonuçları ve derleme sistematik bir biçimde ortaya koyabilmektedir.

Bu amaçların doğrultusunda, konuyla ilgili yapılar bir araştırma olmaması sebebiyle bu çalışmada “Sosyal Medya ve Sosyal Medya Fenomenlerinin Homofobiye Etkisi” araştırılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN GENEL ESASLARI

1.1. Araştırmanın Problemi

18-35 yaş arasındaki sosyal medya kullanıcılarının ve bu kullanıcıların sosyal medya fenomenlerini takip etme ilişkisine bakarak homofobik tutumlarına etkisi olup olmadığı bu araştırmanın problemidir.

1.2. Araştırmanın Hipotezleri

1. Sosyal medya kullanıcılarının ve sosyal medya fenomenlerini takip eden kullanıcıların, sosyal medya kullanım amaçlarına göre homofobi düzeyleri ve eşcinsellik tutumları birbirinden farklıdır.
2. Sosyal medya kullanımında kullanıcıların içerik takibinin yapısına göre homofobi düzeyleri ve eşcinsellik tutumları arasında fark vardır.
3. Hudson ve Ricketts Homofobi Ölçeği ile Eşcinsellik Tutum Ölçeği arasında ilişki vardır.

1.3. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı 18-35 yaş arasındaki bireylerin sosyal medya kullanımı ve sosyal medya fenomenlerini takip etme olgusuna göre homofobik tutumlarına etkisi olup olmadığıdır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır.

1. Sosyal medya kullanıcılarının ve sosyal medya fenomenlerini takip eden kullanıcıların, sosyal medya kullanım amaçlarına göre homofobi düzeyleri ve eşcinsellik tutumları arasında fark var mıdır?
2. Sosyal medya kullanımında kullanıcıların içerik takibinin yapısına göre homofobi düzeyleri ve eşcinsellik tutumları arasında fark var mıdır?
3. Hudson ve Ricketts Homofobi Ölçeği ile Eşcinsellik Tutum Ölçeği arasında ilişki var mıdır?

1.4. Araştırmanın Önemi

Milenyum çağının ilk çeyrek evresinde dijital hayata taşınma süreciyle sosyal medyanın insan hayatının odağına yerleşmesi, iletişimin artık insanlar için en kolay ulaşılabilir meta olması, insanların sosyal hayatlarını sosyal medya üzerinden devam

ettirmesi artık sosyal medya olgusunun insan hayatının temel ögesi noktasına getirmiştir. Bu kapsam dahilinde sosyal medyanın ulaştığı güç insan yaşamına etkisi, insanın kendisini sosyal medya üzerinden anlamlandırılmalı sonucunu doğurmuştur.

Sosyal medyanın sağladığı kolaylıklar ve her an ulaşılabilir olması, Sosyal Medyayı sadece sosyalleşme aracı olarak değil bunun yanında yeni iş kollarını ortaya çıkaran, kişilerin gelir/ek gelir sağlamasına olanak sağlayan bir ağ haline getirmiştir. Global sosyal medya ağlarından olan TikTok, Instagram, Twitter, Youtube gibi sosyal ağ sağlayıcıları kişilerin sadece sosyal etkileşimleri üzerine değil bunun yanında Influencer, Vlogger, Blogger terimleri ile isimlendirilen “Fenomenlerin” maddi kazanç elde etmeleri, maddi zorluk çeken veya ek gelir sağlamak isteyen kişileri etki kapsamına almasıyla bu kişileri taklit, ilgi çekme ve farklı olma dürtüsüyle içerik oluşturma çabaları kazanç sağlamaya yönelik bir unsur ortaya koymaktadır. Sosyal Medya’da sanal olarak gerçekleşen gruplaşmalar “Fenomenler” üzerinden doğal olarak körüklenmekte, doğal liderlikler “Fenomenlere” teslim edilmekte ve bu kişilerin beyanları ise “koşulsuz kabul” görmekte ve takip edilmektedir. Gerek fenomenler gerek ise onaylanmış hesapların ortak özelliği ise kitleleri etkileyebilme kapasiteleri olmaktadır. Bu etkileme olumlu veya olumsuz yönde olabileceği gibi toplum yararına da zararına da oluşabilmektedir.

Homofobi ise kelime olarak Amerikalı Psikolog George Weinberg tarafından türetilmiştir. Anlam itibari ile homofobi, eşcinsellik, biseksüellik ve transseksüellik gibi farklı cinsel yönelimleri veya kimlikleri bulunan insanlara yönelik olumsuz duygular, tutumlar ve/veya davranışlar olarak tanımlanmaktadır (Budak, 2000).

Homofobik yaklaşımın etkisi yüzlerce yıldır süregelirken, etkisinin kırılması henüz yeni diyebileceğimiz bir zaman diliminde gerçekleşmektedir. Son on yıllık zaman diliminde ise birçok ülke homoseksüelliği yasal olarak tanımakta, destek vermekte gerekli hukuki alt yapıları temin etmekte ve yasal düzenlemeler dahi yapmaktadır. Tüm bu sebeplerden ötürü ise psikolojik olarak yıkılması zor bir tabu olarak homofobik yaklaşımın etkisinde mevcut gücü ve yaygın ulaşım ağı ile gerek Fenomenlerin gerekse kullanıcıların homofobik yaklaşımlarının sosyal medya aracılığı ile toplum üzerindeki etkisi, bu etkinin homofobik olmayan kişilerin homofobik düşünceye sevk edip etmediğine, homofobiye sahip olan kişilerde ise düşüncenin kalıplaşmasına mı yoksa düşüncüyü azaltmasına mı sebep olmaktadır

tartışılacaktır. Homofobi tarih boyunca gerek kültürel gerek dinsel olarak toplumların uhdesinde olmaya ve yaşamaya devam etmiş bir olgudur. Özellikle Milenyum çağının hemen öncesi ve Milenyum çağıyla birlikte homofobik yaklaşımların homoseksüellik karşısında etkisinin çok hızlı bir biçimde kırıldığı görülmektedir. Dünya üzerinde birçok ülkede homoseksüel yaklaşımların desteklendiği, özgür kılındığı ve yasal dayanakların dahi düzenlendiği görülmektedir. Yeni yüzyılın ilk çeyreğinde giderek hızlanan bu tabunun yıkımında yeni medya ortamı olan sosyal ağların etkisinin ne olduğu, bu etkinin homofobik yaklaşımı arttırdığı mı yoksa homofobik yaklaşımların azalması noktasında etkisinin olup olmadığı konusunun incelenmesinde bu araştırma önem arz etmektedir.

1.5. Araştırmanın Sayıtları

Araştırmanın sayıtları;

1. Araştırmaya katılan bireylerin ölçme araçlarındaki soruları doğru ve içtenlikle cevaplayacakları düşünülmektedir.
2. Araştırmanın hipotezlerinin test edilmesi amacıyla kullanılan ölçüm araçlarının, ölçmek istenen değişkenlerin niteliğini tam olarak karşıladığı varsayılmaktadır.
3. Ölçme araçları aracılığıyla verilerin elde edildiği örneklem grubu araştırmanın konusuna uygundur.

1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Çalışmanın örneklemini Ankara ilinde yaşayan 18-35 yaş arası 200 erkek ve kadın katılımcı ile sınırlıdır.
2. Bu araştırmadan elde edilen bilgiler kullanılan veri toplama araçlarından elde edilen veriler ile sınırlıdır.
3. Mevcut çalışma yerli ve yabancı ulaşılabilen kaynaklar ile sınırlıdır.
4. Mevcut çalışma pandemi sürecine denk geldiği için elektronik ortamda gerçekleşmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Sosyal Medya

İletişim teknolojisi, günümüzde en yaygın gelişen ve ilerleyen bir araçtır. İletişim ve teknoloji çağının insan hayatına kattığı en önemli imkân ise sosyal medyadır. Teknolojik gelişmeler, günden güne insan hayatını kolaylaştırmasının yanı sıra iletişim modellerini de etkilemektedir. İnsanlar yüz yüze kurulan iletişimin yanında sosyal ağ üzerinden de iletişimlerini sürdürmektedir. Elektronik iletiler, pek çok şekilde karşımıza çıkar. İnsanlar düşüncelerini, fikirlerini ve iletmek istedikleri mesajları pek çok yönden paylaşabilme imkânı bulmaktadırlar. Bu imkânın hızlı, her an ulaşılabilir olması sağladığı kolaylıklar arasındadır. Sosyal ağ üzerinden kişiler hem özel yaşamlarını hem de iş yaşamlarını sürdürmektedirler. Kullanıcılar sanal olarak sosyalleşebildikleri gibi artık işlerini de bu dijital yoldan halletmektedirler.

Sosyal medya, insanların birbirleriyle anlık etkileşimde bulunabildikleri, bu etkileşimin tüm kullanıcılar tarafından deneyimlendiği bir platformdur. Bireyler, sosyal medya üzerinden iletişimin her zaman yüz yüze iletişime göre daha rahat olduğunu düşünürler. Bu rahatlık insanlara kolay gelse de bazı konularda zorluk çıkarmaktır. Bu rahatlığın getirdiği zorluklar ise bireylerin rahatça özel durum ve alanlara müdahale etme hakları olduğu düşüncesidir. Böylelikle daha rahat ve ‘cesaret’ adı altında diğer insanların haklarına, paylaşımlarına müdahale görülmektedir. Rahatsızlık verici şekilde paylaşımında bulunma, hatta bir kişiyi rahatsız edecek şekilde ulaşmaya çalışma söz konusu olabilir.

Sosyal medya, kişilerin internet ağı aracılığıyla fikirlerini, düşüncelerini, fotoğraf ya da videolarını paylaştığı bir alandır (TDK). Sosyal medya geniş kitlelere hızlı bir şekilde ulaşır. Gönderdiğimiz ya da paylaştığımız fotoğraflar saniyeler içinde karşı tarafa iletilmektedir. Bu iletişim tek bir kişiyle yapıldığı gibi binlerce kişi ile de yapılabilir.

Geleneksel medya dediğimiz gazete, dergi, radyo, televizyon ve broşür gibi iletişim araçları ve yeni bir medya olarak görülen sosyal medya arasında farklar vardır. Geleneksel medyanın bireyleri etkileme konusundaki işlevi sosyal medyaya göre oldukça azdır. Geleneksel medyanın daha çok bireyleri bilgilendirme, geliştirme,

haber iletme gibi işlevinin olduğu bilinmektedir. Bu medya araçlarının sağladığı faydalar bireylere iletilmekte ancak geri dönüş görülememekte, tek taraflı bir iletişim söz konusu olmaktadır. Geleneksel medya araçları ile verilen bilgi, haber ya da ileti sınırlı bir etki oluşturmakta bu etkinin sonuçları görülememektedir. Geleneksel medya olarak görülebilecek telefonlar kişiler arasındaki etkin iletişimi sağlamakta ancak amaç daha fazla kişiye ulaşmak söz konusu olduğunda fayda sağlayamamaktadır. Çünkü medyanın amacı kitlelere ulaşmak, daha fazla grubu etkisi altına almak olduğundan telefonun sınırlı sayıdaki kişileri birbirine bağladığı ve ulaştırdığı göz önüne alındığında etkisi zayıflamaktadır.

Web 2.0 teknolojisinin ilerlemesiyle ortaya çıkan sosyal medya uygulamaları iletişim ve etkileşimde sanal bir ortam sunmuş, daha fazla kişi bu sosyal medya platformlarını kullanmaya başlamıştır. Kişiler etkileşim ve iletişimin getirdiği bu yenilikle birlikte kolektif olarak hareket etmeye başlamıştır. Kullanıcılar, gelişen sosyal medya uygulamaları ile kendi gruplarını kurma imkânı da elde etmişlerdir. Bunun bir sonucu olarak da bilgi alışverişi yapıp birlikte hareket etme gibi imkanlara kavuşmuşlardır (Zafer, 2021).

Web 2.0 teknolojisi ve sosyal medya aynı gibi görülmektedir ancak Bruns ve Bahnisch, sosyal medyayı web 2.0 teknoloji çatısı altında kurulumuş; etkileşim açısından yoğun, grup kurma, toplu ve birlikte hareket etmeye olanak sağlayan bu birliktelikle birlikte proje işbirliğini yürütmeye de imkan sağlayan web siteleri tanımını yapmışlardır. Etkileşim web 2.0 teknolojisinde yoğun olduğu için kullanıcılar durağan değil aktiftir. Bu sosyal medya platformlarını kullanan bireyler ulaşmak istedikleri bilgiye daha kolay ulaşmaktadır. Sosyal medya aracılığıyla kullanıcılar bilgi, düşünce, ifade sunabilmekte; görsel ve işitsel bilgilerini de rahatça diğer kullanıcılarla paylaşabilmektedir (akt. Kırık, 2012).

Sosyal medya tanımına Comm ve Burge, paylaşılacak içeriklerin yine sosyal medyayı kullanan paylaşımcıların karar verdiği platform olarak tanımlamıştır. Evans ise sosyal medyayı, içerik ve ne paylaşmak istediğine kullanıcının karar verdiği; dijital medya ürünleri, fotoğraf, video gibi paylaşımların yapıldığı bunları da internet tabanlı sosyal medyada sunduğu aktif kullanımlı olarak geleneksel medyadan ayrı olarak çevrimiçi medya olarak tanımlamaktadır (Köksal ve Özdemir, 2013).

2.1.1. Sosyal Medyanın Tarihçesi

İnternet, özellikle 20. yy sonları yani 1990'lı yıllardan itibaren hızlı bir şekilde insan hayatının bir parçası olmuştur. Önceleri web 1.0 bireyler tarafından kullanılırken 2004 yılında web 2.0'ın gelişip kullanılmasıyla internet kullanımını büyük oranda artmıştır. Web 1.0 teknolojisinde sadece elektronik posta ve etkileşim içinde bulunmayan siteler mevcutken web 2.0 teknolojisiyle kişilerin daha fazla etkileşim içinde oldukları, paylaşacağı ve yayımlayacağı içerikleri kendilerinin belirlediği bir alan ortaya çıktı. Televizyon, dergi, gazete gibi geleneksel medyanın aksine web 2.0 teknolojisiyle birlikte kullanıcılar tek yönlü iletişim halinden, paylaşım konusunda kararı kendisinin verdiği çift yönlü etkileşim ve iletişim içerisine girebilmiştir. Bunun sonucu olarak sosyal medya, web 2.0 teknolojisinin platformlarını açıklamak için de kullanılabilir (Tengilimoğlu, Parıltı ve Yar, 2015).

Sosyal medyanın tarihi çok eskiye dayanmamaktadır. Sosyal medyanın temeli ilk olarak Duke Üniversitesinde yüksek lisans yapan Tom Truscott ve Jim Ellis adında iki öğrenci tarafından geliştirilen "User Network (Kullanıcı Ağı)" kısaca Usenet isimli bir ağ programıyla atılmıştır. Usenet ile birlikte birden fazla kullanıcı aynı anda birbirleriyle bilgi paylaşmış iletişim halinde olmuşlardır (Usenet).

"İnternet Aktarmalı Sohbet (Internet Relay Chat)", Usenet'ten sonra 1988'de geliştirilmiştir. Bu uygulamayla birlikte kullanıcılar artık hem birlikte iletişim kurabilmiş hem de video, fotoğraf, bilgi paylaşımları yapmaya başlamışlardır. (Özkök, 2019).

1997 yılında, ilk sosyal ağ sitesi olarak bilinen "sixDeegres.com" kurulmuştur. Sixdeegres.com kullanıcıları çevrimiçi bir şekilde arkadaş bulma, profil oluşturma, karşılıklı iletişim kurma gibi imkanlara sahip olmuş ve bu internet sitesini kurucular çağın ötesinde görmeye başlamışlardır. Dünya üzerinde milyonlarca kullanıcı olmasına rağmen site bu kalabalık ağ yönetemeyip 2000 yılında sixdeegres.com'u kapatmıştır (Boyd ve Ellison, 2008).

1997 ve 2001 yılları arasında "Friends", "AssianAvenue", "BlackPlanet", ve "MiGente" gibi birçok sosyal medya platformları ortaya çıkmıştır. Bu uygulamalar ile birlikte kullanıcılar profil oluşturma, arkadaş bulma, karşılıklı iletişim, iş alanında gruplar kurma ve etkileşim kurma, duygusal ilişki kurmak için profil oluşturma imkânı

bulmuştur. Bu platformlar arkadaş listelerini onay almadan rahat bir şekilde oluşturabiliyordu (Boyd ve Ellison, 2008).

2001 yılında kullanıcıların iş yaşamına yardımcı olması amacıyla “Ryzee.com” kurulmuştur. Ryzee.com’un kurucusu profesyonel iş insanları, topluluk üyeleri, yatırımcıları da destek olarak arkasına almaya çalışmıştır. Ryze, Tribe.net, LinkedIn ve Friendster gibi iş alanında kurulan uygulamalar birbirini destekleyeceğine inanılsa da tarih içinde her biri farklı gelişim göstermiştir. Friendster, başarılı olamamasına rağmen önemli bir kitleye sahip olmuş; Ryze büyük kullanıcılara sahip olamayarak gelişme kaydedememiştir. Tribe.net sektörel anlamda büyümüştür. Ancak LinkedIn kurulduğu günden bu yana hala kullanılmakta, iş alanında büyük başarı sağlamaktadır (Boyd ve Ellison, 2008).

2003 yılında kullanılmaya başlayan LinkedIn, kullanıcıların iş hayatını tanıttıkları, iş bilgilerini paylaştıkları bir platform olma yolunda başarıyla ilerlerken artan internet kullanımıyla farklı alanlarda sosyal medya platformu ihtiyacı doğdu. Bunun sonucu olarak 2004 yılında Flickr, görsel alanda kullanıcıların fotoğraflarını yayımlayabileceği bir platform olarak kurulmuştur. Hollanda da 2007 yılında kurulan “Myspace” in amacı ise kullanıcıların fotoğraflarını, videolarını, düşünce ve fikirlerini, ses kayıtlarını paylaşmalarını sağlayan bir sosyal medya platformudur (Özkök, 2019).

Facebook, 2004 yılında Harvard Üniversitesi öğrencisi Mark Zuckerberg ve arkadaşları tarafından kurulmuştur. Facebook, ilk zamanlar kısıtlı kullanıcılara yani Harvard Üniversitesi öğrencilerine sunulmuş daha sonra herkesin profil oluşturarak kullanabildiği bir platform olmuştur. Kurulma amacı kullanıcıların birbiriyle bilgi alışverişinde bulunması ve iletişim kurmasıdır (Wikipedia, 2022).

2006 yılında kurulan Twitter ise 140 karakter ile kullanıcıların düşünce, bilgi ya da metin paylaşmasını sağlayan içerik paylaşım platformudur. 2005’te kurulan Youtube’da kullanıcılar görsel içeriklerini (video) paylaşmaya başlamıştır. “Facebook”, “Twitter” ve “Youtube” hala en çok kullanılan sosyal medya ağları olmasının yanı sıra 2006-2018 yılları arasında gelişen sosyal medya ağlarının da temelini atmıştır. Günümüz de hala sosyal medya ortamına yeni ağlar, uygulamalar ve platformlar eklenmektedir (Özkök, 2019).

2.1.2. Sosyal Medya ve Toplum

Sosyal medya insan hayatına hızla giriş yapmış, gündelik hayatın bir parçası haline gelmiştir. Bireyler, sosyal medya üzerinden sosyalleşmekte ve sosyal medya her türlü kesimden, birbirinden çok farklı insanları, toplumları bir araya getirmektedir. Sosyal medya kişilerin bilgi, düşünce ve hatta duygularını bile paylaştıkları bir alan olmaktadır. Sosyal medyanın getirdiği kolaylıklardan birisi de aynı amaca hizmet eden kişileri bir araya getirmesidir. Sivil toplum kuruluşları, dernekler, örgütler ortak paydada buluştukları kişilere kolay, hızlı ve ekonomik açıdan ulaşmakta daha rahat eyleme geçme imkânı tanımaktadır. Bu yönüyle sosyal medya kişisel hizmetin yanı sıra kamu hizmeti de sunmaktadır (Çalışkan ve Mencik, 2015).

Sosyal medya, bireylere belli davranış kalıpları oluşturma görevi üstlenmiştir. Din, aile, okul, arkadaş, kültür toplumun kontrol mekanizmasıyken artık bu görevi sosyal medya üstlenmiştir. Kullanıcılar, takip ettiği grupların etkisinde kalarak düşünce dünyalarına kendilerine ait olmayan fikirleri, takip ettiği grupların etkisinde kalarak kendi düşüncelerine enjekte edebilmektedir. Geleneksel kuralların dışına çıkıp farklı kültür, inanç ve değerleri tanıyan kişiler bu farklılıkları tanıyıp fikir değişikliğine gidebilmektedir (Çalışkan ve Mencik, 2015).

Teknolojik gelişmeler hızla yaşanırken kabul edilen değerler, gelenek, kültür, ekonomi ve sosyal ilişkilerde aynı oranda değişmektedir. Teknoloji ve onun getirisi olan yenilikler, insanların düşünce ve fikirlerini, kalıplarını, sosyal ilişkilerini yeniden oluşturmaya doğru yol almıştır. Teknoloji alanındaki yenilikler ve gelişmeler toplum hayatını da yerinden etmiş bu teknoloji hayatına adapte olunmasına ise “Ağ Toplumu” adı verilmiştir (Köseoğlu ve Al, 2013).

İnternet her konuda değişikliğe yol açıp kişisel olarak insan hayatında da birçok şeyi değiştirdiği gibi küresel anlamda da toplum hayatını etkileyip yeni bir toplumsal yapı oluşmasına yol açmıştır. ‘Ağ Toplumu’ da bu yeni toplumsal yapının adı olmuştur. Castells, bu toplumu kişilerin hem kendi çevresi içerisinde hem de uluslararası bir şekilde diğer insanlarla iletişim kurup haberleştiği ve bağlantı ile yaşadığı bir toplum olarak ifade etmiştir. Jan Van Dijk 1999 yılında “Ağ Toplumu” adını verdiği kitabında bu konuyla ilgili olarak, teknolojik yenilikler sonucu kişilerin yüz yüze iletişimden ziyade sanal ortamda bir sosyal medya ağı sayesinde iletişim kurup bir araya gelineceğini ifade etmiştir. Bu değişim bireylerin, yakın ya da uzak

çevresiyle gerek iş gerek toplantı gerekse sosyalleşme konularında somut olarak fiziken bir görüşme değil çevrimiçi olarak ağ üzerinden görüşüleceğini göstermektedir. Kullanıcılar, gelişen teknoloji ile birlikte sosyal medyada başta iletişim olmak üzere bireysel değişimlerini başlattıkları gibi toplumsal dönüşüm ve değişmeyi de başlatmıştır. Toplumsal alanda ki bu dönüşümle birlikte içinde bulunduğu sanal ortamda ki toplumsal hayatın da getirdiği değişikliklere ayak uydurmak durumunda kalmıştır (Zafer, 2020).

2.1.3. Toplumsal Hareketler

Toplumsal hareketler kişilerin bir olay ya da konuya karşı, genel olarak devlete karşı konularda, aynı fikirden kişilerle bir araya gelip direnmesidir. Sosyal medya ve geleneksel medyanın bu konuda etkisi çok büyüktür. Toplumsal hareketler sadece direniş ya da olumsuz konular üzerine değildir. Bazı özel hastalıkların önemine dikkat çekmek isteyen bu sayede de sosyal medyada viral olup dikkat çeken konular olmaktadır. Örneğin ALS hastaları için dikkat çekmek isteyen ‘ALS Bucket Challenge’ toplumsal hareketlerin sadece başkaldırı özellikte olmadığı örneği olarak gösterilebilir (Zafer, 2021).

Toplumsal hareketler tarihin başlangıcından bu yana insanoğlunun elindeki en büyük araç olmuştur. İnsanoğlu, kendi yapısı içinde yer alan bağımsızlık ve başkaldırı ihtiyacını toplumsal hareketlilik aracılığıyla gerek modern öncesi dönemde gerekse modern dönemde sık sık kullanmaktadır. Toplumsal hareketlilik sonucu Batı Avrupa da zamanında meydana gelen değişiklikler sonucu köklü hareketlerden de görüleceği üzere, devlet yönetimindeki kişilerce toplumsal hareketlilik düzen bozuculuk olarak görülmüştür (Foucault, 1994).

Toplumsal hareketlerin, 20. yy’da ekonomik ve siyasi nedenlerden olduğu görülmektedir. 1970 yılından itibaren artık toplumsal hareketler insan ve kadın hakları, özgürlük, barış gibi konular üzerine olmuştur. Bu bağlamda toplumsal hareketler ‘eski’ ve ‘yeni’ olarak gruplanmıştır. İlk dönemde yapılan toplumsal hareketler ‘eski’, 70’lerden itibaren olan toplumsal hareketler ise ‘yeni’ olarak değerlendirilmiştir

Bireylerin, toplumsal hareketliliği gerçekleştirirken konu veya durum ne olursa ortak düşünceye sahip olmaları ve bu ortak düşünceyle birlikte beraber hareket etmeleri büyük önem taşır. Aynı amaca hizmet eden insanlar aynı bilinçle hareket etmek için belli bir iletişim kanalında olmaya ihtiyaç duyarlar (Çoban, 2011).

Tarih içinde sürekli gelişen ve değişen medya, toplumsal hareketlerde gerekli olan iletişim için gereklidir. Medya araçları sayesinde bireyler ortak yürüttükleri proje, düşünce ya da hizmetleri medya ile sağlamaktadır. Medya, bireyleri ortak çatı altında toplayıp kolektif bilinç ile hareket etmesine yardımcı olmaktadır. Bu yardımın en büyük örneği ‘hashtag’ adı verilen ve sosyal ağlarda kullanılan ilgili bir sözün başına getirilen işarettir. Hashtag yardımıyla kullanıcılar, ortak fikirlerini belirtirler. Toplumsal hareketlilik kavramında kişiler birbirine hızlı ulaşır, toplumsal eylemlerini de bu sayede hızlı yapmaktadırlar (Mattoni ve Trere, 2014).

2.1.4. Kamuoyu

Medyanın kamuoyu oluşturma etkisi geleneksel medya ile ortaya çıkmıştır ancak teknoloji ağlarının gelişimiyle bu görev artık sosyal medyaya devredilmiştir ve sosyal medyanın toplum üzerindeki en büyük etkilerinden biri de kamuoyu oluşturma olmuştur.

Kamuoyu; aynı topluma üye olan, bu toplum üyelerini ilgilendiren herhangi bir konu, olay ya da durum hakkında verilen genel düşünce, yargı ya da yaklaşımdır. Kamu kelime anlamı olarak ‘grup’ ya da ‘halk’ olarak nitelenmiştir. Toplumsal anlamda ise bu grubun ortak kanaat sonucu birlikte etkileşim içerisinde olup fikrini duyurmasıdır (Koçak, 2002).

Halk, varlığını fikirleriyle ve düşüncesiyle ispat etmektedir. Bu ispat için gerekli olan durum ise kamuoyudur. Toplumsallaşmanın temel amacı aynı fikirde ve hatta farklı fikirde olan bireylerin bir araya gelerek sesini duyurması bunu da kamuoyu ile yapmasıdır. Geçmişte, kamuoyu oluşturmak için daha çok geleneksel medya kullanılmaktaydı. Ancak teknolojinin gelişmesiyle birlikte daha az sürede ve daha fazla kişiye ulaşmasından dolayı sosyal medya araçları kullanılmaktadır. Sosyal medyayı her kesimden kullanıcı, hızlı ve pratik bir şekilde kullanmaktadır.

Sosyal medya, dünya üzerindeki kullanıcılar arasında özgürlük ve eşitlik gibi halkı son derece ilgilendiren konuların talep edilmesini ve bu konular üzerinde konuşulmasını yaygınlaştırmıştır. Bireyler, kendi toplumlarından farklı olarak diğer ülke vatandaşlarının toplumunda gözlemediği özellikle kendi toplumunda olmayan özellikleri tanımış ve bunu da yine kendi devletinden talep edebilmiştir. Bunun getirisi olarak yönetim, merkezîyetçilikten ayrılıp toplum da yaşayan vatandaşlar ile birlikte etkileşim kurarak çift yönlü bir yaklaşım benimsemişlerdir (Eren ve Aydın, 2014).

Sosyal medya da kullanıcıların fikir ve düşüncelerini rahatça ifade edip aynı fikri savunduğu kişilerle bir araya gelip sanal cemiyet oluşturduğu söylenebilir. Aynı şekilde bunu kamuoyu oluşması için kullanmaktadır. Sosyal medyada kullanıcılar diğer kişilerle aynı durumu yaşamasa dahi diğerlerinin fikirlerinden etkilenebilmektedir. Bu fikir birliği yine kamuoyu oluşmasını sağlamaktadır (Stein, 2005).

2.1.5. Sosyal Medya ve Kimlik

İnsanoğlu, var olduğu günden bu yana içinde yaşadığı toplumun bir ferdi olarak o topluma ait olmak üzere bir kimlik oluşturur. Kimlik, kişinin nasıl bir birey olduğunu ve hangi değerlere sahip olduğunu gösteren kendine has özellikleridir. Kısacası kimlik bir kişinin kim olduğudur. Kişinin kimliğinin belirlenmesinde içine doğduğu toplum, kültür, sosyal çevre; ailesi ve arkadaşları etkilidir.

Gelişmiş ve sınırları aşmış teknolojiyle birlikte bireyler artık sanal dünyada daha fazla vakit geçirmektedir. Bunun nedenlerinden biri ise sanal dünyanın özgür bir ortam sağlamasıdır. Kullanıcılar, sosyal ağları kendi sınırlarını kendilerinin belirlediği, istek ve hayallerini gerçekleştirebildiği bir dünya olarak görmektedirler. Schroader, bireylerin sosyal ağlarda gündelik maddi manevi sorunlarından uzaklaştığını buna ek olarak kendini farklı ve yeniden ifade etme olanağı sağladığını söyler. Bu nedenle de bireyleri gerçek dünyadan dahada uzaklaştırdığını savunur. Sanal dünya savunucuları, sanal dünyanın insanların fantezilerini de süsleyen; sıkıntılardan ve stresten arındıran bir yer olduğunu gerçek dünyanın ve onun sunduğu sıkıntıların artık dışarda kaldığını fakat sanal dünya ile birlikte artık kişilerin kendilerini koruyabilecekleri ve herhangi bir sorun yaşamayacakları bir dünya olduğunu savunur. Bireyler bunun verdiği rahatlıkla kimliğini artık gerçek dünyaya göre değil bu sanal dünyaya göre şekillendirecek ve açıklayacaktır (Özdemir, 2015).

İnsanlar internet üzerinden sosyalleşmekte, bilgi alışverişinde bulunmakta, alışveriş yapmakta ve arkadaş, eş, dost, akrabalarıyla dilediği gibi görüşebilmektedir. İnternet, insanların bir parçası olmuş hatta internet ve sosyal medya kullanmayan bireyler tuhaf karşılanır hale gelmiştir. Tüm bunlar, bireylerin gerçek dünyada yansıttıkları kimliklerin yanı sıra sosyal medyada da bir kimlik oluşturmalarına yol açmıştır. Bireyler hayatında olup biten durumları, gidip gördükleri yerleri, görüştüğü kişileri artık video ve fotoğraflarla paylaşmakta ve paylaştıkları diğer insanlar

tarafından görülmektedir. Bu gözetlenme durumu kişiye kimliğini yeniden kurdurtmaktadır. Yaş, cinsiyet, medeni hal, aile hayatı kurgulanabilmekte ve farklı kimlik durumları görülebilmektedir (Özgökbel Bilis, 2018).

Kullanıcılar, sosyal medyada paylaştıkları bilgilerle, fotoğraflarla, yazdığı yorumlarla, savunduğu düşüncelerle, nasıl bir bakış açısına sahip olduğunu gösteren paylaşımlarla kimliğini gösterirken sosyal medyanın vermiş olduğu ‘gizlilik’ özelliğiyle sanal kimlik de yaratmaktadır. Kullanıcı, sanal kimlik ile kendini olduğundan farklı gösteren bir kimlik oluşturur. Oluşturduğu profilde evliyken bekar, kadınsa erkek ya da tam tersi özelliklerini yansıtabilir hatta farklı fotoğraf ve resimler kullanabilir. Kişi böylelikle olmak istediği kişiyi sanal dünyada oluşturmakta ve kendini daha rahat hissederek özgüvenini kazandığını düşünmektedir (Özgökbel Bilis, 2018).

Kişi, sosyal hayatını devam ettirebilmesi için içinde bulunduğu toplum, çevre ve aileyle uyum içerisinde yaşaması gerektiğini bilir ve düşünür. İnsanlar hayatının her alanında onaylanmak ve kendini gerçekleştirmek ister. Maslow’un ihtiyaçlar hiyerarşisinde fiziksel, güvenlik, sevgi/ait olma basamağından sonra yer alan saygı basamağında onay gerçekleştirilir. Birey her basamaktaki ihtiyaçları tamamlamaya çalışmaktadır. Ait olma ve sevgi basamağında; öz saygı, özgüven, takdir edilme, beğenilme, saygı görme ihtiyaçları vardır. Kişi gündelik hayatta olduğu gibi sanal dünyada da kabul görmek, onaylanmak ister. Bunu yaparken paylaşımlarını, fotoğraflarını ve bilgilerini de buna göre düzenler. Kullanıcı, hayalini kurduğu ve girmek istediği gruba sanal kimlik oluşturarak sosyal medya üzerinden girer. Sanal kimlik kullanan bireyler paylaşım yaparak içerik paylaşır, gelen beğeniler ile birlikte kabul görme ihtiyacını karşılar. Kullanıcılar bunu yaparken kendilerinin ya da profillerinin ne kadarının görünüp görünmeyeceğine kendileri karar verir ve gizliliklerini korumuş olurlar. Kendilerini diğer kullanıcılardan korumak ve paylaştıkları içeriklerin ahlaki sorumluluğunu sağlamak için kullandıkları yöntemi ise güvenlik kavramıyla sağlarlar. Goffman’a göre sosyal medyada ‘olması gereken’ şeklinde oluşturulan sanal kimlikler birden fazla olabilir ve bireyler ihtiyaç halinde güncelleyip, istedikleri profilleri oluşan duruma göre kullanabilmektedirler. Bu çoklu kimlik ise kimlik karmaşasına neden olmaktadır (Tuğtekin ve Dursun, 2021).

Sosyal medyada oluşturulan sanal kimlikler, bireyi kendi öz kimliğinden uzaklaştırıp kendi kimliğine düşman olma ve soyutlanma sorununu ortaya çıkarabilir. Sosyal medya da bireyin kendinin tanınmasını istemediği, sadece bilinmesini istediği özelliklerini ön plana çıkarması ‘anonimlik’ ile sağlanmaktadır. Bunu da sahte adlarla yapmaktadırlar. Kullanıcı bu şekilde ‘gizlilik’ güvencesine sığınıp dilediği özelliklerini ön plana çıkartmaktadır ve bu şekilde cinsiyetini, medeni halini, gerçekte olmak istediği cinsiyetini, boy ve kilosunu da farklı göstermektedir. Sanal kimlik oluşturmanın bir diğer nedeni ise sosyalleşme konusudur. Birey, gerçek hayatta kendini gerçek kimliği ile topluma ve çevresine kabul ettiremezken bunu sosyal medyada oluşturduğu sanal kimlik ile gerçekleştirebilir. Çevresine söyleyemediklerini burada ifade edebilir, kendini rahatça açıklayabilir ve kendisi gibi düşünen insanlar ile bir arada olabilir. Bu da sanal kimlik oluşturmasını cazip kılmaktadır (Zafer, 2020).

2.1.6. Sosyal Medya ve Kültür

Kültür, toplum yaşamında kendisini gösteren topluma bir arada yaşama yetisi kazandıran; toplumun değer yargısını ve inançlarını içine alan yaşam biçimidir (Bilgin, 2003).

Kültürün içinde farklı sınıflandırmalar mevcuttur. Bunların içerisinde yüksek kültür ve aşağı kültür adı verilen kategori de mevcuttur. Yüksek kültür, genel olarak toplumun üst seviyesi denilen elit grubun tarzı olan daha çok sanatsal zevklerin paylaşıldığı bir kültürdür. Aşağı kültür ise, estetik ve sanat açısından yüksek kültürden daha aşağı olan bir kültürdür. Yüksek kültür mensupları sosyal medyayı daha sık ve yoğun kullanmaktadır (Vasalou, Joinson ve Courvoisie, 2010).

Sosyal medyanın kültüre etkisini inceleyen Stuart Hall yüksek kültür ve aşağı kültür yaklaşımında, yüksek içerikli ve alçak içerikli iletişim tabirlerini kullanmıştır. Yüksek içerikli kültür de iletişim kapalı, direkt değil aşağı içerikli kültürde ise iletişim açık, anlaşılır ve direktir. Kişiler arasında ki bağlar; yüksek içerikli kültür de sıkı sıkıya bağlı, aşağı içerikli kültürlerde ise daha esnektir. Yüksek içerikli kültürde bireyler farklı durumlar da nasıl davranması gerektiğini bilmelidir (Uluç ve Yarcı, 2017).

Kim, Sohn ve Choi kültürel değerlerin, sosyal medya kullanım amacının etkisini incelemek üzere bir araştırma yapmışlardır. Araştırmadan çıkan sonuca göre yüksek kültür grubundan olan ve Kore kültürüne dahil olan genç bireyler, sosyal

medyayı daha çok toplumsal konularla ilgili kullanmakta sosyal medyayı da buna göre destek gruplarına girmek için kullanmaktadır. Amerikan kültürüne mensup bireysel kültür grubundan olan öğrenciler ise sosyal medyayı daha çok toplumu ilgilendiren konulardan ziyade eğlence, kafa dağıtma gibi amaçlarla kullanmaktadır (Uluç ve Yarcı, 2017).

Sosyal medya bireylerin yaşantısını, sosyal alanlarda, kişisel alanlarda, eğitim alanında yani her yönden etkilediği gibi toplumsal anlamda da etkilemektedir. Kişilerin düşünce yapısından dış görünüşüne kadar etkili olan sosyal medya, kültürü de etkilemektedir.

Sosyal medyanın kültür üzerindeki etkileri 3 alt başlık altında açıklanmaktadır:

Kültürler Arası İlişkiler: Yeni medya olarak kendisini gösteren sosyal medya platformlarından Facebook, blog, MySpace, Twitter, Youtube dünyanın dört bir yanından kullanıcıların kendilerine profil hesabı oluşturarak bu mecralarda kendini göstermesine olanak sağlamıştır. Bunun sayesinde insanlar başka kültürdeki kişilerle etkileşime girerek ilişki kurmaya başlamaktadır. Bu durumun olumlu ve olumsuz yanları da bulunmaktadır (Chen, 2012).

Kültürler Arası Adaptasyon: Sosyal medya sayesinde kullanıcılar kendi kültürleri dışındaki kültürleri rahatlıkla tanıyabilmektedir. Sosyal medyanın sağladığı olanakla, kendi ülkelerinden başka ülkeye göç eden kişiler geldikleri ülkenin kültürünü önceden öğrenmektedirler. Göçmenler, gittikleri yerde yaşayan bireylerle hem kendi ülkeleri hem de gidecekleri ülkeler hakkında fikir alışverişinde bulunmaktadır. Bu sayede sosyal medyanın kültürel adaptasyonu kolaylaştırdığı söylenmektedir. Ayrıca sosyal medya sayesinde insanlar; göçtükleri yerde kendi ülkelerindeki kişilerle, aile ve arkadaşlarıyla rahatça iletişim kurabilmektedir (Chen, 2012).

Kültürlerarası Çatışma: Sosyal medya bireylerin temel fizyolojik ihtiyaçları gereği, daha iyisini isteme ve bekleme durumlarını da ortaya çıkarmaktadır. Bu yüzden kişiler kısıtlı imkanlara sahip ise diğer kültürlerden daha iyi imkanlara sahip bireylerle birlikte doğal olarak bir çekişme içerisine girer ve bu durum kültürler arası çatışmayı beraberinde getirir (Uluç ve Yarcı, 2017).

Sosyal medya, bir topluma mensup vatandaşların siyasi güçlere kendilerini ifade etme ve kendi fikir ve benliklerini ortaya koyma açısından bir imkân

sağlamaktadır. Kullanıcı paylaşımlarının kendi yorumlarına göre farklı anlamlara bürünebileceğinden dolayı kültürel farklılıklar meydana gelebilir. Toplumun bakış açısı, içerisinde bulunduğu kültürel edinimlerle sentezlenir. Farklı kültüre sahip diğer kullanıcılar tarafından öğrenilen bilgi alışverişi, yanlış anlaşılma sorunlarını doğurabilir bu da çatışmayı beraberinde getirir. Farklılıklar, beraberinde çatıştırmayı getirirse de etkileşimin verdiği durumla değişimin de görüldüğü söylenebilir (Chen, 2012).

İnternet ve sosyal medya sınırları olmayan bir alandır. Kullanıcılar ortak zevklere sahip diğer kullanıcılarla sosyal medya üzerinden bir araya gelerek paylaştıkları alt kültürü de devam ettirebilirler. Sosyal medya ile birlikte kişiler farklı kültürlerle etkileşime girip karşılıklı iletişim halinde alış-veriş içerisinde olurlar. Bilgi ve iletişime bu denli açık olan sosyal medya, kültürleri birbirine bağlayıp tanıttığı kadar yeni kültür anlamlarının oluşumunu da sağlamaktadır.

2.1.7. Sosyal Medya Platformları

Güncel olarak kullanılan internet veri tabanı üzerinden 500 farklı sosyal medya uygulaması vardır (Özkömürcü, b.t.).

Bu çalışma için hepsinin açıklanması gerekmemektedir. En çok kullanılan sosyal medya uygulamaları açıklanacaktır.

Facebook: Facebook 2004 yılında Harvard Üniversitesi öğrencisi Mark Zuckerberg ve arkadaşları tarafından kurulmuştur. Facebook, ilk zamanlar kısıtlı kullanıcılara yani Harvard Üniversitesi öğrencilerine sunulmuş daha sonra herkesin profil oluşturarak kullanabildiği bir platform olmuştur. Kurulma amacı bireylerin birbiriyle bilgi alışverişi yapması ve iletişim kurmasıdır (Wikipedia, 2022). Tanıdık, eş, dost, akraba ve hatta kullanıcıların tanımadığı kişilerle de arkadaşlık kurduğu bir sosyal ağ platformudur. Bu platform ile kullanıcılar benzer düşünceye sahip olduğu kişilerle grup kurabilmektedir.

Instagram: 2010 yılında Kevin Systrom ve Mike Krieger tarafından kurulmuştur. Kullanıcıların fotoğraf çekip yükledikleri fotoğrafın renk boyut gibi teknik kısımlarıyla da oynayabilecekleri bir ağ iken daha sonra video ve ses paylaşım özelliklerinin de getirildiği bir uygulamadır (Cılızoğlu ve Çetinkaya, 2016).

Twitter: Jack Dorsey tarafından 2006 yılında kurulan Twitter; 140 karakter ile bilginin, durumun ya da olayın paylaşıldığı bir blog sayfasıdır. Yapılan paylaşımlara *tweet* denmektedir. Twitter'ı bireyler bir konuda söz sahibi olmak, güncel haberleri ve gündemi takip etmek, bir olaya tepki vermek için kullanmaktadır. Önemli konular 'hashtag' ile sağlanır. Hashtag ile kullanıcılar aynı konu altında buluşup görüşlerini paylaşabilmektedir (Tekbıyık, 2017).

Youtube: Chad Hurley, Steve Chen ve Jawed Karim tarafından 2005 yılında Amerika da kurulmuştur. Youtube, kullanıcıların videolarını paylaştığı bir sosyal ağ sitesidir. Videolar, şarkılar, video klipli şarkılar, filmler ve dizilerin yayınlanmasında kullanılmaktadır. Youtube'da sadece paylaşım amaçlı değil izleme amaçlı da kullanılabilir (Clere, 2010).

Snapchat: Evan Spiegel, Bobby Murphy ve Reggie Brown tarafından 2011 tarihinde kurulmuştur. (Vikipedia, 2022) Kullanıcılar tarafından 1sn ile 10 sn arasında video ya da fotoğraf paylaşılan bir platformdur. Süreyi, kimin görebileceğini ve içeriği gönderen kişi belirler (Tekbıyık, 2017).

TikTok: ByteDance şirketi tarafından kurulan TikTok Çin'de bilinen adıyla "Douyin" video oluşturma ve yayınlama amacıyla 2016 da kurulan sosyal medya uygulamasıdır. Video süreleri 15 sn ile üç dakika arasındadır. Kullanıcılar kamera karşısında dans edip, komedilik yapıp, şarkı söyleyip, taklit yapıp bu videoları da TikTok'a yüklemektedirler (Vikipedia, 2022).

2.1.8. Sosyal Medya Fenomeni

Peltekoğlu ve Tozlu (2018) sosyal medya fenomenlerini kamuoyu önderi olarak açıklamışlardır ve kamuoyu önderlerini "*kendi ilişkileri ve networkleri içerisinde ürün, hizmet ve teknolojilerin yayılması sürecinde diğer insanların kararları üzerinde etkili olan kişiler*" olarak tanımlamaktadırlar. Sosyal medya fenomeninin cazip bir kişi olması, sevilen, sayılan ve güvenilen bir profile sahip olmaları önemlidir. Takipçiler kendi iradeleriyle ve tercihleriyle sevdikleri bir sosyal medya fenomenini takip etmesi sonucunda düşüncelerinden ve de paylaşımlarından etkilenmektedir. (Peltekoğlu ve Tozlu, 2018)

Sosyal medya fenomenlerine 'influencer' da denmektedir. 'Influence' kelimesi yabancı sözlüklerde "*insanların davranış biçimini etkileyen veya değiştiren kişi*" ve

“Pek çok insanı sosyal medya ya da geleneksel medya aracılığıyla etkileme gücüne sahip kişi” şeklinde tanımlanmaktadır. Günümüz dünyasında, her alanda kendisini kullandığımız sosyal medya platformlarında takipçi sayısı yüksek olan şarkıcılar, oyuncular ya da sadece sosyal medya üzerinden ünlenmiş olan kişiler “fenomen” olarak tanımlanmaktadır. (Yaylagül, 2017)

2.2. Temel Kavramlar

2.2.1. Temel Kavramlar

Bu bölümde cinsiyet kimliği, cinsel çeşitlilik, cinsel yönelim gibi kavramların açıklamasına yer verilecektir. Bu kavramlardan 20. yy sonlarında bahsedilmeye başlanmıştır. Bunun nedeni toplumda, bilimde gelişmelerin ve değişmelerin yaşanması medya ağlarının yaygınlaşması, teknolojik ve iletişim alanlarındaki gelişmelerdir (Polat ve Turan, 2020).

2.2.2. Bedensel Cinsiyet (sex):

Biyolojik cinsiyet olarak da adlandırılan bedensel cinsiyet kişinin kadın ya da erkek olmasıdır. Doğum öncesinde şekillenmeye başlayan ve doğumdan itibaren de kendini göstermeye başlayan cinsiyettir. Bedensel özelliklere göre anlaşılabilen bedensel cinsiyet kıl görünümü, cilt özelliği, ses, görüntü olarak kendini gösterebilir. Genotipik cinsiyet, kişinin kromozom dağılımının yani kromozomunun XX ve Xy olarak dağılımının kadın ya da erkek cinsiyete karşılık gelmesidir. Fenotipik cinsiyet, kişinin sahip olduğu cinsiyetin bedeni üzerinde karşılığını görmektir. Kadın ve erkek ayrımını fenotipik cinsiyet belirler (Başar, 2013).

2.2.3. Cinsiyet Kimliği (sexual identity):

Cinsiyet kimliği, “bireyin kendi bedenini ve benliğini belli bir eşeylik (cinsiyet) içinde algılayışı, kabullenişidir”. (Öztürk ve Uluşahin, 2020). Kişi, kadın ya da erkek ise bunu hissetmesi ve algılamasıdır (Güner vd., 2011). Birey kendisini kadın ya da erkek olarak tanımlar ve bedensel cinsiyeti ile cinsiyet kimliği aynı olur. Bunun tersi olarak kişinin erkek iken kadın olarak kendini algılaması ya da kadın iken erkek olarak algılaması yani bedensel cinsiyetinin cinsiyet kimliğindeki karşılığının farklı olması durumuna ise **transgender** kısaca **trans** denmektedir. Transgender’ı 1970’te Virginia Prince, kişilerin doğduğu cinsiyet ile tersi bir cinsiyette hayatlarına devam etmeleri ve buna göre yaşamaları şeklinde tanımlamıştır (akt. Polat ve Turan, 2020). Trans

erkek, doğumda kadın olarak dünyaya gelip kendisini erkek olarak tanımlamasıdır. Trans kadın ise doğumda erkek olarak dünyaya gelip kendini kadın olarak tanımlamasıdır (Polat ve Turan, 2020).

2.2.4. Cinsiyet Rolü

Anne karnında iken ebeveynlere doğacak bebeğin hangi cinsiyete sahip olduğu genel de söylenir. İnsanlar geçmişten itibaren anne karnındaki bebeğin hangi cinsiyete sahip olacağını geleneksel yolla ya da tıbbi yolla öğrenmeye çalışmışlardır. Bebek doğmadan evvel “erkek” ya da “kız” cinsiyetinden herhangi bir cinsiyet olacağı tahmin edilmekte ya da öğrenilmekte buna göre hazırlıklara başlanmaktadır. Henüz anne karnındayken kıyafet seçimi, oyuncak, cinsiyete göre renk seçimleri vs. belirlenmektedir. Doğumdan itibaren ise artık cinsiyetine göre rollere bürünmesi; çocukluk, ergenlik ve yetişkinlikte de cinsiyetine uygun olarak davranılması beklenir. Kızların çocukluk döneminde evcilik veya bebek ile oynaması, erkeklerin futbol ile ilgilenmesi kısaca cinsiyet özelliklerinin gerektirdiği dış görünüş; edinilecek meslek, ilgilenilecek alanlar, bedensel dil gibi özelliklere göre kişi “erkeksi” ya da “kadımsı” olarak tanımlanır (Başar, 2014).

Cinsiyet rolü kavramını ilk kullanan John Money’dir. Money (1973), cinsiyet rolü kavramını “Bir kişinin sırasıyla erkek veya kız, kız veya kadın statüsüne sahip olduğunu açıklamak için söylediği veya yaptığı tüm bu şeyler” şeklinde açıklamıştır. Ona göre cinsiyet rolü; kişinin hal ve hareketleri, günlük hayatta yaşadığı bütün sıradan ilişkiler ve konuşmalar, rüyaları, fantezilerin özelliği ile genel ve özel sorulara verdiği cevaplar ile değerlendirilir. Kişi cinsiyet özelliklerine göre davranışlarda bulunur kadın ya da erkek olduğu bu davranışlara uygunluğu ile ölçülür (Money, 1973, s. 397).

Cinsiyet rolü kavramı topluma, içinde büyüdüğü aile yapısı ve kültüre göre şekillense de kişinin bireysel özelliklerinden dolayı farklılık da gösterebilir. Cinsiyet rolü özellikleri, herkes tarafından kabul edilebilirliği kesin değildir ve kişiden kişiye değişkenlik gösterebilir. Toplumda cinsiyet rol beklentileri zaman içerisinde değişebilir örneğin; erkeklerin pembe kıyafetler giymesi ya da yemek yapması, kadınların futbol ile ilgilenip toplu taşıma sürücülüğü yapması gibi. Aynı zaman içerisinde aynı toplumda yaşayan bireyler için cinsiyet rolü ile ilgili yorum ve beklentileri de farklı olabilir. Sosyal ve kültürel olarak benzerlik gösteren ortamlar da

yetişmiş kişilerin bile kadınlık ve erkeklik konusunda yorumları farklıdır. Cinsiyet rolü ile ilgili beklentilerin, neyin erkeksi neyin kadınsı olduğu; toplum tarafından belirlense de ortama, içinde yaşanılan kültür, örf ve adete göre, kişisel özelliklere göre değişkenlik göstermektedir (Başar, 2014, s. 207).

Cinsiyet rolünü, “erkeklik” ve “kadınlık” olarak ayırmak istemeyen yani kadınsı ve erkeksi cinsiyet rolünün yanı sıra hem erkeksi hem de kadınsı cinsiyet rollerinin olabileceğini savunan Sandra Ruth Lipsitz Bem, 1973 yılında “Bem Cinsiyet Rolü Envanter(BSRI)”ini geliştirmiştir. Bem’e göre cinsiyet rolleri kadınsı (feminen), erkeksi (maskülen), hem kadınsı hem erkeksi (androjen) ve belirsiz cinsiyet rolü olarak gruplanabilir. Envanter 3 ölçekten oluşmaktadır: 1.Erkeklik(masculinity) 2. Kadınlık (feminility) ve 3. Sosyal Kabul Edilirlik (social desirability). Sosyal kabul edilirlük ölçęęi cinsiyet bakımından nötr maddeler içermektedir. Envanterin amacı kişinin kendi özelliklerine göre kendisini “feminen” “maskülen” “androjen” veya “belirsiz-farklılaşmamış” olarak tanımlamasına yardımcı olmaktır (Bem, 1974).

Bem (1974)’e göre bireyler farklı cinsiyet rollerini benimseyebilir. Geleneksel cinsiyet rolleri olarak; Kadın ise kadın cinsiyet rolünü erkek ise erkek cinsiyet rolünü benimseyebilir ya da tam tersi erkek ise kadınsı cinsiyet rollerini, hem erkek hem kadın cinsiyet rollerini de benimseyebilir. Ancak düşük düzeyde benimsenen (belirsiz) cinsiyet rolü de olabilir.

Androjen cinsiyet rolü kavramı Bem (1974) için hem erkeksi hem kadınsı cinsiyet rolleri olarak tanımlanmıştır. Örneğin; bir kadın asker olup aynı zamanda anne olabilir.

2.2.5. Toplumsal Cinsiyet

Toplumsal cinsiyet; farklı zaman, farklı yer ve farklı kültürlerde “kadınlar” ve “erkekler” için uygulanması gereken davranış biçimi ve düşünceyi ifade eder. Kadın ya da erkekten cinsiyetinin özelliklerine uygun davranması beklenir (Köylü, 2006).

Dökmen (2021)’e göre toplumsal cinsiyet (gender), kişinin mensubu olduğu toplumun ve kültürün “kadın” ve “erkek” cinsiyet yapısına göre yüklediği görev ve beklentilerdir. Cinsiyet, biyolojik bir yapıyı işaret ederken toplumsal cinsiyet kültürel bir yapıya işaret etmektedir (Dökmen, 2004, s. 20). Her toplumun kendi içinde bir dinamiği vardır ve her toplumun kendine ait farklı sosyo-kültürel değerleri vardır.

Dolayısıyla her toplum için aynı cinsiyet rollerinden bahsedilemez. Bir toplumda erkeğin çocuk bakımını üstlenmesi normal karşılanabilirken başka bir toplumda normal karşılanmayabilir.

Toplumsal cinsiyet rollerinde, bireyin kişisel tercihleri ve cinsel tercihleri oldukça etkilidir. Kişi toplumun kabul ettiği ya da geleneksel olan cinsiyet rollerini benimseyebilir ya da tam tersi kendi cinsiyetine karşıt olan cinsiyetin rolünü de benimseyebilir. Aynı zamanda cinsiyeti kadın olan bir birey erkek cinsiyet rollerini benimsemiş ise bu erkeklerden hoşlanmadığı veya eşcinsel olduğu anlamına gelmez (Dökmen, 2021).

2.2.6. Toplumsal Cinsiyet Rolü:

Dökmen (2021) toplumsal cinsiyet rolünü “toplumun tanımladığı ve bireylerin yerine getirmelerini beklediği cinsiyetle ilişkili bir grup beklenti” olarak tanımlamıştır. Kadınlar ve erkekler çocukluk yıllarından itibaren yani cinsiyetlerini ayırt etmeyi öğrenmeye başladıkları yıllardan itibaren oynayacakları oyun, ilgilenecekleri konular, meslek seçimleri, sosyal ortamlarda gösterecekler hal ve hareketleri toplum için doğru/uygun veya yanlış/uygun değil olarak tanımlamayı öğrenmeye başlarlar.

Toplumun kadın ve erkeği birbirinden ayırmak için belirlediği davranış şekilleri vardır. Toplum bu davranış şekilleri ile bireyleri denetler, şekillendirir ve sosyo-kültürel değere uygunluğunu ölçer. Sosyo-kültürel değerler bir erkek ya da kadının toplumda nasıl davranması gerektiğini; nasıl iyi bir anne, baba, eş, arkadaş, vatandaş olması gerektiğini belli eden rollerdir. Toplumsal cinsiyet rolleri aile içi, okul, iş ve arkadaş ortamına göre şekillenir (Saraç, 2013, s. 27).

2.2.7. Cinsel Yönelim

Öztürk ve Uluşahin (2020) cinsel yönelimi “bireyde cinsel duygu, istek ve davranışların belli bir eşeye ya da nesneye çekimidir” olarak açıklamaktadırlar. Bireyin, duygusal ya da cinsel ilgi bağlamında kendi cinsine ya da karşı cinse ilgi göstermesidir. Yönelim karşı cinse ise heteroseksüel, kendi cinsine ise homoseksüel, hem kendi cinsine hem karşı cinse ise biseksüel olarak tanımlanmaktadır. Cinsel yönelimin 3 bileşeni vardır:

1. İstek/Arzu: Bireyin hangi cinse ise duygusal, romantik ya da cinsel olarak istek duymasidir.
2. Davranış: Davranış, bireyin yönelimi sonucu hareket ve durumlarını gösterir. Yani kişinin yönelim sonucu arzu ettiği cins ile yaşamına devam etmesidir.
3. Kimlik: Kimlik ise kişinin yönelimini kabul edip etmediğini değerlendirmesi ve cinsel ilgisinin yöneldiği cins ya da cinslere yaklaşımını belirler. Kişi cinsel kimliğinden bağımsız olarak aynı cinse yönelmesi ile kendi cinsine yönelmesi arasında farklılık olmaktadır. Yani kadın cinsel kimliğinde kendi cinsine yöneldiğinde ya da karşı cinse yöneldiğinde cinsel yönelimler birbirinden farklı olmaktadır (Tüzer, 2004, akt. Çelik ve Şahin, 2012).

Bireyin sahip olduğu cinsel yönelim her zaman açıkça kendini göstermez. Dış görünüş, konuşma biçimi, eş/arkadaş ilişkisi her zaman bireyin cinsel yönelimini göstermeyebilir, kişi cinsel yönelimini dışlanma, ayıplanma ve reddedilme gibi durumlardan ötürü gizleyebilir. Kişi erkek cinsel kimliğinde sakal bırakıp, erkek kılık ve kıyafetinde olup hatta bir kadınla ilişkisi olduğu halde cinsel yönelimi farklı olabilir o yüzden yönelim dışardan bakılarak tanımlanamaz ancak birey fikirleriyle bunu başkası ile paylaşır ise belirlenebilir (Polat ve Turan, 2020).

2.2.7.1. Heteroseksüellik

Heteroseksüel kelimesi Yunanca da ‘farklı’ anlamına gelen ‘heteros’ ve Latince de ‘cinsel’ anlamına gelen ‘sexualis’ sözcüklerinin bir araya getirilmesiyle oluşturulmuştur (Şah, 2009).

Heteroseksüellik, bireyin karşı cinse yani erkek ise kadına, kadın ise erkeğe duygusal, romantik ve cinsel olarak yöneliminin olması demektir (Yalçınoğlu, Önal, 2014). Heteroseksüellik, günümüz toplumlarında Dünya’da ve Türkiye’de en yaygın görülen, toplum tarafından kabul gören ve yaşanan cinsel yönelim şeklidir (Yalçın, 2019).

Toplum tarafından normal görülen, ‘insan’ denince akla heteroseksüellik gelmektedir ve insan soyunun devamı için heteroseksüelliğin gerekli olduğu fikri kabul görmektedir (Doğan, 2019).

2.2.7.2. Biseksüellik

Biseksüellik, hem kadına hem de erkeğe yani hem kendi cinsine hem de karşı cinse olan duygusal, romantik ve cinsel yönelimdir. Biseksüel bir kadın, bir erkeğe daha çok ilgi duyarken bir kadına aynı oranda ilgi duymayabilir, derecesi değişken olabilir ve bu ilginin yönü zaman içerisinde değişebilir. Biseksüel kişiler hem kadın hem de erkekle aynı anda ilişkisini yürütmez (Kaos GL, 2006).

Biseksüel birey ile eşcinsel birey arasındaki fark; eşcinsel birey sadece kendi cinsine ilgi duyarken biseksüel birey hem kendi cinsine hem de karşı cinse ilgi duyabilir (Doğan, 2019).

Alfred Kinsey ve arkadaşları, yaptıkları araştırmalar sonucunda hem eşcinsel hem de heteroseksüel deneyim yaşayan veya psikolojik yanıtları bulunan birçok kişi olduğu, cinselliğin “ya hep ya hiç meselesi olmadığı” sonucuna varmışlardır. Bunun üzerine Kinsey cinsel yönelimleri sınıflamak için bir skala oluşturdu. 7 dereceli bu ölçek “her kişinin geçmişindeki göreceli heteroseksüel ve eşcinsel deneyim ve arzu miktarlarına dayalı bir sınıflandırma”yı içermektedir.

Sınıflandırma şöyledir:

- **0** Tamamen heteroseksüel, hiç eşcinsel değil
- **1** Büyük ölçüde heteroseksüel, sadece ara sıra eşcinsel
- **2** Büyük ölçüde heteroseksüel, ama ara sıradan fazla eşcinsel
- **3** Eşit derecede heteroseksüel ve eşcinsel
- **4** Büyük ölçüde eşcinsel, ama ara sıradan fazla heteroseksüel
- **5** Büyük ölçüde eşcinsel, sadece ara sıra heteroseksüel
- **6** Tamamen eşcinsel, hiç heteroseksüel değil
- **X** Toplumsal cinsel temas ya da tepki yok

Kinsey bu skala ile bir yenilik ortaya koymuş, kişileri ya heteroseksüel ya da eşcinsel olarak görmeyi bırakıp, cinsel yönelimin bu iki “aşırı” uç arasında bir yerlerde olduğunu açıklamaya çalışmıştır (Baird, 2004).

2.2.7.3.Aseksüellik

Aseksüellik, bir cinsiyete ya da herhangi bir şeye karşı cinsel istek ve ilginin olmaması durumudur. Aseksüel kişiler; romantik ilişkilere girebilir, evlenir, çocuk sahibi olabilirler ancak bu durum aseksüel olma durumlarını değiştirmez (Brotto vd. 2015).

Cinsel yönelim üç grup altında toplansa da aseksüellik de bazı tartışmalar sonucu cinsel yönelim olarak sayılabilmektedir. Aseksüelliğin cinsel yönelim olarak kabul edilmesi tartışmalı bir durum olsada aseksüellik de cinsel yönelim kategorisinden sayılmıştır. Nörolog Simon Levay (2011), bireylerin cinsel yönelimi ve beyin üzerinde çalışmalar yapmıştır. Levay, aseksüelliğin cinsel yönelim olmadığını kabul etmiş bunu; cinsel yönelimin bir partner ile olduğu için aseksüellik durumunda ise partner söz konusu olmadığını bu yüzden aseksüelliğin cinsel yönelim olmadığını açıklamıştır (akt. Kaçan, 2019). Aseksüel grubun, hangi sınıflamaya dahil olabileceğine dair çeşitli araştırmalar yapılmış bazı araştırmacılar aseksüelliği “Hipoaktif Cinsel İstek Bozukluğu”nun (HSSD) aşırı bir versiyonu olarak kabul etmişler ve buna “cinsiyete ilgisizlik ve belirgin sıkıntı ile karakterize edilen cinsel işlev bozukluğu” tanımını yapmışlardır (Brotto, a.g.e).

2001 yılında David Jay tarafından kurulan “Aseksüelity Visibility and Education Network(AVEN)” topluluğu aseksüelliği cinsel yönelim olarak ‘olmama hali’ olarak tanımlamış ve aseksüelliği bir cinsel yönelim olarak kabul etmiştir (Decker, 2014 akt. Kaçan, a.g.e).

İnsan olmanın temel ihtiyaçlarından biri olduğu düşünülen, fiziksel ihtiyaç olarak görülen yeme, içme ile aynı derecede ihtiyaç olarak görülen cinsel ihtiyaç olarak bakıldığında bazı eleştirmenler aseksüelliğin psikopatolojik bir nedenden kaynaklandığını savunmaktadırlar (Brotto vd, a.g.e).

DSM-5’de aseksüellik ile ilgili bir açıklama yoktur. “Kadında Cinsel İlgi/Uyarılma Bozukluğu” ve “Erkeklerde Düşük Cinsel İstek Bozukluğu” tanı ölçütlerinde “yaşam boyu yani kişi cinsel açıdan etkin olduğundan beri” bu durum mevcutsa birey cinsel ilgi/uyarılma bozukluğu tanısı alamaz (Dsm-5, 2014, çev. Köroğlu).

2.2.7.4. Transseksüellik

Bireyin kendisini biyolojik cinsiyetinin karşıtı olan cinsiyetten biri olarak hissetmesi, algılaması ve yoğun bir şekilde istemesidir. Kişi kadın cinsiyetine ve bedenine sahip olup erkek gibi hissedebilir ya da tam tersi erkek cinsiyeti ve bedenine sahip olup kadın gibi hissedebilir. Kişi karşı cinsle kendini özdeşleştirir, kendi cinsiyetinden yoğun rahatsızlık duyar ve karşıt cinsiyetin özelliklerine sahip olmak için genel olarak cinsiyetini değiştirmekle sonuçlanır. Transseksüellik cinsel yönelimi değil, cinsiyet kimliğini ifade etmektedir. Yani kişi heteroseksüel, biseksüel ya da homoseksüel olabilir (Şahin, 2016).

Travesti ise dış görünüş, hal ve hareketleriyle karşı cinsle ait olma istediğinde olan kişilere denmektedir. Genel olarak erkek cinsiyetinde olup kadın gibi giyinip makyaj yapan erkekler için kullanılsa da erkek olup kadın gibi görünmeye çalışan kişiler içinde kullanılan bir terimdir. Travestilik de biyolojik cinsiyet yok sayılır ancak bir operasyon sonucu cinsiyet değiştirme yoktur (Şahin, 2016).

Trans- Transgender terimi ise;

“Doğumda atanan cinsiyetine veya toplumsal cinsiyet ifadesine, benliğinde duyumsadığı ya da beyan ettiği cinsiyet kimliği doğrultusunda bir şekilde müdahale eden, tıbbi veya cerrahi müdahale geçirmiş ya da geçirmemiş kişilerin tamamını içerir. İngilizce bir tanımlama olup Türkçe’deki travesti ve transseksüel tanımlamaların ikisini de kapsar”

2.2.7.5. Homoseksüellik (Eşcinsellik)

Homoseksüel (eşcinsel) kelimesi 1869’da Alman-Macar Karoly Maria Kertbeny tarafından kullanılmıştır. ‘Homo’ Yunanca da ‘eş, aynı’ ve Orta Çağ Latincesindeki ‘sexualis’ yani ‘cinsel’ kelimelerinin birleşimiyle oluşturulmuş bir addir. 1891’de John Addington Symonds “Modern Etikete Bir Sorun” kitabında “homoseksüel içgüdüler” ifadesini kullanarak terimin İngilizceye girmesini sağlamıştır (Baird, 2004, s. 32).

Amerikan Psikologlar Derneği Eşcinselliği, kişinin kendi cinsindeki bireylere romantik, duygusal ve cinsel yönelimini ifade eder. Kadınların kadın cinsiyetine, erkeklerin erkek cinsiyete olan yaklaşmasıdır. (APA, 2011)

Öztürk ve Uluşahin (2020) Ruh Sağlığı ve Bozuklukları kitabında eşcinselliği “Erkeğin ve kadının cinsel yönelim ve doyum nesnesinin kendi eşeyinden biri olmasıdır” şeklinde tanımlamıştır (Öztürk ve Uluşahin, 2020, s. 449).

Kadın ve erkek eşcinsellere yönelik farklı kavramlar kullanılmaktadır. Kadın eşcinseller için kullanılan “lezbiyen” sözcüğü kadınların kendi cinsinden bireyleri duygusal, romantik ve cinsel anlamda tercih etmesidir. Eşcinsel bir kadın olan şair Sappaho’nun yaşadığı Lesbos (Midilli) adasının isminden türetilmiştir. Erkek eşcinseller için ise “gay” sözcüğü kullanılmaktadır. Gay sözcüğü başlangıçta hem kadın hem de erkek eşcinseller için kullanılmış günümüzde sadece erkek eşcinseller için kullanılmaktadır. Türkiye’de “gay” sözcüğü İngilizce’den “gey” olarak çevrilmiş ve bu şekilde kullanılmaya başlamıştır (Kaos GL, 2006). 2016 yılında ise Türk Dil Kurumu tarafından elektronik sözlüğe erkek eşcinsel anlamı ile “gey” olarak tanımlanmıştır (www.tdk.gov.tr., Erişim tarihi: 29.03.2022).

2.2.7.6.Eşcinselliğin Kaynakları

Başlangıçta eşcinselliğin bir hastalık olduğu kabul edilmiş ve nedenleri üzerinde durulmuştur (Şah, 2009, s. 40). Bu durumun kalıtsal, hormonal, sosyal, genetik, aile, biyolojik ve nörobiyolojik nedenlerden dolayı ortaya çıktığı iddia edilmiştir (Öztürk ve Uluşahin, 2020, s. 449).

Farklı bilim dalları ve bu bilim dallarının içinde bulunan araştırmacılar eşcinsellik ile ilgili kendi alanlarına göre açıklama yapmaya çalışmışlardır. Şah bu konuyla ilgili “*Fizyologlar eşcinselliğin biyolojik temellerini, davranış bilimcileri bebeklik döneminden itibaren insan cinselliğinin öncüllerini, evrimci biyologlar eşcinselliğin genetik evrimini araştırmışlardır. Zoologlar ise hayvanlardaki cinsel ilişkileri model alarak insan eşcinselliği ile karşılaştırmışlardır*”. (Şah, 2009).

Biyolojik modele göre açıklamaya çalışan Richard Goldschmidt, eşcinselliği cinsiyet kromozomlarının uyumlu olmamasının bir sonucu olduğunu savunmuştur. Bazı araştırmacılar ise cinsel salgı bezi ve hormonlar üzerinde çalışmalar yapmış, “hormon” tedavisini önermişlerdir (Baird, 2004, s. 113).

Eşcinselliğin oluşumu konusunda tıp dünyası kalıtsal/genetik olduğunu, toplumsal kuramcılar sosyal çevreye bağlı olarak oluştuğunu savunmaktadır. Freud,

eşcinselliği Oidipus kuramı ile açıklar erkek eşcinselliğini “güçlü bir anne ve uzak bir babanın” sonucuna bağlar (Baird, 2004, s. 109-111).

Toplumsal kuramcılar, eşcinselliği sosyal çevrenin oluşturduğunu yani sonradan oluştuğunu savunmaktadır. Eşcinsel bir bireyin normal bir bireyi baştan çıkararak eşcinsel yaptığını iddia etmektedirler (Yıldırım, 2016, s. 36). Cinsel kimlik ve yönelime yön veren toplumsal yapıdır bunun sonucu olarak eşcinselliğe de neden olan toplumsal yapı ve kültürdür. (Şah, 2009)

Drescher (2010)’a göre eşcinselliğin etiyojisi ile ilgili üç teori vardır.

1) Olgunlaşmamışlık Teorisi: Olgunlaşmamışlık teorisine göre eşcinsellik heteroseksüel yönelimin oluşmasına yardımcı bir geçiş aşamasıdır (Drescher, 2002).

Olgunlaşmamışlık teorisinin en önemli açıklamasını 1905’te Sigmund Freud “Cinsellik Üzerine Üç Deneme” adlı yapıtında yapmaktadır. Freud’un gelişim evrelerinden ilk iki sırada yer alan Oral ve Anal dönemin sağlıklı atlatılması yetişkinlikte cinsel olgunlaşmanın da sağlıklı olacağını açıklamaktadır. Eşcinselliği “dönüklük” olarak tanımlayan Freud dönük kimselerin libidonal takıntı ve gerileme yaşadığını ifade etmiştir. Bu gerileme ve takıntı ise olgunlaşmamışlık durumudur (Freud, 1905).

Freud, eşcinselliği gelişimsel bir duraksama, bir saplantı veya psikolojik olgunlaşmamışlığın bir sonucu olarak görmektedir. Aynı zamanda Freud eşcinselliğin anne-oğul ilişkisinden kaynaklandığını ifade eder. Leonardo Da Vinci’nin eşcinselliğinin annesiyle özdeşleşmesinden ve yakın ilişkisinden kaynaklandığını söylemektedir. “Anasının Oğlu” kalıbı buradan gelmektedir (Drescher, 2002).

“...Psikanaliz, dönüklüğün kaynağı hakkında henüz tam bir açıklama yapamamış olmakla birlikte, dönüklüğün oluşmasının mekanizmasını açığa vurmuş ve bu problemi zenginleştirmiştir. Daha sonra dönük haline gelecek kimselerin çocukluklarında, kadın üzerinde (genel olarak anneleri üzerinde) takılıp kalmayı dile getiren kısa ama şiddetli bir dönem yaşanmış olduğu görülmektedir. Bu dönem geçtikten sonra kendilerini kadınla özdeşleştiren bu kimseler, öz varlıklarını cinsel nesne olarak almakta ve narsistik bir temel üzerinde hareket etmektedirler. Yani kendilerine benzeyen ve yine annelerinin kendilerini sevdiği biçimde sevebilecekleri delikanlılar aramaktadırlar. Dönük denen kimselerin, kadın güzelliği ve çekiciliği karşısında duygusuz olmadıklarını ama kadının yarattığı heyecanı her zaman bir erkek nesneye aktardıklarını söyleyebiliriz...” (Freud, 1905, s. 31)

2) Patoloji Teorisi: Patoloji teorisi ise yetişkin eşcinselliğini biyolojik olarak önceden belirlenmiş heteroseksüel gelişimden sapan bir hastalık ve normal olmayan bir durum olarak tanımlar. Bu tanımlar birkaç varsayıma dayanmaktadır. Birincisi yetişkin dönemdeki heteroseksüelliğin normal olması, ikincisi cinsiyet rolü beklentilerindeki sapmanın eşcinsel hastalığın belirtileri olması sonuncusu ise patojenik bir durum ya da dışarıdan kaynaklanan (doğum öncesi ya da sonrası olabilir) bireyi heteroseksüelliğe götüren yoldan döndürmesidir (Drescher, 2002).

Rado, Neo-Darwincilerinde savunduğu, insan soyunun devamını sağlayan cinsel aktivitenin “normal” olduğunu bunun dışındakilerin “uyumsuz ve anormal” olduğunu ifade etmiştir. Rado aynı şekilde eşcinselliğin erkek-dişi cinsel modeline aykırı olarak görmekte ve bunun nedeninin anne baba tutumu olduğunu savunmaktadır (akt. Drescher, 2002).

3) Normallik Teorisi: Eşcinselliğin doğal olarak oluştuğunu, doğuştan olduğunu ve eşcinsellerin heteroseksüel bireylerden farklı doğduğunu ifade etmişlerdir. Solaklık ile özdeşleştirilen eşcinsellik, “solaklık ne kadar normal ise, eşcinsellik de bir o kadar normaldir” iddiasını savunmaktadırlar. Geçmiş zamanda solaklık rezillik olarak görülmekte ve çocuklar sağ el ile yazmaya zorlanmaktaydı. Aynı durum eşcinseller için geçerli olup anormal olarak karşılanmış ve tedavi olmaya zorlanmışlardır. Bu teorinin en önemli savunucusu Alfred Kinsey’dir. Cinsel yönelimlerin saç, göz veya ten rengi gibi insan türü içindeki farklılıklar kadar normal olduğunu savunmaktadır (Drescher, 2002).

2.2.7.7. Dini Açıdan Eşcinsellik

Tek Tanrılı din olan Yahudilikte eşcinsellik uygun görülmemiştir. Bu durum Tevrat’ta “Bir erkek başka bir erkekle cinsel ilişki kurarsa, ikisi de iğrençlik etmiş olur. Kesinlikle öldürülecekler. Ölümü hak etmişlerdir.” Şeklinde geçer (Kırzımı, Tarih yok, s. 7).

Hristiyanlık dininde, Katolik ve Ortodoks mezhepleri eşcinselliği reddetmişlerdir ve haram kabul etmişlerdir. İncilde ki “yaratılış”, “levililer”, “romalılar” ve “karintliler” bölümlerinde eşcinselliği kınayıp; Tanrıya itaatsizlik

olduğu açıklanmakta ve eşcinselliğin doğuştan gelmeyen, seçim sonucu oluşan bir sapkınlık olarak ifade edilmiştir (Kırmızı, s. 7).

İslam dininde eşcinsellik “lutilik” ve “livata” olarak tanımlanmaktadır. (Kırmızı, s. 7) Bu durum Kur’an-ı Kerim’de “Siz, kesinlikle daha önce hiçbir millettten hiç kimsenin yapmadığı bir hayasızlığı yapıyorsunuz. Siz hala erkeklere yaklaşacak, meşru yolu kapatacak toplantılarınız da ahlak dışı işler yapacak mısınız?” (Kur’an-ı Kerim 29:24-20).

2.2.7.8. Eşcinselliğin Sınıflandırılması

Eşcinselliğe karşı dini ve sosyal açıdan olumsuz tutumlar tıbbında etkisiyle 18. yy’a kadar etkisini sürdürmüştür. Tıbbi açıklamalarında etkisiyle “günah, sapkınlık” olarak tanımlanan eşcinsellik “hastalık” sınıflandırılmasında kabul edilmiştir. 20. yy başlarında İngiltere, ABD ve İtalya’da eşcinselliğin doğuştan gelen bir hastalık olduğunu, tedavi edilmesi gerektiğini ve bu yüzden günah olmadığını açıklamışlardır (Akbaş, 2021, s. 8-9).

1950’den 1970’e kadar olan sürede eşcinsellik bir hastalık olarak görülmüş ve eşcinsel bireyleri heteroseksüel yapmak amacıyla EKT (Elektro Konvülsif Tedavi), hormon tedavisi gibi tedavi çeşitleri uygulanmıştır (Şah, 2009).

Eşcinsellik 1935 yılında Amerikan Psikiyatri Birliği (APA) tarafından ruh hastalıkları sınıflandırmasında “patolojik cinsellikli psikopatik kişilik” olarak tanımlanmıştır. DSM 1 (1952)’de eşcinsellik seksüel sapkınlıklar bölümünde “sosyopatik kişilik bozukluğu” kategorisinde yer almıştır. DSM 2(1968)’de eşcinsellik yine “bozukluk” olarak tanımlanmıştır. (Set, 2016)

1973 yılında Amerikan Psikiyatri Birliği eşcinsellik kavramını ruhsal bozukluk listesinden çıkardı. 1975 de Amerikan Psikologlar Derneği de aynı kararları aldı. (Kaos GL, 2006)

DSM 3 (1980)’de eşcinsellik “Egodistonik Homoseksüalite” bölümünde tanımlanmıştır. DSM 4(2001) ve DSM 5 (2013)’te eşcinsellik bir bozukluk olarak tanımlanmamaktadır. Dünya Sağlık Örgütü (WHO), ICD-9(1978)’da eşcinselliği tanı olarak sınıflandırmış, ICD-10(1992)’da hastalık sınıflamasından çıkarmıştır (Set,2016).

2.2.8. Heteronormative

Heteronormative, heteroseksüel ilişkilerin normal ve standart cinsel yönelim olduğunu kabul eden kültürel ve toplumsal bir anlayıştır (Polat ve Turan, 2020).

Bütün insanların heteroseksüel olduğunu kabul edip toplumsal değer, kural ve politikaların heteroseksüeller için olduğunu kabul eden anlayıştır. Cinsel yönelim olarak sadece kadınların erkeklere ilgi duyduğu ve erkeklerin kadınlara ilgi duyduğu görüşü üzerine yani cinsel yönelimin yalnızca karşıt cinsiyete olduğunu, kadın ve erkek cinsiyetinin değişmez rollere sahip olduğunu açıklayan kurallar, inançlar ve politikalar bütünüdür (Şahin, 2016, s. 14).

Yapılan son çalışmalar heteronormative'nin siyasi tutumlar, belirsizliğe tolerans gibi kişilik özellikleri, cinsiyet, cinsel yönelim gibi temel demografik değişkenlerle ilişkili olduğunu öne sürmüştür (Habarth, 2019).

2.2.9. Queer Kavramı:

1980 yılının sonunda kullanılmaya başlanan 'Queer' kelime anlamı olarak "tuhaf, acayip" gibi anlamlara gelmektedir. Bu tarihlerde eşcinsel erkekleri aşağılamak için kullanılmıştır ancak 1990 başlarında heteroseksüel olmayan kişiler tarafından yani LGBTQ üyeleri tarafından bu kavram sahiplenilmiştir. İlk başlarda eşcinsellere hakaret olarak kullanılan kavram daha sonraları bu kişiler tarafından sahiplenilmiş, kötü anlam olmaktan çıkmış ve bir ad haline gelmiştir (Öztürk, 2011, s. 5).

Queer kuramı ise her tür 'normal'i, normalliği oluşturan kuralları eleştirir. Cinsiyet, cinsel yönelim, kimlik, toplumsal cinsiyet gibi kavramlara bu kavramların getirdiği kurallara ve diktelere karşı çıkar ve bu kavramların ve onun getirilerinin 'doğal' olmadığını toplumsal, kültürel ve tarihsel durumların sonucu oluştuğunu yani bir iktidar ilişkisi olduğunu savunmaktadır (Wikipedia, 2022).

Queer kuramının başlangıcı Judith Butler'in "Gender Trouble (Cinsiyet Belası, 1990)" kitabı ile birlikte olmuştur. Butler (1990) kitabında feminizm ile ilgili "feminist hareketin kadın ve erkek ikiliği temelinde kimlikleri ikileştirmiş, sabitleştirmiş, onları ortak özellikler etrafında sınırlayışını eleştirmiştir". Kitap da geçen ifadeler de heteroseksüelliğin kendini tek normal görmesini eleştirmiştir. Kitap; toplumsal cinsiyet, feminizm ve queer kuram konusunda öncü olmuştur. Butler "queer ile olan ilişkisini homofobi, göç karşıtı politikalar, kadın düşmanlığı arasında ayırım

gözetmeyerek farklılığa karşı birlik politikalarını olumlamak olarak” açıklamıştır (akt. Yıldız, 2011, s. 395-397).

Butler’ın üzerinde yoğunlaştığı

“Queer’in ne olduğundan çok ne olmadığı, değillemeler üstünden kendisini inşa etmesi, heteroseksüel, gey, lezbiyen, biseksüel tüm cinsel kimliklerin karşısına kendini bir alternatif olarak koyması ve kimliklerin reddi olduğuydu” (Yıldız, 2011, a.g.e).

2.3. Homofobi

Dünya üzerindeki çeşitli toplumlar da eşcinselliğe bakış açısını yine bu toplumların tutumu açıklamaktadır. Birçok toplum homoseksüel yönelimi, heteroseksüellikten farklı olarak; anormal, sağlıklı olmayan durum biçiminde algılamaktadır. Araştırmalara bakıldığında kişilerdeki eşcinselliğe ilişkin olumsuz tutumlar, sosyo-kültürel etkenlere bağlıdır. Din, toplumsal cinsiyet rolleri, eşcinsel tanışıklığı, ırkçılık, cinsiyet farklılığı gibi etkenler olumsuz tutum üzerinde etkilidir. Bazı kişi ve toplumlar eşcinselliği normal ve kabul edilebilir karşılar iken bazıları eşcinsel bireylerin varlığından rahatsız olup onlardan korktuklarını belirtmektedir (Güney ve ark., 2004). Bu korku homofobi bağlamında ele alınacaktır.

Homofobi terimi, Yunanca “homos” (aynı) kökünden gelen homoseksüel ile “phobos” (korku) sözcüğünün birleşmesinden oluşmuştur (Yalçınoğlu, 2013, s. 13).

Fobi, gerçek ya da gerçek dışı bir durum veya olay karşısında abartılı korku, ürkme ve bunlara neden olan durumlardan kaçma olarak tanımlanmaktadır. Fobi, ruh sağlığı açısından nedenleri araştırılarak tedavi edilmesi gereken bir durumdur (Başar, Nil ve Kaptan, 2010).

Homofobi eşcinsellere yönelik korku ve nefret; genelde erkeğin erkek eşcinselle yönelik olumsuz tutumu ve iğrenmesidir. Geniş anlamda “lezbiyen, gey, biseksüel ve transseksüel gibi normal dışı cinsel yönelimleri olan kişilere yönelik olumsuz duygular, tutumlar veya davranışlardır” (Budak, 2000).

Homofobi kelimesinin tarihsel gelişimine bakıldığında, ilk yazıya dökülmüş hali, 1971’de Kenneth Smith tarafından “Homophobia: A Tentative Personality Profile” isimli makalesinde geçmiştir. Sözlüğe girişi ise 1994’te ilk kez Fransız Claude Courouve’un sayesinde olmaktadır. Anlamsal çeşitliliği oldukça fazla olan

homofobi 1972’de George Weinberg “bir eşcinselle kapalı bir ortamda kalma korkusu” olarak açıklamıştır (Homofobi Sözlüğü, 2018).

Daniel Welzer Long’ın homofobi tanımı ise “*daha geniş bir şekilde erkeklerde kadınsı olarak görülen özelliklerin ve bir anlamda da kadınlarda erkeksi denilen özelliklerin aşağılanmasıdır*”. Bu tanımıyla Long “geyerler ve lezbiyenler özelinde uygulanan homofobi ile erkek ve kadın cinsiyetlerinin inşası ve hiyerarşisinde kök salan genel homofobi” açıklamasını yaparak bu durumun heteroseksüel bireylerinde başına geldiğini ve eşcinsellere yönelik olan “sevici” hakaretinin heteroseksüellere de söylenebildiğini ifade etmektedir (Long, 1994).

Hudson ve Ricketts (1980)’a göre homofobi çok kapsamlı bir kavram olan homonegativizm’in bir alt grubu olarak değerlendirilmelidir. Homofobi “antieşcinsel tepkiler bütünü” olarak tanımlar. Bu bütünlük, yasak olan duygusal ve ahlaki değişkenleri de içerisinde barındırır. Homonegativizm, eşcinsel kişilerle bir aradayken duyulan korku, tikslenme, öfke tepkilerine denir ve bu tepkiler bütünü ise homofobidir (Hudson ve Ricketts, 1980).

Homofobi terimi ile ilgili birçok kavram vardır. Ayrımcılık, tutum ve önyargı homofobi ile ilişkili kavramlardır ve homofobi anlamak için bu kavramlar açıklanmalıdır.

Ayrımcılık: Eşit şartlardaki bireyler arasında, ayırt edici özelliğinden dolayı kişilerin farklılaştırılması ve farklı muamele görmesidir. “Kişi bu durumdan olumsuz yönde etkileniyorsa negatif, olumlu yönde etkileniyorsa pozitif ayrımcılık söz konusudur”. Ayrımcılık olumsuz yönde ele alındığında toplum tarafından göz ardı edilebilir. Toplumda avantajlı durumda olmayan grup ve kişiler; yaşlılar, çocuklar, engelliler, eşcinseller ya da toplumun genel nüfusundan nazaran azınlıkta olan farklı din ve mezhep üyeleri ayrımcı davranışlarla karşılaşan ya da karşılaşma ihtimali olan kişilerdir (Alkan, Erdem ve Çelik, 2016, s. 365-367).

Tutum: “Bir bireye atfedilen ve onun bir psikolojik obje ile ilgili düşünce, duygu ve davranışlarını düzenli bir biçimde oluşturan bir eğilimdir”. Bir tutuma sahip olan bireyin davranış ve düşüncelerinin de birbiriyle uyumlu olması beklenir. Tutumun üç boyutu vardır; bilişsel boyut, duygusal boyut ve davranışsal boyut. Bilişsel boyut bireyin tutumla ilgili düşünceleri, bilgisi ve inançlarıdır. Duygusal boyut tutuma neden

olan nesneye duygu, değerlendirme ve tepkileridir. Davranışsal boyut ise tutum nesnesine karşı durum ve davranış biçimini ifade eder (Pehlivan Baykara, 2008).

Tutumlar ikiye ayrılır; açık ve kapalı tutum. Açık tutum; bireyin istemli, kontrol edilebilir ve bilinçli olarak sergilediği tutumdur. Kapalı tutum ise kişinin iradesi dışında, kontrol edilemeyen tutumlardır (Dovidio ve Kawakami, 2002, s. 62). Açık tutuma sahip bir kişinin eşcinsellerle ilgili fikri sorulduğunda olumsuz bir tutuma sahip ise açıkça fikrini belli eder; davranışlarını bu tutuma göre belirler. Ancak kapalı tutuma sahip kişiler; eşcinsellerin yasal hak edinmesi gerektiğini savunur iken eşcinsel bir komşusunun olmasından rahatsızlık duyabilir.

Önyargı: Budak (2001) önyargı kavramını “İrk, etnik, din, cinsiyet, meslek, eğitim düzeyi vb. ile tanımlanan bir grubun üyelerine yönelik çoğunlukla olumsuz düşmanca bir değerlendirme ve tutumdur” şeklinde açıklamıştır (Budak, 2001).

“The Anatomy of Prejudices (Önyargıların Anatomisi)” kitabının yazarı Elisabeth Young Bruehl kitabında cinsiyetçilik, ırkçılık ve homofobiyi “başlıca önyargılar” olarak adlandırmaktadır. Bu önyargılar takıntılı, histerik ve narsistik özelliklerin karışımlarıdır. Bruehl’in tanımına göre

“... Takıntılı önyargı, nesnelere her yeri sarmış, kişiyi mahvetmek isteyen, bu nedenle de yok edilmesi gereken komplocular ya da düşmanlar olarak görülür. Histerik önyargı, nefret edilen kişileri ‘öteki, aşağı ve cinsel açıdan tehdit edici kişiler’ olarak yorumlar. Histerik önyargının en iyi örneği ırkçılıktır. Narsistik önyargıdan mustarip kişiler kendilerine benzemeyen insanların varlığına tahammül edemezler. Homofobi bu kategorilerin hepsine girer; bu da neden bu kadar kalıcı ve yaygın olduğunu anlamamıza yardımcı olur” (Bruehl akt. Baird, 2004, s. 81).

Bu kavramlara ek olarak Çabuk ve Candansayar (2010) eşcinsellere yönelik olumsuz düşünce ve tutumları anlamak açısından üç terimin kullanıldığını söylemektedir. Bu kavramlar; homofobi, homonegativizm ve heteroseksizm.

Homofobi kavramı eşcinsellere karşı “korku” duygusunu yansıttığı için Hudson ve Ricketts “homonegativizm” kavramını önermiştir. “Homonegativizm gey karşıtı tutum, inanç ve yargıları içeren çok yönlü bir yapıya sahipken; homofobi kişinin gey kişilerle olan ilişkilerde yaşadığı daha çok çeşitli emosyonel yanıtlardan (korku, öfke ve nöbet gibi) oluşan tek boyutlu bir yapıya sahiptir” (Candansayar ve Çabuk,

2010). Homonegativizm genel bir yargı, kalıp yargı ya da önyargının tümü iken; homofobi daha kişisel ve psikolojik bir duruma karşılık gelmektedir.

Heteroseksizm'i Herek (1990) şöyle açıklar “heteroseksüel olmayan her tür davranış, kimlik, ilişki ya da topluluğu inkar eden; olumsuzlayan ve damgalayan bir ideolojik sistem. Bu ideolojik sistem öncelikli olarak eşcinselliği görünmez kılarak, bunu yapmayı başaramadığında ise değersizleştirerek, bastırarak ya da damgalayarak işler” (Herek, 1990).

Heteroseksizm, heteroseksüel cinsel yönelimi diğer cinsel yönelimlerden üstün, doğal ve uygun olduğunu öne süren, heteroseksüel yönelim dışındaki her tür cinsel yönelimi aşağılayıcı ve farklı gören bir ideolojik sistemdir. Heteroseksizm, homofobiden ayrı olarak toplumsal, siyasi ve hukuki bağlamlarla yakından ilişkilidir (Candansayar ve Çabuk, 2010). Herek (2000), heteroseksizm ifadesinin cinsiyetçiliğe ve cinsiyetçiliğe benzer bir terim olarak kullanıldığını öne sürmektedir.

Toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyet rolleri ile de yakından ilişkili olan heteroseksizm toplumun uygun gördüğü cinsel yönelim olan heteroseksüel cinsel yönelim ve onun gerektirdiği rollere ters düşen her türlü yönelimi reddeder ve yok sayar. “Geleneksel cinsiyet rollerine uymayı zorlayan kültürel baskıların, cinsel azınlıklara karşı daha yüksek düzeyde önyargı, öfke ve saldırganlık göstermeye sebep olduğu düşünülmektedir” (Set, Ergin, 2020). Bu açıdan heteroseksüellik dışındaki bütün cinsel yönelime sahip bireyler ötekileştirilip, dışlanarak ayrımcılığa uğramaktadır (Dondurucu, 2018).

Homofobinin ana unsuru olan ayrımcılık ve ötekileştirme, siyasi iktidarların politika ve gündem üretme biçimleri ve sistemsel ideoloji ile bağlantılıdır (Göregenli, 2011). Homofobinin temelinde erkekliğin ve heteroseksüel ilişkinin üstün tutulması ile fiziksel ve duygusal şiddet kaçınılmaz olmaktadır (Göregenli, 2010).

Herek (2000) cinsel yönelimlere yönelik tutum ve önyargıları tanımlamak için “cinsel önyargı” terimini kullanmaktadır. Cinsel önyargı; hedefin eşcinsel, biseksüel veya heteroseksüel olup olmadığına bakmaksızın cinsel yönelime dayalı tüm olumsuz tutumları ifade eder.

Homofobi kavramının anlamını genişleten Morin ve Garfinkle (1978), homofobinin kültürel (dışsal) ya da psikodinamik (içsel) açıdan tanımlandığını öne

sürer. Kültürel açıdan homofobi, eşcinsel bireyler ile ilgili kalıp yargılar ve olumsuz tutumları açıklayan inanç ve değer sistemidir. Kişisel açıdan homofobi ise, kültürel tutumdan farklı olarak bireyin kendi fobisini tanımlamak için kullanılır ve “eşcinselliğe yönelik irrasyonel korku veya toleranssızlık” olarak açıklamaktadır (Morin ve Gorfinkle, 1978). Haaga (1991) ise homofobiyi açıklarken “eşcinsellik karşıtı önyargı ya da eşcinsellere karşı önyargı” olarak açıklamanın daha mantıklı olduğunu öne sürmüştür. Buradaki amaç fobi ve önyargı arasındaki farkları açıklamaktır. Fobinin duygusal yansıması endişe ve anksiyetedir; fobi de kişinin korku ve duyguları aşırı ama mantıklıdır, fobik bireyler endişeye neden olan bütün durum ve olaylardan uzak dururlar. Fobik duyguların siyasi ve politik gündemi yoktur. Fobikler, fobik durum ve olaylardan kurtulmak ya da bunları değiştirmek isterler. Ancak önyargının sahip olduğu duygu öfkedir, önyargıları olan kişiler saldırgan ve düşmanca tutum sergilemektedir. Önyargılı kişiler içinde buldukları durumu, yaşadıkları hisleri “normal” kabul edip değiştirmek istemezler (Haaga, 1991).

2.3.1. Sınıflandırma

Psikolojide homofobi; kişisel anlamda kendini gösteren düşünce bozukluğu, eşcinsellere yönelik mantık dışı ve abartılı korkularla ilişkilendirerek açıklamaya çalışılır. Ancak homofobi gerçeklikten uzak bir inanç, değer ve korkunun ötesinde kültür, kurum, gelenek, sosyal, politik durumlarla ilişkili olarak ele alınması gereken gruplararası bir süreçtir. Bu süreç ayrımcılık ve şiddetle ilişkilidir (Göregenli, 2009, s. 10). Homofobi yerine kullanılan ‘heteroseksizm, homonegativity, heteronormativity’ gibi kavramlar vardır. Kavramlar farklı anlama gelse de hepsi toplumdaki sosyal ve kültürel yapıyla ilişkilidir (Serbes, 2017).

Dreyer (2007), homofobiyi dört gruba ayırmıştır. Homofobinin görüldüğü alanlar ve farklı düzeylerde nasıl işlediğini bu ayrımla açıklar. Kişisel homofobi; Cinsel azınlıkların talihsiz, acınası ya da psikolojik olarak rahatsız olduklarını düşünürler. Cinsel istek ve davranışlarının doğaya aykırı olduğu için genetik olarak kusurlu oldukları için nefret edilmesi gerektiğine dair inanç sistemi (önyargı) gösterir. Kişilerarası homofobi; İnsan ilişkilerinde önyargı ile başlayıp ayrımcılıkla sonuçlanan durumdur. Aile, arkadaşlar, iş arkadaşları tarafından alaycı şakalar, psikolojik ve fiziksel şiddet, dışlanma ve reddedilme şeklindedir. Kurumsal homofobi; Devlet, iş hayatı, eğitim ve dini kurumlar, dernekler tarafından ayrımcılıkla kendini gösterir.

Genel olarak bu ayrımcılık yasalarda ve politikalarda belirlenmiştir. Kültürel homofobi; sosyal normlarda ve davranış kurallarında ayrımcılık ve baskıyı ifade eden durumdur. Cinsel azınlıklar, kültür tarafından kabul edilmez ve görmezden gelinir (Dreyer, 2007).

Homofobi psikolojik düzeyde birey, toplum ve devlet gibi farklı boyutlarda sınıflandırılmakta ve açıklanmaktadır. Bireyin homofobisi içselleştirilmiş homofobi de incelenmektedir.

Heteroseksizm'e göre heteroseksüellik "uygun, kabul edilebilir ve sağlıklı" yönelim olarak görülmektedir. Homofobi ise, bu düşünceye uygun olarak görülen tutumdur. Heteroseksist ve ataerkil toplum yapısında yaşayan eşcinseller diğerlerinin kendilerini dışlamasından, cezalandırmasından kısacası psikolojik ve fiziksel şiddetten korkmakta; eşcinsel olmalarından ötürü utanç ve suçluluk duymaktadır (Set, 2016, s. 14). Weinberg (1972), homofobinin yalnızca eşcinsel bireylere heteroseksüel kişiler tarafından olmadığını, eşcinsel bireylerinde homofobik tutum sergilediklerini öne sürmektedir. Eşcinsellerin, eşcinsellere yönelik tutumları ve yargıları içselleştirilmiş homofobidir (Weinberg, 1972, akt. Set ve Altınok, 2016). İçselleştirilmiş homofobi, "Lezbiyenlerin, geylerin ve biseksüellerin toplumun eşcinselliğe yönelik olumsuz yargılarını, tutumlarını içselleştirmesi olarak tanımlanmaktadır. Toplumdan izolasyon, kendini kandırma, eşcinsel değilmiş gibi davranma, kendinden nefret etme ve utanma, eşcinselliği dini ve ahlaki açıdan onaylamama, diğer eşcinsellere yönelik olumsuz tutumlar gibi kendinin gösteren içselleştirilmiş homofobinin, kişinin ruh sağlığını olumsuz etkilemektedir" (Yalçınoğlu ve Önal, 2014).

İçselleştirilmiş homofobinin gelişimi ailede başlamaktadır. Çocuklar heteroseksüel ailelerde doğup yetişir ve bu heteroseksüel değerlerin öğretildiği ortamlarda bulunurlar. Antige ve monoseksist düşüncelere; heteroseksüel değerlere sırasıyla ailede, okulda ve medyada kısacası toplumun çoğunlukla söz sahibi olduğu her yerde görülmektedir (Set, 2016, s. 16).

Toplumun homofobisi; medya, kültür, değerler ve inançlar, gelenek ve görenek bağlamında karşımıza çıkmaktadır. Heteroseksüelliğin doğal norm kabul edildiği toplum yapısına uygun olan aile toplumsal cinsiyet rollerine uygun olmasından dolayı bu bağlamda homofobi görülmektedir. Yani homofobi genelde toplumsal cinsiyet rollerine bağlı olarak aile, sosyal çevre ve aşk ilişkilerinde görülmektedir. Toplumun

yapıtışı olan toplumsal cinsiyet rollerinin öğretildiği ilk kurum ailedir. Heteronormatif durumun gerekliliği sonucu “eril ve dişil” rollerin ilk görüldüğü ve bu heteronormatif toplum yapısına uygun olarak ikili ilişki biçiminin normal kabul edildiği yer aile kurumu olmaktadır. Bunun sonucu olarak aile içinde heteroseksüellik dışında tüm yönelimler dışlanır ve reddedilir (Uzundemir, 2021, s. 65).

Eşcinsel bireylerin ise ‘homofobik tutum’ ile ilk karşılaştığı yer aile ortamıdır. Toplumun işleyişine uygun olarak olması gereken rollerin ne olduğu anne-baba ve çocuklara geçmişten süregelen bir durumla toplumsal ve kültürel kurallarla öğretilmiştir. Kişiler bebekliklerinden itibaren nasıl bir kız ya da erkek çocuğu olması gerektiğini doğrudan ya da dolaylı bir biçimde öğrenmektedir (Serin, 2021). Normlara ve normallere az miktarda dahi ters düşen bir durum olduğunda örneğin eril kişilik gösteren bir kız çocuğu uyarılmakta ve nasıl davranması gerektiği hatırlatılmaktadır. Selek (2008) bu durumla alakalı olarak “Aile odaklı toplumsal ilişkiler onun dışında kalan diğer modern kamusal alanlar gibi cinsiyete dayalı iktidar ilişkileri ile sarmalanmış, şekillenmiş ve işlevsel hale getirilmiştir” ifadelerinde bulunmuştur (Selek, 2008, s. 194).

Eşcinsel bireylerin yönelimleri fark edildiğinde ilk olarak aile de sonrasında sırasıyla arkadaş, okul çevresi ve toplumun diğer üyeleri tarafından uyarılmakta ve ıslah edilmeye çalışılmaktadır. Normalleştirme çabası, homofobinin temelinde yer almaktadır. Bireyi olduğu gibi kabul etmemek, heteroseksüel olması yönünde tedavi girişimlerinde bulunmak, toplumun sunduğu erkeklik kalıplarına dahil etmek homofobinin diğer göstergelerinden bazılarıdır (Kara, 2016 akt. Uzundemir). LGBTQ bireyler aileleri tarafından kabul edilmediğinde reddedilmekte ve fiziksel şiddete uğramaktadır. LGBTQ’lilerin aileleri tarafından tedavi ya da baskı ile değiştirilerek heteroseksüelliğe zorlanmaları yaygındır (KAOSGL, 2017, s. 40). Homofobi ve homofobik tutumlar yalnızca aile ve mahalle kültüründe değil toplumun her alanında kendini göstermektedir. Bireyin ilişki içerisinde bulunduğu akran ve arkadaşları, okuldaki öğretmenleri ve hastanedeki doktora varana kadar çeşitli kurumlarda görülmektedir (Sakallı Uğurlu, 2006).

Devletin homofobisi, heteronormatif temelli devlet yapısına uygun olarak toplum içerisinde ‘kadın ve erkek’ olarak iki cinsi kabul eder ve bunun dışında kalan üçüncü bir cinsi kabul etmeyerek homofobik bir tutum sergilemektedir. LGBTQ

üyelerini baskı altına almaya ve ıslah etmeye çalışır (Uzundemir, 2021). Foucault (1994) bu durumla ilgili “bireylerin yasa ihlallerini cezalandırma değil, potansiyellerini ıslah etme işlevi” olduğunu ifade etmiştir.

Devlet ideolojisinin, homofobik tutumlara kaynaklık ettiğini Altunpolat (2017) şöyle açıklar “Cinsellikler alanında herkesin uymasının istendiği ve uyulmadığı takdirde dışlama mekanizmalarının devreye girdiği normatif düzen (heteronormatif ve ideolojik çerçeve heteroseksizm) bir ayrımcılık biçimi olarak homofobinin oluşmasına kaynaklık etmektedir”. (Altunpolat, 2017, s. 7).

Cinsel yönelim açıkça yazılmamış olsa da yasaklanan ayrımcılık temellerinden biridir. Kudret (2020)

“Her ne kadar devletler uluslararası sözleşmelerle, ulusal mevzuatlarla her türlü ayrımcılığı yasaklayıp eşitliği gerçekleştirmeye çalışıyor olsa da günümüzde de Türkiye ve birçok ülkede normal kabul edilen heteroseksüellik dışındaki cinsel yönelim veya farklı cinsiyet kimlikleri ayrımcılığa uğrayabilmektedir. Bu ayrımcılık türüne literatürde ‘cinsel yönelim temelinde ayrımcılık’ denilmekte ve eğitim hayatından iş ve sosyal hayata uzanan birçok alanda, temel hizmetlerden, temel insan haklarından yararlanmada eşitsizlik, psikolojik veya fiziksel şiddet gibi birçok şekilde kendini göstermektedir” (Kudret, 2020)

LGBTQ bireyler; hukuki, ekonomik hatta sosyal hayata varana kadar herhangi bir alanda yasal hak güvenceleri olmamalarından dolayı, toplum tarafından ayrımcılık ve şiddete maruz kalmaktadır. Toplumda diğer homofobik kişiler LGBTQ bireylerin yasal hak ve hürriyete sahip olmamaları gerektiğini iddia eder ve cezalarını kendileri vermeye çalışırlar. Homofobik tutum gösteren toplum bireyleri, LGBTQ bireyleri aşağılama, taciz, fiziksel şiddet ve öldürmeye varana kadar zulüm ederler. Yasal güvence altında olmamalarının arkasına sığınan toplum bunu yapmayı reva görmektedir.

“Aynı zamanda yasal düzenlemeler toplumun lgbtq bireyleri aşağılaması ve dışlamasının önüne geçmek için homofobik tutumlardan kaynaklanan nefret söylem ve eylemlerinde suç kapsamını alarak anayasaya eklemiştir. Ne var ki tüm kanuni düzenlemelere karşın uygulamada bu suçları işleyenlere ağır bir yaptırım olmayışı, toplumda lgbtq bireylere yönelik gerçekleştirilen nefret söylem ve suçlarının görülmeye devam edilmesine neden olmaktadır” (Uzundemir, 2021).

2.3.2. Nedenleri

Geçmişten itibaren eşcinsellerle ilgili genel söylemler şu şekildedir; “Günahkardırlar, hastalık bulaştırıcıdırlar, hastadırlar, doğal değildirler, yozlaşmışlardır, yurtsever değildirler, aileyi, devleti, doğal düzeni ve insanlığın geleceğini tehdit ederler.” Özellikle de AIDS salgınından sonra eşcinsel tepkiler artmıştır (Baird, 2004). Eşcinselliğin bir şekilde ‘hasta ve günahkar’ olduğunu düşünen grupların eşcinsellerden korkmakta kendilerini haklı hissetmektedir çünkü AIDS salgını bu korkuyu artırmaktadır. AIDS her zaman ölümcül olduğundan, hastalığın gey erkeklerin cinsel uygulamalarıyla alenen tanımlanması, yalnızca genel popülasyondaki homofobi düzeyini artırır (Britton, 1990).

Psikanalitik açıklamalar homofobinin nedenlerini anksiyeteye dayandırmaktadır. Batı (1977)’nin psikanalitik açıklamasına göre, eşcinsel olma ya da olabilmeye ihtimaline karşın kaygının homofobide önemli bir neden olabileceğidir. Kuyper (1993) ise, ödipal çatışmanın heteroseksüel olma çözümünde eşcinsellik kalıntılarının bir sonucu olarak açıklamıştır. West’in psikanalitik teorisi bastırılmış eşcinsel dürtü veya gizli eşcinselliğin sonucu olduğunu savunmaktadır (Akt. Adams, Wrigh, ve Lohr, 1996).

Weinberg, homofobinin beş nedeni olduğunu ifade etmiştir. Nedenlerden ilk ikisi bireyin kendisinin eşcinsel olma kaygısı ve diğer eşcinsellere olan kıskançlık, geriye kalan üç neden dini boyut, eşcinsellerin ve eşcinsel davranışların kültür ve değer yargılarına zarar veriyor oluşu ve heteronormatif toplum yapısına uygun olan aile anlayışını eşcinsellerin reddetmesidir (Oksaçandan akt. Uzundemir 2021). Bu açıklamalarla ilişkili olarak Baird ise “en homofobik kişiler, kendi gizli eşcinselliklerini bastırانlardır” diyor ve homofobi eşcinselliğin yasak olduğu karşı cinsel ilginin kabul edildiği maço erkek gruplarında görülmektedir. Bu kişiler cinsel yönelimini inkar etmeyi kanıtlamak için eşcinsellere fiziksel şiddet uygularlar ve aralarındaki bağı güçlendirmeye çalışırlar (Baird, 2004). Garfinkle (1978) ise homofobinin erkeklerde kadınlardan daha güçlü olduğunu ve bu korkunun erkekler arasındaki yakın ilişkinin gelişmesine kadınlardan daha fazla etki ettiğini varsayar (Garfinkle, 1978).

Davies (1982) ise homofobinin nedenini “güçlü etnik, dini ve kurumsal sınırlar oluşturma ve savunma girişimlerinin sonucu” olduğunu düşünmektedir. Yani

eşcinselliğin toplumsal ilişki biçimini tehlikeye atmasından korkan kişiler homofobik olurlar (akt. Britton, 1990). Lock ve Kleis (1998) ise öğrenme teorisi ile homofobinin nedenini açıklamaya çalışmıştır. Aile ortamında başlayan çocukluk ve bebeklik döneminde; okul çağında ve ergenlik döneminde genel tutumlarla ve bilgilerle öğrenilir. Eğer çözülmez ve önlenmezse homofobik olma riski artmaktadır (Lock ve Kleis, 1998). Homofobiyi kişilik özellikleri bağlamında açıklamaya çalışan Morin ve Garfinkle ise eşcinsellerden korkan veya homoseksüellere karşı hoşgörüsüz olan kişilerin diğer pek çok sosyal ve kişiler arası ilişkilerde de korktuklarını veya hoşgörüsüz olduklarını açıklamaktadır (Morin ve Gorfinkle, 1978).

Homofobi, kadın eşcinsellerden çok erkek eşcinselleri hedef almıştır. Bunun nedeni kadının geçmişten süregelen statü eksikliği ve genel görünmezliğinden kaynaklanıyor olabilir. Kadınlar yaptıkları eşcinsel faaliyetlerden ötürü cezalandırıldıklarında, suçlandıkları asıl şey “erkek rolünü ve ayrıcalıklarını üstlenmek üzere dolandırıcılık yapmaları” olmuştur (Baird, 2004).

2.3.3. Homofobiyi Açıklayan Kuramlar

Feminist Kuram; feminist terapinin eşcinsellere yöneltilmiş olan ötekileştirme çabasını anlama ve bu ötekileştirme ve ayrımcılığı engellemesi konusunda yardımcı olabileceği söylenebilir. Feminist terapi de ‘dil’ çok önemlidir. Dilimizle hem kendimizi her yönüyle ifade eder hem de karşımızdaki bireyleri etkilemekteyiz (Güçray, 2013, akt. Kara, 2019). “Feminist terapinin dilin kullanımına ilişkin vurgusu, homofobiyi de yordayan ataerkil, heteroseksist ve cinsiyetçi ideolojiye farkındalık kazandırmak adına önemli bir işleve sahip olduğu söylenebilir. Feminist terapi eşitliği savunan bir sosyal değişme anlayışı temel ilkesine sahiptir” (Güçray, 2013, akt. Ummak). Feminist terapi de bireylerin cinsiyet rolleri; toplumdaki baskıdan ve sosyal değişimden, cinsiyet ve cinsel ayrımcılık sorunlarının bireyi ne yönde etkilediğini anlamasına ve bu durumla başa çıkmasına yardımcı olur (Şahin, 2019). Feminist terapi hem LGBTQ bireylere hem de homofobik bireylere yönelik “kültür analizi ve kültürel müdahale tekniği, toplumsal cinsiyet rolleri analizi ve toplumsal cinsiyet rollerine müdahalesi, yeniden çerçeveleme ve yeniden etiketleme gibi terapötik yöntem ve tekniklerin hegemonik süreçleri anlamlandırma açısından önemli olduğu düşünülmektedir” (Arıcı ve Kepir, 2014, akt. Kara).

İnsancıl (Hümanistik) Kuram;

“Rogers, insanların olumlu saygı ihtiyacının bireyin kendisi için önemli olan insanlarla deneyimlediği yaşantılar aracılığıyla öğrendiğini ve bu ihtiyaç nedeniyle de kendileri için önemli olan insanların sevgisini kazanmak istediklerini belirtmektedir” (Şirin, Akkoyun akt. Ummak). İnsancıl kurama göre, Rogers’ın da belirttiği gibi birey diğerleri tarafından ilgi görüp benimsendiği zaman saygıyı hisseder ve kendi öz-saygı sürecini başlatır. Özsaygı oluşmaya başladıktan sonra kişisel kontrol mekanizması devreye girer ve çocuk kendi değer yargılarına göre kendini gerçekleştirir (Beycan, Etikli ve Çam, 2017).

Wolter (2008)’a göre insancıl yaklaşımda her kişi cinsiyete dayalı önyargılar olmadan deneyimlerini aktarmalıdır. Ona göre empati, uyum ve koşulsuz saygı yapıcı koşulları sağlamaktadır. Toplumsal cinsiyete dayalı empatik anlayışın sorunları çözeceğine inanmaktadır (Wolter, Gustafson, 2008). Chantler (2005), kişi merkezli terapi de azınlık gruplarına daha iyi yanıt verebilmek için bağlamsal konulara daha fazla odaklanmak gerektiğini savunmuştur. Irkçılık ve cinsiyetçilik gibi yapısal eşitsizliklerin anlaşılması bunun bir unsurunu oluştururken önemli ölçüde ırksallaştırılmış ve cinsiyetlendirilmiş değer koşullarının kavramsallaştırılması yalnızca azınlık gruplarındaki kişiler için değil herkes içindir. Rogers’ın koşulsuz kabul, öz saygı ve değer kavramı doğrultusunda LGBTQ bireyleriyle değerlendirilebilir.

Davranışsal Bilişsel Kuram;

Skinner, davranışları organizmanın yapısal özellikleriyle değil çevresel uyaranlar bağlamında açıklamıştır (İnanç ve Yerlikaya, 2016). Edimsel koşullanma ve gözlem yoluyla öğrenme ilkesi ile, cinsiyete bağlı çevreden etkilenmelerin farklı olabileceğini savunmuştur (Bacanlı ve Öztemel, 2014). Skinner davranışı ‘tepkisel’ ve ‘edimsel’ davranış olarak ayırmıştır. Tepkisel davranışlar “organizmanın kendisi tarafından ortaya konmayan, organizmada zaten var olan ve uyandırıcı uyarıcı tarafından ortaya çıkarılan davranışlardır”. Sinirlenme, korkma vb. Edimsel davranış ise “bir uyarıcı tarafından oluşturulmayan organizma tarafından ortaya konan davranışlardır.” Davranış kişi tarafından kontrol edilir ve uyarıcı-tepki durumu olan davranışlardır (Doğanay, 2021). Edimsel koşullanmada davranışın tekrarlanma sıklığı ‘pekiştirme’ kavramı ile açıklanmaktadır (İnanç ve Yerlikaya, 2016).

Homofobi açısından ‘pekiştirme’ kavramına bakacak olursak;

“Örneğin sınıfında eşcinsel arkadaşına homofobik cümleler kuran bir öğrencinin gerek sınıf arkadaşları gerekse de öğretmeni tarafından tebessümle karşılanması, o öğrenci için “olumlu pekiştirme” işlevi görüp gerek o öğrencinin gerekse de diğer öğrencilerin bu tarz homofobik davranışlarının ortaya çıkma olasılığının artmasına yol açan bir uyarıcı işlevi görmektedir. Dahası diğer öğrencilerinde öğretmenin olumlu pekiştirecine değer verip benzer homofobik tutumları sergileme olasılığı daha yüksek olacaktır” (Ummak, 2016).

Bandura insan davranışının, “beklentilerin önemine ve davranışın değişimindeki içsel süreçlere dikkat çekmiştir”. Pekiştirme esnasında gösterilen davranış ile ortaya çıkan sonuç davranışı açısından bir ilişkiye inanılır ve güvenilirse davranış değişikliği olmaktadır. Bandura öğrenmenin zihinden bağımsız olmayacağını ifade etmektedir (Türkçapar, Sargın, 2012). Kişi tepkileri yorumlar ve davranışının ardından iyi bir sonuç alırsa benzer davranış gösterdiğinde de aynı pekiştireci alacağını bilir (İnanç ve Yerlikaya, 2016). Homofobi açısından örneğe dönecek olursak;

“... Sınıfında eşcinsel arkadaşına homofobik cümleler kuran bir öğrencinin gerek sınıf arkadaşları gerekse de öğretmeni tarafından tebessümle karşılanması öğrenci açısından hoş bir şey yaptığı ve gene aynı şekilde eşcinsellerle dalga geçtiği ve aşağıladığı ve bu bireyleri ötekileştirdiği müddetçe hem öğretmenin hem de arkadaşının beğenisini, sempatisini kazanacağını umduğunu söyleyebiliriz” (Ummak, 2016).

2.3.4. Homofobi ve Medya

Genel olarak geleneksel medyada çok sık yer bulamayan ya da yanlı olarak yansıtılan eşcinsel kişiler internet tabanlı medya platformlarında kendilerine yer bulabilmekte, özgürce paylaşım yapabilmektedir. Yeni medya platformlarından Facebook, Instagram, Twitter, Snapchat gibi uygulamalarla kişiler aynı zamanda paylaşım ve etkileşimde bulunabilmektedir. Azınlık grup ve kişiler için diğer bireylerle eşit bir ortam sağlayan sosyal medya platformları; gazete, dergi gibi geleneksel medyanın yaymış ve öğretmiş olduğu birçok yargı ve söylemi de etkileşime sokmaktadır. Sosyal medyanın hız ve ‘anındalığı’nın faydaları ile nefret söylemleri, önyargılı paylaşım (mesaj, durum vb.) veya kullanıcı tarafından yapılan yorumlar ile

yayılmaktadır. Sosyal medya ortamında azınlık bir grup olan eşcinsellere yönelik nefret söylemi ve ayrımcılık da söz konusudur (Bilgili ve İnceli, 2021).

Sosyal medya günümüzde her yönüyle hayata dahil olan çok yönlü bir işleve sahiptir. Kullanıcıların başta iletişim olmak üzere eğitim, kültürel iletişim ve gelişme, eğlence ortamı sağlama ve her konuda bilgi sunma gibi olanaklara sahiptir (Solmaz, Tekin, Herzem ve Deniz, 2013). Sosyal medyanın etkileşim, ulaşım kolaylığı, hızlı ve ulaşılabilir olmasının kolaylığının yanında; bilgi kirliliği, özel hayat ihlali gibi olumsuz durumları da beraberinde getirmektedir. Olumlu ve olumsuz yönleriyle ele alınması gereken sosyal medya; içerikleri kullanıcıların oluşturduğu, karşılıklı etkileşim sonucu olay ve olguları farklı bakış açılarıyla görmeyi sağlayan tutum, davranış ve yargıları değiştirmeyi ve geliştirmeyi de sağlayan bir yapıdır (Altunay, 2015).

Gazete, telgraf, mektup, radyo gibi geleneksel medya araçlarından ziyade internet tabanlı etkileşim ve iletişim olanağı sağlayan sosyal medya platformları; bilgi ve paylaşımların aktarımı ve hızlı ulaşılabilirliği sayesinde etkileşim açısından en verimli araçtır (Okur ve Özkul, 2015). Sosyal medya LGBTQ gibi azınlık grupların kendilerine yer bulmasına olanak sağlamakta diğer üyeler ile temasları sosyal medya üzerinden sağlanmaktadır. Sosyal medya ile birlikte, kişilerin dış grup katılımcılarına yönelik tutumlarında 'bilişsel, duyuşsal ve davranışsal' olarak olumlu veya olumsuz bir etkileşim sağlamaktadır (Serbes, 2017, s. 21). Sosyal medya sağladığı kolaylıkların yanı sıra kişilerin tutumlarını, davranışlarını, yargılarını, dünyaya ve topluma bakış açılarını değiştiren ve etkileyen bir yapıya sahiptir (Altunay, 2015).

Sosyal medya ortamında üretilen nefret söylemi ve ayrımcılık paylaşımlarında tehlike yaratabilecek durum; uç ve karşıt görüşe sahip olmayan bir kişi ya da kullanıcı tarafından da olayın içselleştirilmesidir. Kişi, bir gruba aidiyet göstermek için diğer kişi ve grupları ötekileştirebilir. Daha sonra nefret söylemi ve ayrımcılık kişilerin gözünde 'doğal ve olması gereken' şeklinde düşünülebilir. LGBTQ bireyler, toplumda kimliğinden dolayı nefret, şiddet ve hakarete maruz kaldıkları gibi günlük yaşam ve medyada da aşağılanma, ayrımcılık ve nefret söylemi içeriklerine de uğramaktadırlar. "Medya ise bireyin toplumsallaşma sürecinde temelleri atılan homofobinin en önemli destekçisi olmaktadır" (Vardal, 2015).

“Gelgeç ve Öktem (2008) eşcinsellik ile ilgili araştırmalarında 300 kadar haberin tarandığını ve bunların yarısına yakınının Radikal gazetesinde yer aldığını geri kalan haberlerin ise diğer gazetelerde yayınlandığını belirtmişlerdir. Araştırmacılara göre eşcinselliğe ilişkin medya söylemi, aşırı temsil, eksik temsil ve yanlış temsil yoluyla kurulmaktadır” (Kılıç, 2011, s. 152).

Geleneksel medya, homofobik tutumu dolaylı ya da doğrudan anlatımlarla desteklemekte, yaygınlaşmasına olanak sağlamaktadır. Sosyal (yeni) medyada da aynı durum söz konusu iken, geleneksel medyadan farklı olarak LGBTQ bireylerinde kendi aralarında grup kurması, hak ve kimliklerini savunmasına seslerini medya ortamında duyurmasına olanak sağlayan bir yapıdır (Vardal, 2015). Sosyal medyada üretilen ve paylaşılan nefret söylemi ve ayrımcılık geleneksel medyaya göre daha hızlı yayılmakta ve daha etkili olmaktadır (Bilgili ve İnceli, 2021).

“Cinsel yönelimi nedeni ile hem eylem hem de söylem pratikleri ile kontrol altına alınmaya çalışılarak ötekileştirilen ana gruplardan biri LGBTQ bireyler olmakta olup; özünde egemen ideolojiden bağımsız bir alan olmayan yeni(sosyal) medya etkileşimli ve kullanıcı odaklı yapısı ile LGBTQ bireylere yönelik nefret söyleminin kolayca üretebileceği bir platforma dönüşebilmektedir”. (Dondurucu, 2018).

Alanyazında yeni (sosyal) medyada üretilen, LGBTQ bireylere yönelik nefret söylemi araştırmalarından bazıları:

Bachman ve Gooch (2017) İngiltere’de bir aylık medya paylaşımları ile LGBTQ bireylere yönelik nefret suçlarını anket ile incelemişlerdir. Sonuçlara göre katılımcıların %10’unun homofobik söylemlere maruz kaldığı görülmüştür. Trans bireylerin ise homofobik söylemlere uğrama oranı %26’dır.

Ayrıca çevrimiçi gazeteler, Facebook, Twitter hashtagları, çevrimiçi sözlükler gibi sosyal medya ortamlarında eşcinsel kişilere homofobik söylemlerin oldukça fazla olduğu bilinmektedir (Dondurucu 2018, Ertan, 2010, Öztekin, 2015, Aygöl, 2013).

Yeni (sosyal) medya platformlarında nefret söylemi ve homofobi içeriklerinin yaygın olmasının nedenleri denetimsiz ve kullanıcı özgürlüğünde olmasının etkisi vardır. Ayrıca kişiler gerçek hayatta karşılaşma ihtimallerinin az olduğu kişilere karşı daha rahat nefret söylemi üretmektedir (Bilgili ve İnceli, 2021).

Tu ve Lee (2014), Çin'de üniversite öğrencileri ile gazete, dergi ve tv programları gibi medya kullanımının dahil olduğu bir araştırma yaparlar. Kullanıcılar medyayı eşcinsellerle ilgili bilgilenmek için kullanmaktadır. Eşcinsel biriyle yüz yüze iletişim kurulduğunda bilgilenme amaçlı iletişim kurmadıklarını belirtmişlerdir. Medya kullanımı eşcinsellere yönelik kalıp yargıları desteklemektedir (Tu ve Lee, 2014).

Hefner, Galaviz, Morse, Firchau, Basile, Todd, Naude, Nitskowaki-Bautista (2015) 334 lisans öğrencisi ile bir araştırma yapmıştır. Eşcinsellerle ilgili fotoğraflara maruz kalmanın eşcinsel tutumu ne yönde etkilediği ve sosyal medyada (Facebook, Instagram, Twitter) eşcinsellerle ilgili fotoğraflar ile karşılaşp karşılaşmadıkları, bu fotoğrafları görünce ne hissettikleri gibi bazı sorular sorulmuş, eşcinsellere yönelik tutumları ölçülmüştür. Araştırmanın sonucuna göre, bireylerin eşcinsel karşıtı içerikten ziyade eşcinsel yanlısı içerikle etkileşime girme ve bu içerikten tutumsal olarak olumlu etkilenme olasılığı daha yüksek çıkmıştır. Eşcinsellere ilişkin içerikler ve fotoğraflarla etkileşime girme, olumlu tutumlara neden olmaktadır (Hefner ve ark., 2015).

Dondurucu ve Uluçay (2015) Türkiye'de Youtube üzerinden eşcinsellere yönelik nefret söylemlerini incelemişlerdir. Kullanıcılar eşcinselliğin uygun olmayan ve anormal olan bir yönelim olduğunu düşünmektedir. Ayrıca çalışma sonucunda anlaşılan sosyal medya'nın serbest kullanımının olması ve bir denetimin olmaması; kullanıcıların özgürlük ve nefret içeriklerinin sınırının farkına varamamasını göstermektedir. Düşünce özgürlüğü adı altında kullanıcılar homofobik söylemlerde bulunmakta, nefret söylemlerini kendilerine hak görmektedirler.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM VE TEKNİK

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma, ilişkisel tarama modeline göre gerçekleştirilmiştir. İlişkisel tarama modelleri iki veya daha fazla değişken arasındaki ilişkilerin varlığını ve/veya yönünü belirlemeye çalışan araştırmalardır (Karasar, 2012).

3.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Çalışma evreni Ankara ilinde yaşayan 18-35 yaş arası erkek ve kadın katılımcılardan oluşmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise belirlenmiş olan bu evrende rastgele örnekleme ve gönüllülük esasına dayalı olarak seçilen 200 katılımcı oluşturmaktadır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Çalışmada sosyodemografik verileri belirlemek amacıyla çalışmacı tarafından hazırlanmış olan Demografik Bilgi Formu, Eşcinsellik Tutum Ölçeği ve Hudson ve Ricketts Homofobi ölçeği kullanılmıştır.

3.3.1. Demografik Bilgi Formu

Araştırmacılar tarafından belirlenecek olan kişisel bilgiler formu katılımcının cinsiyet yaş eğitim düzeyi kullandığı sosyal medya uygulamaları, ne zamandır sosyal medya kullandığı, sosyal medyada geçirilen süre, sık takip edilen sayfalar, Sosyal Medya da eşcinsellere yönelik sayfaları takip edip etmediğine, eşcinsel olduğunu bildiği biriyle tanışıklık olup olmadığı ve varsa tanışıklık düzeyini değerlendirmesinden oluşmaktadır. Bu bilgiler örneklem hakkında güvenli bilgi edinilmesini hedefler. (EK-A)

3.3.2. Eşcinsellik Tutum Ölçeği

Bu ölçek, cinsel işlev bozuklukları, cinsel kimlik ve yönelim konusunda çalışan psikiyatr uzmanları tarafından hazırlanmıştır. Yüz üç madde bir soru havuzunda toplanmıştır. Bu maddeler eşcinselliğe yönelik olumsuz tutum ve kalıp yargıların değerlendirilmesinde önemli olan medya, din, askerlik/vatanseverlik, cinsel yolla bulaşan hastalıklar, anal ilişki, eşcinselliğin tıbbi yönü, eşcinsellik nedenleri,

eşcinsellik dış görünüş ve davranış konularında ölçek maddeleri hazırlanmıştır (Doğan, Doğan, Beştepe ve Eker, 2008).

Bu soruların anlaşılabilirliğinin saptanması için lise ve üniversite mezunu 8 kişiye ölçek verilmiş ve planlatılmıştır. Görüşlerin sorulması sonucu 62 madde ile 5 puanlı Likert tipi ölçek oluşturulmuştur. Ölçeğin yanıt seçenekleri “Kesinlikle Katılmıyorum”, “Katılmıyorum”, “Fikrim Yok”, “Katılıyorum”, “Tamamen Katılıyorum” şeklindedir (Doğan ve ark., 2008).

Kesinlikle Katılmıyorum yanıtı için; 1 Puan, Katılmıyorum yanıtı için; 2 Puan, Fikrim yok yanıtı için; 3 Puan, Katılıyorum yanıtı için; 4 Puan, Tamamen Katılıyorum yanıtı için; 5 Puan verilmesi istenmiştir. Bu ölçek iki ayrı hastanede çalışan 127 kişiye verilmiştir ve bunların 109’u ölçeği tamamlamıştır. 109 kişiden 37 kişiye ülkemiz için standardizasyonu yapılmış olan Hudson Ricketts Homofobi Ölçeği verilmiştir. Bu 109 kişiden 58’i (%53) erkek, 51’i (%47) kadındır. Katılımcıların yaş ortalaması $36,7 \pm 7,55$ (aralık: 21-52) olarak bulundu. Deneklerin hepsi en az lise mezunuydu ve 60’ı (%55) Lise, 49’u (%45) üniversite mezunudur (Doğan ve ark., 2008). Ölçeğin bütün maddeleri Cronbach Alfa Değerleri 0.952 bulunmuş ve kendi içinde tutarlı olduğu saptanmıştır. Ölçeğin geçerliğini saptamak için deneklerin verdiği Hudson Ricketts ölçeği ve Eşcinsellik Tutum Ölçeği puanları karşılaştırıldığında Hudson Ricketts ölçeği ile yapılan Pearson korelasyon analizi sonucunda $R=0.88$ ve $P<0.001$ bulunmuştur (Doğan ve ark., s2008). **(EK-B)**

3.3.3. Hudson ve Ricketts Homofobi Ölçeği

Hudson ve Ricketts Homofobi Ölçeği, eşcinsel bireylere yönelik tutumları ölçmek amacıyla Hudson ve Ricketts (1980) tarafından geliştirilen 25 maddelik bir ölçektir. Hudson ve Ricketts’in “homofobi” terimini sınırlama çabasına uygun olarak tamamen duyguya yönelik soru ifadelerinden oluşan ölçeğin Sakallı ve Uğurlu (2001) tarafından Türkçe’ye uyarlanan 24 maddelik formu kullanılmıştır. Sakallı ve Uğurlu (2001), ölçeği Orta Doğu Teknik Üniversitesi’nde eğitim alan katılımcılara uygulamadan önce, ölçekte yer alan, “şehrin eşcinsellerin bulunduğu kesimlerinde rahatça yürüyebilme” ile ilgili maddesini, Ankara’da böyle bir bölge olmadığı için ölçekten çıkardıklarını belirtmişlerdir. Böylece son şeklini alan ölçeğin Türkçe formu, 24 madde olarak uygulanmaktadır.

Ölçeğin orijinali Cronbach Alpha = .90 (Hudson ve Rickett, 1980) ve Türkçe formu ise Cronbach Alpha = .94 ile yüksek güvenilirliğe sahip bulunmuştur (Sakallı ve Uğurlu, 2001). Ölçekte, katılımcılardan her bir maddeyi 1 (hiç katılmıyorum) ile 6 (tamamen katılıyorum) arasında derecelendirmeleri istenmiştir. Ölçekten alınan yüksek puanlar, yüksek homofobi düzeyine işaret etmektedir. Ölçekte yer alan 5, 6, 8, 10, 11, 13, 17, 18, 23 ve 24. maddeler tersine çevrilerek toplam puan bulunmuş ve elde edilen toplam puanın aritmetik ortalaması hesaplanarak, bulunan ortalama puanı doğrultusunda katılımcılar düşük ve yüksek homofobi düzeyine göre ikiye ayrılmışlardır (Sakallı ve Uğurlu, 2001). **(EK-C)**

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırma için belirlenen formlar, gönüllülük esaslı çerçevesinde katılımcılara ölçekler uygulanmadan önce araştırma hakkında detaylı bilgi verilmiştir. 2022 yılında Ankara'da yaşayan 18-35 yaş arası kadın ve erkek katılımcılara dağıtılmıştır. Pandemi nedeniyle formlar kişilere online platform ile ulaştırılmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Bu çalışmada toplanan veriler IBM SPSS 23.0 istatistik programı ile analiz edilmiştir. Çalışma desenine göre iki grup arası karşılaştırmalarda bağımsız örneklem t testi, ikiden fazla grup karşılaştırmalarında tek yönlü varyans analizi, korelasyon analizlerinde Pearson korelasyon testi kullanılmıştır. Tüm analiz sonuçları .05 anlamlılık düzeyine göre bildirilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

4.1. Demografik Bulgular

Bu çalışmaya 200 gönüllü katılımcının verileri dahil edilmiştir. Katılımcıların yaş aralığının 18-39 ($\bar{X}=22,33$, $SS=4,53$) olduğu görülmüştür. Katılımcılardan 106 (%53) kişi biyolojik cinsiyetinin kadın, 94 (%47) kişi erkek olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların aynı zamanda cinsel yönelimi sorgulanmış ve 23 (%11,5) kişinin biseksüel, 8 (%4) kişinin homoseksüel, 152 (%76) kişinin heteroseksüel ve 17 (%8,5) kişinin de aseksüel olarak kendisini tanımladığı görülmüştür. Eğitim düzeyi sorgulandığında tüm katılımcıların lise ve/ya üzeri eğitim aldığı görülmüştür. Dağılım incelendiğinde ise 34 (%17) kişinin lise, 150 (%75) kişinin lisans ve 16 (%8) kişinin yüksek lisans mezunu olduğu tespit edilmiştir.

4.2. Sosyal Medya Kullanımına Dair Bulgular

Katılımcılardan 194 (%97) kişi sosyal medya platformlarını kullandığını bildirmiştir. Katılımcıların aktif olarak kullandığı sosyal medya platformlarının dağılımı Tablo 1’de bildirilmiştir.

Tablo 1: Katılımcıların kullandığı sosyal medya platformlarının dağılımları

	Evet	Hayır
	n(%)	n(%)
Facebook	58 (%29)	142 (%71)
Instagram	189 (94,5)	11 (5,5)
Twitter	109 (54,5)	91 (45,5)
Youtube	158 (%79)	42 (%21)
Tiktok	34 (%17)	166 (%83)
Diğer	0	200 (%100)

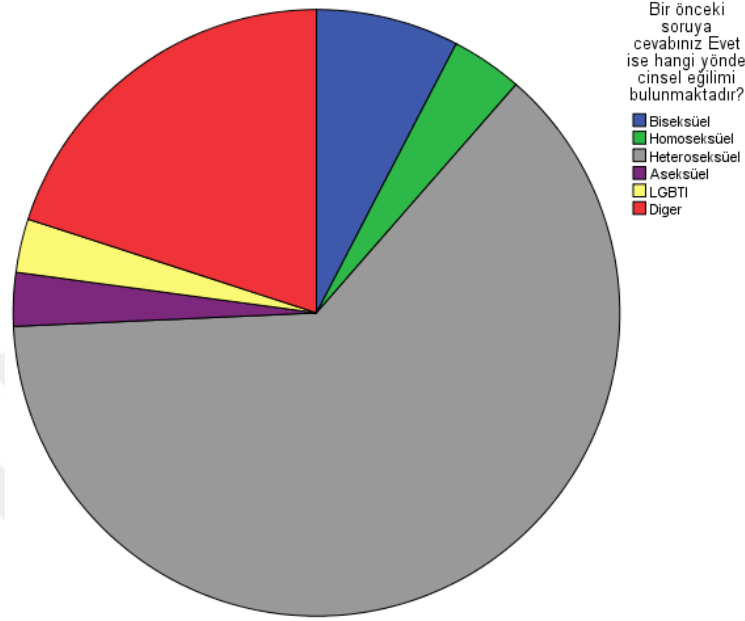
Katılımcılara sosyal medya kullanımının detaylarına yönelik sorulara verilen yanıtlarda, 104 (%52) kişinin sosyal medyada paylaşım yapma konusunda kendisini cesur bulurken, 96 (%48) kişi cesur olmadığını belirttiği görülmüştür. Sosyal

medyanın insan düşüncelerini değiştirmeye ve geliştirmeye müsait platform olduğuna katılımcıların %90'ı katılmaktadır. Bunun yanı sıra katılımcılardan 101 (50,5) kişi sosyal medyanın insanların cinsel yönelimlerini özgürce açıklayabileceği bir alan olduğunu düşünürken, 99 (%40,5) kişi sosyal medyanın insanların cinsel yönelimlerini paylaşacağı bir alan olmadığı düşünmektedir. Katılımcıların homofobik paylaşımlara yönelik yaklaşımı incelendiğinde 149 (74,5) kişi homofobik paylaşımların düşmanlık içerdiğini, 43 (21,5) bu paylaşımları desteklediğini, 8 (%4,0) kişi ise bu tür paylaşımlara katkı sağlamak istediğini belirtmiştir. Katılımcıların 131'i (%65,5) bu paylaşımların homofobi karşıtı tutumlarını güçlendirdiğini belirtirken, 69'u (%34,5) farklı cinsel yönelimi olan insanlara karşı nefretini artırdığını belirtmiştir.

Çalışmada katılımcıların sosyal medyada fenomenleri takip edip etmedikleri sorgulanmış, katılımcıların 157'sinin (%78,5) sosyal medyada fenomenleri takip ettiği görülmüştür. Bu katılımcıların %64,3'ü influencerları, %51,6'sı sanat, %49'u siyaset, %20'si futbol içerikli paylaşım yapan fenomenleri takip ettiğini belirtmiştir. Katılımcıların %19'u fenomenlerin paylaştığı yazıları, %42'si paylaştığı düşünceleri, %39'u çektiği fotoğrafları dikkat çekici bulmuştur. Ayrıca katılımcılara ne tür içerikler halihazırda bu fenomenleri takip etmelerini sağladığı sorulduğunda %46'sı güncel, %20'si moda, %13'ü sanat, %12'si futbol ve %9'u da siyasi içerikler yanıtını vermiştir.

Katılımcıların %59,5'inin takip ettiği fenomenlerin cinsel yönelimini bilmediği görülmüştür. Takip ettiği fenomenin cinsel yönelimini bildiğini ifade eden %40,5'lik gruba, bu fenomenlerin yönelimi sorulmuş ve katılımcıların %75,3'ü heteroseksüel, %7,4'ü biseksüel, %3,7'si homoseksüel, %3,7'si aoseksüel, %3,7'si LGBTİ ve %4,9'u diğer yanıtını vermiştir. Fenomenlerin cinsel yönelime göre dağılımı Şekil X'de gösterilmiştir. Örneklemin %58'i takip ettiği fenomenlerin eşcinselliğe yönelik söylem ya da tutumlarını bilmediğini belirtmiştir. Takip ettiği fenomenin eşcinselliğe yönelik tutum ve düşüncelerini bildiğini belirten katılımcıların %88,1'i takip ettikleri fenomenlerin eşcinselliğe yönelik barışçıl paylaşımlarda bulunduğunu, %11,9'unun nefret içeren söylemlerinin bulunduğunu açıklamıştır. Tüm katılımcılara eşcinselliğe yönelik tutumları sorulduğunda %33'ü barışçıl bir tutuma sahip olduğunu, %10'u eşcinselliği savunduğunu, %30'u savunmadığını ve kabul etmediğini belirtirken, %42'si ne savunuyorum ne savunmuyorum yanıtını vermişlerdir. Katılımcıların %7'si takip ettikleri fenomenlerin homofobik tutumlarını onayladığını, %17'si barışçıl

tutumları onayladıklarını belirtirken, %76'sı takip ettiği fenomenlerin tutumu ile ilgilenmediğini açıklamıştır. Katılımcıların yanıtlarına göre yalnızca %23,5'i eşcinsel bir fenomeni takip ettiği, onların da %83'ünün onayladığı ve sempatik bulduğu, %14,9'unun onaylamadığı ve itici bulduğu görülmüştür.

Şekil 1: Sosyal Medya Kullanımına Dair Bulgular

Katılımcıların %67'si eşcinsellerin daha fazla kabullenilmesi ve yasal hak edinmeleri gerektiğini düşünürken, %33'ü kesinlikle onaylamadığı görülmüştür. Eşcinsellere yönelik nefret söylemi ve ötekileştirme içeren paylaşımlar hakkındaki düşünceleri sorulduğunda, katılımcıların %56,5'inin onaylamadığı, %30,5'inin tarafsız bir bakış açısına sahip olduğu ve %13'ünün onayladığı sonucuna erişilmiştir.

4.3. Eşcinsellik Tutum Ölçeğine (ETÖ) İlişkin Bulgular

Çalışmada tüm katılımcılara Eşcinsellik Tutum Ölçeği (ETÖ) uygulanmıştır. Analiz sonuçlarına göre tüm katılımcıların ETÖ puan ortalaması 168,47, standart sapması 11,09 olarak tespit edilmiştir. Toplam ETÖ puanlarının katılımcıların cinsel yönelimine bağlı olarak değişip değişmediği tek yönlü varyans analizi ile test edilmiş ve istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır [$F(3,199)=1,236$, $p=.298$]. ETÖ puanlarının katılımcıların eğitim düzeyine göre değişip değişmediği tek yönlü varyans analizi ile sorgulanmış ve istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür

[F(2,199)=3,602, p=.029]. İleri analizlerde yüksek lisans mezunlarının, lise (p=.048) ve lisans düzeyinde (p=.029) eğitim alanlardan istatistiksel olarak daha düşük puan aldığı görülmüştür. Eğitim düzeyine göre ETÖ ortalama ve standart sapmaları Tablo 2’de bildirilmiştir.

Tablo 2: Eğitim düzeyine göre Eşcinsellik Tutum Ölçeği Puan Dağılımları

	N	Ortalama	Standart Sapma
Lise	34	169,53	14,66
Lisans	150	168,97	10,31
Yüksek Lisans	16	161,45	6,78
Toplam	200	168,47	11,09

ETÖ puanlarının kullanılan sosyal medya platformlarına göre farklılaşp farklılaşmadığı bağımsız örneklem t testi ile test edilmiş ancak hiçbir sosyal medya platformunu kullanmak ya da kullanmamaya yönelik anlamlı fark görülmemiştir (tüm, p>.05). Katılımcıların yaşları ile ETÖ puanları arasında bir ilişki olup olmadığı Pearson korelasyon analizi ile test edilmiş, ancak anlamlı bir ilişki görülmemiştir (p=.634).

Sosyal medyada paylaşım yapma konusunda cesur olmak ve olmamak arasında ETÖ puanları açısından bir fark olup olmadığı bağımsız örneklem t testi ile incelenmiş ve anlamlı bir fark görülmemiştir (p=.764). Ancak sosyal medyada paylaşılan homofobik içeriklerin bireyleri nasıl etkilediğine göre ETÖ puanları bağımsız örneklem t testi ile karşılaştırıldığında homofobi karşıtı tutumlarının güçlendiğini belirten katılımcıların ortalaması (Ort.= 171.14 ± 9.70) eşcinsellere karşı nefreti arttırdığını söyleyen katılımcıların ortalamasından (Ort. = 163.39 ± 11.84) anlamlı olarak yüksek bulunmuştur (p<.001).

Sosyal medyada takip edilen fenomenlerin dahil olduğu grubun ETÖ puanlarına etkisi bağımsız örneklem t testi ile incelendiğinde, yalnızca influencerları takip etmek ve etmemek arasında istatistiksel olarak anlamlı fark görülmüştür. Buna göre influencerları takip edenlerin ETÖ puanları, etmeyenlerden anlamlı olarak yüksek bulunmuştur (p=.034). Fenomenlerin hâlihazırda paylaştığı içerik türlerine göre ETÖ puanları tek yönlü varyans analizi ile karşılaştırılmış ve model anlamlı bulunmuştur

[F(4,199)=3,772, p=.006]. İleri analizlerde futbol yanıtını verenlerin ETÖ puanlarının, güncel yanıtını verenlerden anlamlı olarak düşük bulunmuştur (p=.018). Buna karşın takip edilen fenomenlerin cinsel yönelimine göre ETÖ puanlarının farklılaşmadığı tek yönlü varyans analizi ile görülmüştür [F(5,104)=0,165, p=.975]. Eşcinsellerin yasal hak edinmeleri hakkında görüşü sorulan katılımcıların ETÖ puanları birbiri ile bağımsız örneklem t testi ile karşılaştırılmıştır. Buna göre yasal hak edinmeleri gerektiğinin düşünenlerin ETÖ puanı, yasal hak elde etmelerine karşı çıkanların ETÖ puanlarından anlamlı olarak yüksek bulunmuştur (p<.001).

4.4. Hudson ve Ricketts Homofobi Ölçeğine İlişkin Bulgular

Çalışma kapsamında tüm katılımcılara Hudson ve Ricketts Homofobi Ölçeği(HRHÖ) uygulanmıştır. Analiz sonuçlarına göre tüm katılımcıların HRHÖ puanlarının ortalamasının 93,59, standart sapmasının 30,85 olduğu görülmüştür. ETÖ'den farklı olarak HRHÖ puanlarının bireylerin cinsel yönelimlerine göre anlamlı olarak farklılaştığı tek yönlü varyans analizi ile görülmüştür [F(3,199)=4,467, p=.005]. İleri analizlerde homoseksüel bireylerin HRHÖ puanlarının diğer tüm gruplardan anlamlı olarak düşük olduğu görülmüştür (tüm, p<.031). HRHÖ puanlarının katılımcıların eğitim düzeyine göre değişip değişmediği tek yönlü varyans analizi ile sorgulanmış ve istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür [F(2,199)=3,346, p=.037]. İleri analizlerde yüksek lisans mezunlarının, lisans düzeyinde (p=.34) eğitim alanlardan istatistiksel olarak daha yüksek puan aldığı görülmüştür. Eğitim düzeyine göre HRHÖ ortalama ve standart sapmaları Tablo 3'de bildirilmiştir. Katılımcıların yaşları ile HRHÖ puanları arasında bir ilişki olup olmadığı Pearson korelasyon analizi ile test edilmiş, ancak anlamlı bir ilişki görülmemiştir (p=.856).

Tablo 3: Eğitim düzeylerine göre HRHÖ ortalama ve standart sapma değerleri

	N	Ortalama	Standart Sapma
Lise	34	91,74	31,97
Lisans	150	91,99	29,65
Yüksek Lisans	16	112,50	35,12
Toplam	200	93,59	30,85

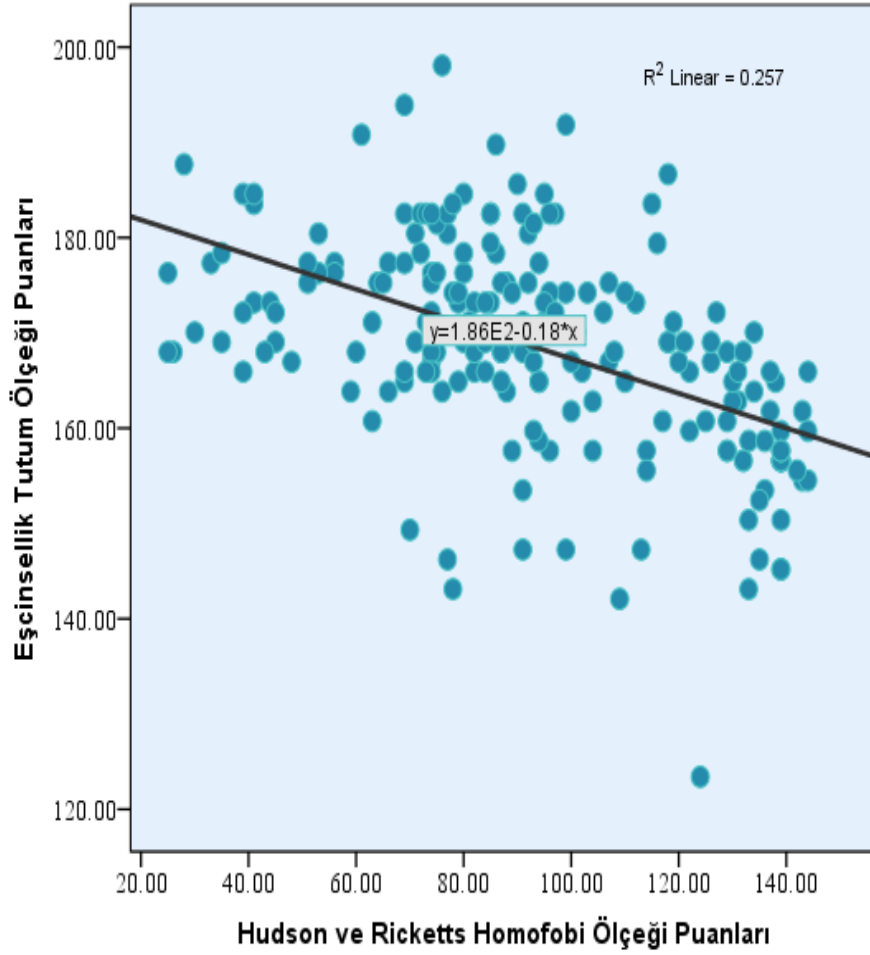
HRHÖ puanlarının kullanılan sosyal medya platformlarına göre farklılaşp farklılaşmadığı bağımsız örneklem t testi ile test edilmiş yalnızca Facebook kullanan ve kullanmayanlar arasında anlamlı fark görülmüştür. Buna göre Facebook kullananların HRHÖ puanlarının kullanmayanlara göre daha yüksek olduğu görülmüştür ($p=.001$). Ayrıca sosyal medyada paylaşılan homofobik içeriklerin bireyleri nasıl etkilediğine göre HRHÖ puanları bağımsız örneklem t testi ile karşılaştırıldığında homofobi karşıtı tutumlarının güçlendiğini belirten katılımcıların ortalaması, eşcinsellere karşı nefreti arttırdığını söyleyen katılımcıların ortalamasından anlamlı olarak düşük bulunmuştur ($p<.001$).

Sosyal medyada paylaşım yapma konusunda cesur olmak ve olmamak arasında ETÖ puanları açısından bir fark olup olmadığı bağımsız örneklem t testi ile incelenmiş ve anlamlı bir fark görülmemiştir ($p=.614$). Ancak sosyal medyada paylaşılan homofobik içeriklerin bireyleri nasıl etkilediğine göre ETÖ puanları bağımsız örneklem t testi ile karşılaştırıldığında homofobi karşıtı tutumlarının güçlendiğini belirten katılımcıların ortalaması, eşcinsellere karşı nefreti arttırdığını söyleyen katılımcıların ortalamasından anlamlı olarak düşük bulunmuştur ($p<.001$).

Sosyal medyada takip edilen fenomenlerin dahil olduğu grubun ETÖ puanlarına etkisi bağımsız örneklem t testi ile incelendiğinde, yalnızca influencerları takip etmek ve etmemek arasında istatistiksel olarak anlamlı fark görülmemiştir (tüm, $p>.052$). Fenomenlerin hâlihazırda paylaştığı içerik türlerine göre ETÖ puanları tek yönlü varyans analizi ile karşılaştırılmış ve model anlamlı bulunmuştur [$F(4,199)=6,789, p<.001$]. İleri analizlerde futbol yanıtını verenlerin ETÖ puanlarının, güncel, moda ve sanat yanıtını yanıtını verenlerden anlamlı olarak yüksek bulunmuştur (tüm, $p<.004$). Buna karşın takip edilen fenomenlerin cinsel yönelimine göre HRHÖ puanlarının farklılaşmadığı tek yönlü varyans analizi ile görülmüştür [$F(5,104)=1,539, p=.185$]. Eşcinsellerin yasal hak edinmeleri hakkında görüşü sorulan katılımcıların HRHÖ puanları birbiri ile bağımsız örneklem t testi ile karşılaştırılmıştır. Buna göre yasal hak edinmeleri gerektiğinin düşünenlerin HRHÖ puanı, yasal hak elde etmelerine karşı çıkanların HRHÖ puanlarından anlamlı olarak düşük bulunmuştur ($p<.001$).

4.5. ETÖ ve HRHÖ Korelasyon Bulguları

ETÖ ve HRHÖ puanları arasındaki ilişkiyi incelemek için Pearson korelasyon analizi kullanılmıştır. Buna göre bu iki ölçek arasında ters yönlü yüksek korelasyon olduğu görülmüştür ($r=-.506$, $p<.001$). Elde edilen korelasyon grafiği denklemi Şekil 1’de bildirilmiştir.

Şekil 2: ETÖ ve HRHÖ Toplam Puanları Korelasyon Grafiği

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Cinsel yönelim belli bir bireyin başka bir bireye yönelik sahip olmuş olduğu romantik, duygusal ve cinsel çekimlerdir. Cinsel yönelimler genellikle üç kategoride sınıflandırılmaktadır. Bunlar; “1)karşı cinse ilgi duymak (heteroseksüellik), 2) hemcinsine ilgi duymak (eşcinsellik) ve 3) her iki cinse birden ilgi duymaktır (biseksüellik)” (Amerikan Psikoloji Derneği, 2017). Heteroseksüellik toplumlar tarafından “normal” bir yönelim olarak görülmektedir. Bunların dışında cinsel yönelimler örnek verecek olursak eğer eşcinsellik, “sapkın” veya “anormal” davranışlar olarak görülebilmektedir (Saraç, 2009). Yukarıda belirtmiş olduğumuz üzere “eşcinsel” aynı cinsten bir bireye yönelik, romantik, duygusal ve cinsel yönden ilgi duyan kişilerdir. Bu kişilere tanımlanmak amacı ile ilk olarak “gey” terimi ortaya çıkmıştır. Fakat, günümüzde bu terim genel olarak erkekler eş cinsel bireyler için kullanılmaktadır (Amerikan Psikoloji Derneği, 2017). “Lezbiyen” terimi ise, eş cinsel kadın şair “Sappho”nun yaşamış olduğu Lesbos adasından gelmektedir ve kadın eş cinseller için kullanılmaktadır (Gökçeoğlu vd, 2017).

Eşcinsellik çok eski dönemlerde tedavi edilmesi gerekli patolojik bir bozukluk ya da hastalık olarak görülmektedir. Öyle ki, bu cinsel yönelimler “*Ruhsal Bozuklukların Tanı ve İstatistiksel Elkitabı'nın (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorder)*” ilk basımı itibari ile ruhsal hastalıkların listesinde yer almaktadır (Set, 2016). Her ne kadar “Amerikan Psikiyatri Birliği (APA)” 1973 senesinde ve “Dünya Sağlık Örgütü (WHO)” 1990 senesinde farklı girişimler ve eylemlerin sonucunda eş cinselliği ruhsal bir hastalık olmaktan çıkarmışsa da bu yönetime sahip olan kişiler toplum tarafından hoş karşılanmamaktadır. Uzun seneler eşcinsellere yönelik yapılan sözel taciz ve istismarlar, cinsel ve fiziki saldırılar ile araştırma ve yaşam alanlarına yönelik ayrımcı birer davranış, bu durumu en çarpıcı örnekleriyle karşımıza çıkarmıştır (Amerikan Psikoloji Derneği, 2017). “Homofobi (homophobia)” kuramları ilk kez “psikoterapist George Weinberg” tarafından 1972 senesinde yayınlamış olduğu “Toplum ve Sağlıklı Eşcinsel (Society and the Healthy Homosexual)” isimli kitabında dile getirilmiştir (akt. Herek The Psychology of Sexual Prejudice, 1993). Eş ve benzer anlamına gelen homo kuramı ile korku anlamlarına gelen fobi sözcüklerinin birleşmesi ile oluşan bu terimler, eş cinsellere yönelik

“irrasyonel korkular, düşmanca tutum ve davranışlar” olarak tanımlanabilmektedir (Herek, 1998). İlk senelerde daha fazla kişisel süreçle “kişilik, benlik algısı, bilişsel yapılar” a vurgular yapılsa bile, sonrasında bu kavramlar belli bir “sosyal-kültürel bağlam” kapsamında ele alınmaktadır. Bu durumda Göregenli “homofobiyi kişisel süreçlerin etkilemiş olduğu, dış gruplara yönelik kalıp yargıların eşlik etmiş olduğu, kültürel ve sosyal kapsamda etkilenmekte olan gruplar arası bir süreç” olarak tanımlamaktadır (Göregenli, 2009). İçselleştirilmiş olan homofobi (internalized homophobia) ise, eşcinsellerin toplumdaki negatif yargıların ve tutumların içselleştirilmesi anlamına gelmektedir. Depresyon, düşük benlik algısı vb. negatif sonuçlara yönelik olduğu görülmektedir (Herek vd. 1996; Shidlo, 1994). Günümüzde yaygın bir biçimde kullanılan bu kavramların; sosyal bilimler, spor bilimleri, tıp ve eğitim alanında çalışmış olan birçok araştırmacının ilgi odağı olmakta ve olmaya da devam etmektedir.

Tüm dünyada olduğu gibi, ülkemizde de homofobik davranış ve tutumların yaygın bir biçimde olduğu görülmektedir. 2011 senesinde gerçekleştirilmiş olan değerler çalışmasına göre, ülkemizdeki insanların %78’i eşcinselliği reddetmekte; %85’i ise eşcinsel bir komşu istememektedir (Esmer, 2017). Bu tipte negatif tutumların Türk kültüründen bir hayli geleneksel, otoriter ve ataerkil aile yapısı ile ilişkisinin olduğu görülmektedir. Son senelerde, modernleşme ile beraber kültürel yapıdaki değişimler görülse de toplumsal cinsiyet rolleri ve cinselliğe yönelik geleneksel değerlerin ve normların çeşitli cinsel yönelimlere sahip bireylere yönelik tutumlarının devam ettiği görülmektedir. Bilhassa Müslümanların büyük bir kısmının ülkemizde, eşcinselliğin ‘günah’ ve ‘dini kurallardan sapan’ bir yönelim olduğuna dair görüşü (Gelbal ve Duyan, 2006) toplumun bu azınlık gruba yönelik olumsuz tutum ve davranışlarını açıklayabilmektedir.

Ülkemizde de 1923 senesinden beri eşcinsellik yasal bir yaptırıma tabii tutulmamaktadır. “Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi”nin birinci maddesine göre “bütün insanlar haysiyet ve haklar bakımından eşit ve özgür doğarlar”; ikinci maddesine göre ise “insanlar arasında ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal veya bir başka görüş, ulusal veya sosyal köken açısından ayırım gözetilemez” (Assembly, 2007; Saraç ve Ebem-Rahi, 2007). Benzer bir biçimde, anayasanın eşitlik ilkeleriyle ilgili 10’ncü maddesine göre “cinsiyet kimliği” ve “cinsel yönelim” ifadesi yer alabilmesine karşı herkesin kanun önünde eşit olduğu vurgulanmıştır. Fakat, eş

cinsellere yönelik ayrımcılıklara karşı herhangi bir yasal tedbir bulunmamaktadır (Cesur-Kılıçaslan ve Işık, 2017).

Eşcinsel kişiler okulda, evde, işte, akran gruplarıyla aralarında ve toplumun her alanında “fiziksel taciz, sözel istismar, saldırı ve polis baskısı ile karşılaşmaktadırlar (Cesur-Kılıçaslan ve Işık, 2017; Göregenli, 2009; Öztürk, 2011; Yüzgün, 1993). “Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu” nun yayınlamış olduğu bir rapora göre, ülkemizde de çeşitli cinsel yönelimden ötürü işlenmiş olan nefret suçları nedeniyle, hayatını yitiren eşcinsellerin sayısı son senelerde ciddi bir artış gösterdiği tespit edilmiştir (Kaos GL, 2017). Bu kapsamda yapılmış olan çalışmaların, eş cinsellere yönelik düşmanca davranışların ve tutumların altında yatan etmenleri ortaya çıkarabilmek ve bu nedenle doğacak negatif sonuçları engelleyebilmek için, birçok araştırma yapılmaktadır.

Teknolojinin gelişmesi ile birlikte birçok yeni meslek dalı ve kuram ortaya çıkmıştır. Günümüzde bunlardan en popüler olanı ise fenomen kuramıdır. Fenomen kuramı “nesnel gerçekteki eşyaları ve süreçleri yalnızca duyumlarla verilmiş olarak dile getiren felsefi kavram, görünüş” olarak tanımlanmaktadır (Buhr ve Kosing, 1990: 166). Marwick ve Boyd (2011) internet aracılığı ile popülerlik yakalanılarak bir kült haline gelebilen bol takipçili kullanıcıları “micro-celebrity” (fenomen)” olarak tanımlamaktadır. Sosyal medya fenomenleri takipçilerin kendilerine olan hayranlıklarını devam ettirmek adına sanattan spora vb. birçok alanda takipçilerin ilgi ve beğenilerini çekecek paylaşımlar yaparak, hesaplarını büyük bir titizlik ve özenle yönetmektedir (Marwick ve Boyd, 2011: 140).

Micro-celebrity kuramının yerine kullanılmakta olan “Influencer” kuramının kelime anlamı ise “etki”dir. Sosyal medya ile birlikte tanınmış olduğumuz bu bireyler, tanınırlık sağlamış olduğu kategorilerde hizmet ve ürünler ile ilgili detaylı ve geniş bilgilere sahiptirler. Sahip oldukları bilgiler sayesinde, yeni içerikler üretilebilmekte ve bu kişilerin etki alanları da genişletilmektedir (Alikılıç ve Özkan, 2018: 49).

Sistemli ve düzenli içerikler üretilerek geniş takipçilerin sayısına ulaşan fenomenler ise, yalnızca düşünceleriyle değil, aynı zamanda davranışlarıyla da etkilenilmesi kaçınılmayan bir gerçektir. Ünlülerin aksine fenomenlere kolaylıkla ulaşılması, her an her yerde bulunabilmeleri, fenomenlerin takipçileriyle sık etkileşime girmelerine yardımcı olabilmektedir. Takipçilerin isteklerini yorumlaması,

eleştirilerini dikkate alarak onları ciddiye almaları ve tüm sorulara cevap vermeleri ise, daha çok takipçiye ulaşılmasına ve etki alanlarının genişlemesine olanak sağlayabilmektedir (Can ve Koz, 2018, s. 449).

Günümüzde birçok meslek dalından daha çok saygınlığa sahip olan fenomenler, ürün tanıtımı ve satımı hususunda en çok pazarlama firmalarının gözdesi durumundadır. Firmalar her zaman fenomenlere herhangi bir ürünü ücretsiz bir şekilde göndererek, hatta üstüne para teklif ederek tanıtımlar yapabilmektedir. Böylece ürünler çok kısa bir zamanda, fenomenlerin takipçileri tarafından kullanılarak yaygınlaşmaktadır. Ancak, bunların dışında da fenomenlerin birçok konuda etki gücü bulunmaktadır. Öyle ki, fenomenleri takipçilerinin giyiminden kuşamına, cinsiyetine, cinsel yönelimine, seyahatine vb. hususlara kadar etkileyebilmektedir. Kasap (2014), son günlerde en fazla duyulan kuramlardan birinin fenomen olduğu dile getirmiştir. Günümüzde insanlar fenomenlere; tavır, hal, düşünce vb. konularda, ailesinden daha fazla odaklı olduğunu dile getirmiştir.

Literatürde çok fazla değinilmeyen bir konu olması sebebiyle araştırmamız “sosyal medya fenomenlerinin homofobiye etkisi” üstüne gerçekleştirilmiştir. Fenomenlerin etkileri sosyal medyanın birçok alanında görülmektedir. Bu etkileri tespit etmek ve literatüre katkı sağlayabilmek için, araştırma hipotezleri “1.Sosyal medya kullanıcılarının ve sosyal medya fenomenlerini takip eden kullanıcıların, sosyal medya kullanım amaçlarına göre homofobi düzeyleri ve eşcinsellik tutumları birbirinden farklıdır. 2. Sosyal medya kullanımında kullanıcıların içerik takibinin yapısına göre homofobi düzeyleri ve eşcinsellik tutumları arasında fark vardır. 3. Hudson ve Ricketts Homofobi Ölçeği ile Eşcinsellik Tutum Ölçeği arasında ilişki vardır” belirlenmiştir. Araştırma örneklemi 18 ile 35 yaş arasında kişilerden oluşmaktadır. Katılımcıların sosyal medya kullanımı ve sosyal medya fenomenlerini takip etme olgusuna göre homofobik tutumlarına etkisi olup olmadığı amacı ile bu araştırma gerçekleştirilmiştir.

Literatürde Homofobi konusuyla ilgili yapılan araştırmalarda, farklı bağımsız ve bağımlı değişkenlerle ele alındığı görülmektedir. Araştırmaların büyük bir çoğunluğu, homofobi seviyesinin yani eşcinsellere yönelik olumsuz tutumların bağımlı değişkenlerde (soncul) olarak yer aldığı göze çarpmaktadır (Çırakoğlu, 2006, Duyan ve Duyan, 2005; Gelbal ve Duyan 2006; Güney, Kargı ve Çorbacı-Oruç 2004).

Bu araştırmalarda ele alınabilen bağımsız değişkenlerin (öncüller) ise yaş, cinsiyet, eğitim ve dindarlık düzeyi, cinsel yönelim, cinsiyetçilik, cinsiyet rolleri, eşcinsel bireylerle sosyal temas, kültürel değerler, eşcinsellere ilişkin kalıpyargılar, nedensel yüklemeler, bağlanma stilleri ve cinsellikle ilişkili sosyal ve psikolojik değişkenler şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

Literatürde, cinsiyet farklılıkları dışında homofobik tutumların etkilenmiş olduğu düşünölen değişkenler kapsamında büyük bir çoğunluk ile sosyal temas ele alınmaktadır. Sosyal temas, kişilerin eşcinsel tanıdıklarının olması ve bu kişiler ile etkileşimde bulunmalarını ifade etmektedir. Bu araştırmaların ilki Sakallı ve Uğurlu (2002) tarafından üniversite öğrencileri ile gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmayı takip eden bütün araştırmalar (Şah, 2011) eşcinsel bireylerle etkileşim içerisinde bulunan kişilerin eşcinselliğe yönelik tutumlarının olumlu yönde etkilendiği, diğer bir ifadeyle, homofobik tutumların azaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Sakallı ve Uğurlu'nun(2003), kişilerin sosyal temas sonucunda homofobik tutumlarında bir değişim olup olmadığını incelemiş olduğu deneysel araştırmalarda, lezbiyen öğrenciler ile kısa bir zaman için etkileşimde bulunulan öğrencilerin tutumunda az da olsa pozitif bir değişimin olması dikkat çekmektedir. Diğer bir araştırmada ise, eşcinsel kişilere yakınlık derecesinin “kardeş, arkadaş gibi” eşcinsellere yönelik tutumları değiştirdiğini tespit etmiştir (Güney, Kargı ve Çorbacı-Oruç, 2004). Özellikle yakınlık dereceleri arttığında, ailedeki kişilerden sadece birisinin eş cinsel olması durumunda, kişilerin bunu kabul etmediği belirtilmektedir. Fakat söz konusu olan birey, arkadaş olduğunda pozitif tutumların artış gösterdiği görölmektedir.

Katılımcılara sosyal medya kullanımının detaylarına yönelik sorulara verilen yanıtlarda, 104 (%52) kişinin sosyal medyada paylaşıp yapma konusunda kendisini cesur bulurken, 96 (%48) kişi cesur olmadığını belirttiği görölmüştür. Sosyal medyanın insan düşüncelerini değiştirmeye ve geliştirmeye müsait platform olduğuna katılımcıların %90'ı katılmaktadır. Bunun yanı sıra katılımcılardan 101 (50,5) kişi sosyal medyanın insanların cinsel yönelimlerini özgürce açıklayabileceği bir alan olduğunu düşünürken, 99 (%40,5) kişi sosyal medyanın insanların cinsel yönelimlerini paylaşacağı bir alan olmadığı düşünmektedir. Bu kapsamda Altunay'ın(2015) yaptığı çalışmada sosyal medya kullanımının farklı görüşlerin bir araya gelerek yeni görüşler ortaya çıkararak bir platform olduğu yaklaşımı ile uyumlu olduğu görölmektedir.

Katılımcıların homofobik paylaşımlara yönelik yaklaşımı incelendiğinde 149 (74,5) kişi homofobik paylaşımların düşmanlık içerdiğini, 43 (21,5) kişi bu paylaşımları desteklediğini, 8 (%4,0) kişi ise bu tür paylaşımlara katkı sağlamak istediğini belirtmiştir. Katılımcıların 131'i (%65,5) bu paylaşımların homofobi karşıtı tutumlarını güçlendirdiğini belirtirken, 69'u (%34,5) farklı cinsel yönelimi olan insanlara karşı nefretini artırdığını belirtmiştir. Bu oranlama sosyal medya paylaşımlarının kullanıcılara etki oranının homofobik yaklaşımlar bağlamında menfi surette yükseldiği ve katılımcıların büyük çoğunluğunun homofobik paylaşımlara karşı olduğu bu karşı olma sebebinin ise paylaşımların homofobi düzeyinin arttırmasıyla uyumlu olduğu gözlenmiştir. Bununla birlikte Hefner vd. (2015) yaptığı araştırmada sosyal medyada kullanıcıların karşılaştıkları eşcinsel içerikler ile olumlu olarak daha fazla etkileşime girmesi de analiz sonucu ile anlamlı olmaktadır.

Katılımcıların %7'si takip ettikleri fenomenlerin homofobik tutumlarını onayladığını, %17'si barışçıl tutumları onayladıklarını belirtirken, %76'sı takip ettiği fenomenlerin tutumu ile ilgilenmediğini açıklamıştır. Katılımcıların yanıtlarına göre yalnızca %23,5'i eşcinsel bir fenomeni takip ettiği, onların da %83'ünün onayladığı ve sempatik bulduğu, %14,9'unun onaylamadığı ve itici bulduğu görülmüştür. Bu bulgu üzerinden hareketle katılımcıların çoğunluğunun takip ettikleri fenomenlerin cinsel yönelimleri ile ilgilenmediği, bu kapsamda fenomen takibi noktasında cinsel yönelimin etkisi olmadığı, eşcinsel bir fenomeni takip eden katılımcıların çoğunluğunun ise cinsel yönelimi onayladığı fakat bu grubun katılımcıların arasında azınlık grupta yer alması göz önüne alındığından cinsel yönelimin fenomen takibi noktasında etkisi olmadığı saptanmıştır.

Katılımcılara eşcinsel bir fenomeni takip edip etmedikleri sorulmuş, seçenekler arasında görüşleri ile ilgili “onaylıyorum-sempatik buluyorum, onaylamıyorum-itici buluyorum” seçenekleri sunulmuştur. Eşcinsel bir fenomeni takip eden kullanıcıların büyük çoğunluğu takip ettiği eşcinsel sosyal medya fenomenini onaylayıp sempatik bulmaktadır. Bu konu ile ilgili Serbes (2017)'in yaptığı benzer araştırmada benzer nitelikte yöneltilen sorularda da ,yaptığımız araştırma sonrası çıkan bulguların anlamlı olarak örtüştüğü ve bu kapsam da eşcinsel bir sosyal medya fenomenini takip eden kullanıcıların, takip etme sebepleri ile sosyal medya fenomenine yaklaşımları örtüşmektedir. Serbes (2017)'in yaptığı araştırmada LGBTQ üyelerinin paylaşımlarına gelen tepkilerin yüksek çoğunlukta “olumlu” ve “sempatik buluyorum”

olarak seyretmesi ile yaptığımız araştırmada fenomene yönelik yaklaşımın “onaylıyorum-sempatik buluyorum” olgusu paralellik göstermektedir.

ETÖ puanlarının katılımcıların eğitim düzeyine göre değişip değişmediği tek yönlü varyans analizi ile sorgulanmış ve istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür [$F(2,199)=3,602, p=.029$]. İleri analizlerde yüksek lisans mezunlarının, lise ($p=.048$) ve lisans düzeyinde ($p=.029$) eğitim alanlardan istatistiksel olarak daha düşük puan aldığı görülmüştür. Bu kapsamda daha önce Güney Kargı ve Oruç’un(2004) yaptığı incelemede lisans öğrenimi görmüş kişilerin eşcinsellere yönelik tutumları menfi olduğu görülmekte eğitim düzeyinin artmasının homofobik tutumda azalmaya yol açtığı görülmektedir.

Ancak sosyal medyada paylaşılan homofobik içeriklerin bireyleri nasıl etkilediğine göre ETÖ puanları bağımsız örneklem t testi ile karşılaştırıldığında homofobi karşıtı tutumlarının güçlendiğini belirten katılımcıların ortalaması (Ort.= 171.14 ± 9.70) eşcinsellere karşı nefreti arttırdığını söyleyen katılımcıların ortalamasından (Ort. = 163.39 ± 11.84) anlamlı olarak yüksek bulunmuştur ($p<.001$). Alanyazında sosyal medya ortamında eşcinsellere yönelik homofobik tutumların daha yaygın olduğu saptanmasına rağmen (Dondurucu 2018, Ertan, 2010, Öztekin, 2015, Aygül, 2013), katılımcıların çoğunluğunun, sosyal medya da paylaşımı yapılan homofobik içeriklerin, homofobi karşıtı tutumlarını güçlendirdiğini ortaya çıkarmıştır.

Fenomenlerin hâlihazırda paylaştığı içerik türlerine göre(Siyasi, Futbol, Güncel, Sanat, Moda) ETÖ puanları tek yönlü varyans analizi ile karşılaştırılmış ve model anlamlı bulunmuştur [$F(4,199)=3,772, p=.006$]. İleri analizlerde futbol yanıtı verenlerin ETÖ puanlarının, güncel yanıtı verenlerden anlamlı olarak düşük bulunmuştur ($p=.018$). Buna karşın takip edilen fenomenlerin cinsel yönelimine göre ETÖ puanlarının farklılaşmadığı tek yönlü varyans analizi ile görülmüştür [$F(5,104)=0,165, p=.975$]. Bu bulgu üzerinde sosyal medyada futbol içerikli paylaşım yapan Fenomenleri takip eden kullanıcıların, sosyal medyada da futbol içeriklerini takip etme noktasında futbol fanatizmi ile yakın ilişki içerisinde yer alması anlaşıldığından, futbol dünyasının hali hazırda ayrımcılıkla da mücadele etmesi de göz önünde tutulursa Futbol içerikli takip yapan kullanıcıların ETÖ puanların düşük olması uyumlu görülmektedir.

Homoseksüel, heteroseksüel, biseksüel ve aseksüel cinsel yönelim gruplarından homoseksüellerin HRHÖ puanının diğer cinsel yönelim gruplarına göre daha düşük olduğu analiz sonucu saptanmış olup, bu saptamanın diğer cinsel yönelim grupları arasında homofobik yaklaşımın daha üst düzeyde olduğu ve cinsel yönelim grupları arasında karşıtlaşmanın bulunduğunu saptamaktadır.

Facebook'un modern medya olan sosyal medya platformlarının öncülü ve dünyada en çok kullanıcı sayısına sahip platform olduğu göz önüne alındığında HRHÖ ölçeği üzerinde Facebook kullananların puanlarının kullanmayanlara göre daha yüksek olduğunun tespiti sosyal medyanın etkisi üzerinde anlamlı olmaktadır.

Yaptığımız araştırma sonucu elde ettiğimiz veriler ışığında araştırmanın hedef kitlesi olan 18-35 yaş arasında ki kişilerin aktif bir şekilde sosyal medya kullandığı görülmektedir (Katılımcıların %97'si aktif bir şekilde sosyal medyayı kullandığını belirtmiştir). Sosyal medyanın yeni bir medya olması ve özellikle 2005 yılından sonra hayatımıza dahil olmasıyla hedef kitleye uygun bir araştırma olduğunu destekler niteliktedir. Araştırma kapsamında katılımcılara verilen demografik bilgi formunda yer alan eğitim kısmında ise katılımcıların yüksek çoğunluğunun lisans ve yüksek lisans eğitim düzeyinde olduğu saptanmıştır. Aktif bir şekilde sosyal medya kullanan katılımcıların sosyal medya da paylaşım yapma istekleri ise yarı yarıya bir oranda seyretmektedir. Bu kapsamda katılımcılar üzerinden yola çıkılarak sosyal medya kullanıcıların yarısı etken bir şekilde platformları kullanırken diğer yarısı edilgen bir şekilde takip edici konumda yer almaktadır. Her ne kadar katılımcılar arasında sosyal medyayı etken bir şekilde kullanım oranında salt bir oran olsa da katılımcıların büyük çoğunluğu sosyal medyanın insan düşüncelerini değiştirmeye ve geliştirmeye yönelik bir platform olduğu konusunda hem fikir olması araştırmamızın konusu olan sosyal medyanın homofobiye etkisi noktasında önemli bir boşluğu doldurmaktadır.

Sosyal medya paylaşımlarının özgür düşünceleri açıklama noktasında kişilerin cinsel yönelimlerini ifade edip edemeyeceği konusunda sorulan soruya katılımcıların %50'sinin özgürce açıklayabileceği %40'nın ise sosyal medyanın bu yönelimleri açıklayamayacağı bir alan olduğunu beyan etmesi esasında sosyal medyanın özgür kapsayıcılığını tamamlaması noktasında henüz emekleme aşamasında olduğunu göstermiştir. Buna rağmen katılımcıların %75'i ise sosyal medyada yapılan homofobik paylaşımların düşmanca bir tavır olarak görmesi ve bu paylaşımların da katılımcıların

%65'inin homofobi karşıtı düşüncelerini arttırdığını saptaması homofobinin sosyal medya temelinde geleneksel medyanın yapmış olduğu homofobi destekçisi yayınlara (Vardal, 2015) zıt bir tutum içerisinde yer aldığı saptanmaktadır.

Yaptığımız araştırmada katılımcılara sorulan “sosyal medyada herhangi bir fenomeni takip ediyor musunuz” sorusuna verilen %78,5'lik “takip ediyorum” cevabı esasında hem yaptığımız araştırmada yer alan sosyal medya fenomenlerinin homofobiye etkisi konusunda sosyal medya fenomenlerinin önemini ortaya koymakta hem de sosyal medyanın çoğunlukla fenomen takipleri ile kullanıldığını saptamaktadır. Bu kapsam da katılımcılara sorulan “takip ettiğiniz fenomenin hangi özelliği dikkatinizi çekti” sorusuna %42 oranıyla en çok verilen cevap olan “düşünceleri dikkatimi çekti” cevabı ise fenomenlerin takip edilme sebeplerinin çoğunlukla düşünceleri olduğunu ve bu kapsamda homofobik düşünceler ile yaptığımız araştırmanın bir boşluğu dolduracağı ortadır.

Katılımcılar her ne kadar sosyal medya fenomenlerinin düşüncelerinin kendi dikkatlerini çektiklerini belirtse de %65'lik katılımcı oranı takip ettikleri fenomenlerin cinsel yönelimini bilmediğini ve bu kapsam da sosyal medya fenomenlerinin de çoğunlukla cinsel yönelimlerini paylaşmama veya gizleme içerisinde olduğu da ayrıca söylenebilmektedir. Bununla birlikte sosyal medya fenomeni takip eden katılımcıların %58'ininde takip ettikleri fenomenlerin eşcinselliğe yönelik tutumları noktasında bir bilgi sahibi değildirlir. %42'lik kısımda yer alan kullanıcılar ise eşcinselliğe yönelik tutumlarını bildikleri sosyal medya fenomenlerinin de %88'nin barışçıl nitelikte paylaşımlar yaptığını belirtmiştir. Bu bulgu esasında eşcinsel tutumları bilinen sosyal medya fenomenlerinin çoğunlukla homofobik değil eşcinselliğe yönelik barışçıl bir tutum sergilediğini ortaya çıkarmaktadır. Fakat araştırmamızda ortaya çıkan bir diğer çarpıcı sonuç ise katılımcıların %76'sı takip ettikleri fenomenlerin homofobik veya barışçıl tutumları ile ilgilenmediğini belirtmeleri olmuştur. Bu kapsamda değerlendirmemize esas olabilecek bir noktada kullanıcıların çoğunluğunun takip ettikleri fenomenler noktasında fenomenlerin homofobik tutumları olup olmadığını göz önünde tutmadıkları saptanmaktadır.

Ancak araştırmamızda Eşcinsellik Tutum leği üzerinden yapılan değerlendirmeler baz alındığında bir influencer'ı takip eden katılımcıların ET puanı influencer'ları takip etmeyenlere göre daha yüksek oranda çıkması esasen katılımcıların fenomenlerin homofobik tutumları ile çoğunluk olarak ilgilenmemesine rağmen yüksek çıkması, homofobik paylaşımlarda bulunan influencer'ların etkisinin yüksek oranda seyrettiğini ortaya çıkartmaktadır. Buna rağmen katılımcıların ET puanlamasına göre takip ettikleri fenomenlerin cinsel yönelimlerine göre puanları herhangi bir artış göstermemiş olması ise cinsel yönelimi bilinen fenomenlerin takibi noktasında homofobik bir etki oluşturmadığını ortaya koymaktadır.

Araştırmamızda Hudson Ricketts homofobi leğine göre yapılan analiz sonucunda dikkat çeken bir nokta ise sosyal medya da yapılan homofobik paylaşımların homofobi karşıtı tutumlarının güçlendiğini belirten katılımcıların ortalaması, eşcinsellere karşı nefreti arttırdığını söyleyen katılımcıların ortalamasından daha düşük bir HRH puan ortalamasını ortaya çıkarmasıdır. Bu kapsam dahilinde incelendiğinde sosyal medyada yapılan homofobik paylaşımlar katılımcıların %71'i tarafından düşmanca olarak görülmesi ve katılımcıların %65'nin homofobi karşıtı düşüncelerini arttırmasının doğal bir sonucu olarak bu puanlamanın ortaya çıkması olağan grlmektedir.

Araştırma kapsamında sorulan en önemli sorulardan biri olan eşcinsellerin yasal hak elde etmesi ile ilgili soruya ise araştırmamızda kullanılan 3 farklı ölçekte de çoğunluklu olarak katılımcılar eşcinsellerin yasal hak elde etmeleri gerektiğine dair görüşlerini beyan etmekle ortalama %60'lık oran homofobik yaklaşımlarında yavaş yavaş azalmaya başladığını gösteren en önemli gösterge olmaktadır.

Genel olarak bakıldığında ise sosyal medya ve sosyal medya fenomenlerinin homofobiye etkisi konusunda katılımcılar her ne kadar çoğunluklu oranda fenomenlerin homofobik görüşleri ile ilgilenmediklerini beyan etseler de sosyal medya fenomenlerinin homofobik paylaşımları noktasında homofobiye zıt bir çizgide etki altında kaldıkları, yapılan homofobik paylaşımların çoğunlukla katılımcıların homofobik karşıtı tutumlarını arttırdıkları saptanmıştır.

5.1. Sonuç

Literatürde yapılan araştırmalarda görölmektedir ki, genel olarak yapılan çalışmalar eşcinselliğe yönelik davranış ve tutumları etkilediği düşünölen bağlanma kuramları ile yapıldığı görölmektedir. İncelenen araştırmalarda göze çarpan bir diğer kısıt ise, araştırmaların büyük bir kısmında verilerin kesitsel yöntemler ile toplanmış olmasıdır. Eşcinselliğe yönelik davranış ve tutumlardaki değişkenlerin anlaşılması, boylamsal araştırmalarda mümkün olabilmektedir. Bu nedenle, gelecekteki araştırmaların zamanında yayılan etkiler incelendiğinde, boylamsal araştırmalardan oluşması alandaki önemli bir eksikliğin giderilmesine yardımcı olacaktır. Alan yazında birçok araştırmanın büyük çoğunluğunda yalnızca eşcinsel kişilere yönelik olarak ortaya çıkabilen homofobik tutumlar ele alınmış olduğu görölmektedir. Bu kapsamda gelecekteki araştırmalar, eşcinsel, biseksüel ve transseksüel bireylere yönelik önyargı, tutum ve davranışları irdeleyebilir. Son olarak, araştırmacıların gelecekteki araştırmalarında, cinsel yönelim temelli ayrımcılıkla ilgili mücadele ve bu mücadelelere başvuran yöntemlere odaklanmaları da büyük bir önem arz etmektedir.

Sosyal medya ve sosyal medya fenomenlerinin homofobiye etkilerini incelemiş olduğumuz bu araştırmayla, literatüre büyük katkı sağlayacağını düşünmekteyiz. Çünkü, fenomenleri konu alan bir araştırmanın olmadığı ve homofobiyle etkisini inceleyen bir çalışmanın olmadığı tespit edilmiştir. Milenyum çağının ilk çeyreğinde, dijital hayata taşınma süreci, sosyal medyanın insanların odağına yerleşmesiyle, iletişimin artık insanlar için en kolay ulaşılabilir meta olması, bireylerin sosyal hayatına sosyal medyada devam edebilmesi, artık sosyal medya olgusunun insanların hayatının ana öğesi haline geldiği görölmektedir. Bu kapsamda sosyal medyanın ulaşmış olduğu güç, insanların hayatların etkileri, bireylerin kendini sosyal medya üstünden anlamlandırması sonucunu doğurmaktadır.

5.2. Öneriler

Sosyal medyanın sağlamış olduğu kolaylıklar ve herkes tarafından her an her saniye ulaşılır olması, sosyal medyayı yalnızca sosyalleşme aracı olarak değil de bunun yanı sıra yeni bir iş kolu olarak ortaya çıkan, bireylerin gelirlerine ek gelir sağlamasına olanak sağlayan bir ağ haline gelmiştir. Global sosyal medya ağlarından olan “TikTok, İnstagram, Twitter, Youtube” vb. gibi sosyal ağ sağlayıcıların bireylerin yalnızca sosyal etkileşimi üstüne değil de bunun yanı sıra “Influencer, Vlogger,

Blogger” terimleri ile isimlendirilen “Fenomenlerin” maddi olarak kazanç elde etmesi, maddi zorluk çekenler ya da ek gelir sağlamak amacı ile istenilen kişileri etki kapsamına alması ile bu kişiler taklit, ilgi çekme ve çeşitli olma dürtüsü ile, içerik oluşturma çabasında kazanç sağlanmasına yönelik bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır. Sosyal medyada sanal bir şekilde gerçekleştirilmiş olan gruplaşmada “Fenomenler” üstünden doğal olarak körüklenmekte olan, doğal liderlikler “Fenomenlere” teslim edilmektedir. Gerek fenomenlerin gerek onaylanmış olan hesapların ortak özellikleri ise, kitleleri etkileyebilme kapasitesi olmaktadır. Bu etkilemede pozitif ya da negatif yönde olabileceği gibi, toplumun yararına da zararına da olabilmektedir.

Homofobi konusunda ülkemizde yapılan araştırmalar çok fazla artış gösterse de, sosyal medya ve fenomenleri üstüne yapılan bir araştırmanın olmadığı görülmektedir. Gündelik hayatta insanların sosyal medyada çok fazla zaman geçirmesi sebebiyle, homofobi araştırmalarının sosyal medya üstünde yapılması büyük bir önem arz etmektedir. Bu araştırmaların yapılması toplumsal açıdan oldukça önemlidir. Özellikle günümüzdeki çağdaş örgütlerde çalışan “LGBT bireylerinin” iş hayatında karşılaşmış oldukları homofobik tutumlar, bu negatif tutumların sebepleri, çalışanların performansları ve işe bağlılıkları üstünde olası etkisi incelenebilir. Araştırmamız kapsamında çeşitli değişkenlere göre, sosyal medya kullanıcılarının ve fenomenlerinin homofobiyle olan etkisi araştırılmıştır. Bu kapsamda katılımcılar kendi özelliklerine göre farklı yanıtlar vermiştir ve genel olarak verilen yanıtlarda, homofobinin sosyal medya üstünde etkisinin olduğu tespit edilmiştir. Araştırma sonucunda ise, birtakım önerilerimiz bulunmaktadır. Bunlar;

1. Sosyal medya fenomenleri konusunda genellikle pazarlama ve ticaret alanında araştırmaların yapıldığı görülmektedir. Bu nedenle, sosyal medya fenomenlerinin homofobik etkilerini araştıran daha fazla araştırmanın, farklı evren ve örneklem grupları ile araştırılması gerekmektedir.

2. Sosyal medya araştırmaları yapılırken, kullanıcı profillerinin içeriğine göre araştırmaların yapılması gerekmektedir.

3. Sosyal medya özelinde yapılan homofobik araştırmaların, kadın, erkek ve diğer cinsiyet grupları ile özel olarak çalışılması, literatüre büyük bir katkı sağlayacaktır.

4. Sosyal medya kullanıcıları ile ilgili eşcinsellik araştırmaları içerik takibine göre yapılması gerekmektedir.

5. Sosyal medya özeline yapılacak olan eşcinsellik araştırmaların, kitlerinin etkilendiği sosyal görüşler baz alınarak ve gruplamaların bu kapsamda değerlendirilerek yapılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Adams, H. E., Wright Jr, L. W., & Lohr, B. A. (1996). Is homophobia associated with homosexual arousal?. *Journal of abnormal psychology, 105*(3), 440.
- Akbaş, C. (2021). Erişkinlerde Eşcinselliğe Bakışın Cinsiyet, Homofobi ve Empati Düzeyi Açısından Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Acıbadem Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Alikılıç, G. ve Özkan, B. (2018). Bir sosyal medya pazarlama trendi, hatırlı pazarlama ve etkileyiciler: Instagram fenomenleri üzerine bir araştırma. *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 1* (2), 43-57.
- Alkan, A., Erdem, R. ve Çelik, R. (2016). Sağlık alanındaki ayrımcı tutum ve davranışlar: kavramsal bir inceleme. *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi, 19*(3)
- Altunay, A. (2015). Bir Sosyalleşme Aracı Olarak Yeni Medya. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi, 9*(1), 410-428.
- Altunpolat, R. (2017). LGBTI'lere Yönelik Ayrımcılığı Tarihsel ve Politik Temelde Kavramak. *Türk Tabipleri Birliği Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi, 2*-14.
- American Psychological Association. Sexual Orientation and Homosexuality. İnternet Adresi: <http://www.apa.org/helpcenter/sexual-orientation.aspx>
- Amerikan Psikiyatri Birliği (2013). Ruhsal Bozuklukların Tanımsal ve Sayımsal Elkitabı, 5. Baskı (DSM-5) (E Köroğlu, Çev.). Ankara, Hekimler Yayın Birliği.
- Amerikan Psikoloji Derneği (American Psychological Association). Answers to your questions: For a better understanding of sexual orientation and homosexuality, 2008. Web. 20 Aralık 2017.
- Arıcı, F. ve Kepir, D. (2014). Feminist terapi: Çok kültürlü yaklaşım. N. Voltan-Acar (Ed.), *Psikoterapi ve psikolojik danışma kuramları içinde* (s. 431-473). Ankara: Nobel Yayın.
- Aygül, E. (2013). *Yeni medyada nefret söyleminin üretimi: Bir toplumsal paylaşım ağı olarak Facebook örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

- Bacanlı, F. ve Öztemel, K. (2014). Davranışçı terapi. N. Voltan-Acar (Ed.), Psikoterapi ve psikolojik danışma kuramları içinde (s. 250-293). Ankara: Nobel Yayın.
- Bachmann, L. Chaka and Gooch, Becca (2017). LGBT in Britain: Hate Crime and Discrimination, <https://www.stonewallbritainhatecrime.pdf>
- Baird, V. (2004). Cinsel çeşitlilik. Çev. Hayrullah Doğan, İstanbul: Metis Yayınları.
- Başar, K. (2014). Farklı Yönleri ile Cinsel Kimlik: Bedensel Cinsiyet, Cinsiyet Kimliği, Cinsiyet Rolü ve Cinsel Yönelim, Toplum ve Hekim (Cinsel Yönelimler, Cinsel Kimlikler ve Sağlık Sayısı), 29 (4), 245-251.
- Başar, K., Nil, M. Ş. ve Kaptan, S. (2010). Eşcinsellikle ilgili yaygın yanlışlar, bilimsel doğrular. Hastalık'tan ideolojiye homofobi içinde (ss.68-75). V. Uluslararası Homofobi Karşıtı Buluşma, Ankara.
- Baykara Pehlivan, K. (2008). Sınıf öğretmeni adaylarının sosyo-kültürel özellikleri ve öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları üzerine bir çalışma. Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 4 (2), 151-168.
- Bem, S. L. (1974). The measurement of psychological androgyny. *Journal of consulting and clinical psychology*, 42(2), 155. DOI: <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/h0036215>
- Beycan Etikli, G., Çam, M.O. (2017). Bakım sürecinde zorlandığımız alan lgbti'ye yönelik bir gözden geçirme, *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 8(3):179– 187 Doi: 10.14744/phd.2017.97659
- Bilgili, H.A.S., İnceli, P. (2021). Yeni Medyada Cinsel Kimlik Temelli Nefret Söyleminin Üretimi ve Yayılımı: Youtube Örneği. *Global Media Journal TR Edition*, 12 (23), 28-57
- Bilgin, N. (2003). Sosyal Psikoloji Sözlüğü: Kavramlar, Yaklaşımlar. *Bağlam Yayınları, İstanbul*.
- Bilis, P. Ö. (2018). Facebook Sitesinde Kullanılan Profil Resimleri Aracılığıyla Sanal Dünyada Kadın Kimliğinin Temsili. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (29), 314-331.

- BM Genel Kurulu. (1948). "İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi" (217 A). Paris.
- Boyd, D. M., & Ellison, N. B. (2007). Social network sites: Definition, history, and scholarship. *Journal of computer-mediated Communication*, 13(1), 210-230.
- Britton, D. M. (1990). Homophobia and homosociality: an analysis of boundary maintenance. *The Sociological Quarterly*, 31(3), 423-439.
- Brotto, L. A., Yule, M. A., & Gorzalka, B. B. (2015). Asexuality: An extreme variant of sexual desire disorder?. *The Journal of Sexual Medicine*, 12(3), 646-660.
- Budak, S. (2000). Psikoloji sözlüğü, Bilim ve Sanat Yayınları.
- Can, S. ve Koz K. (2018). Sosyal medyada tüketici onaylı pazarlama: Instagram örneği. *Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Uluslararası Hakemli Dergisi*, 26 (3), 444-457.
- Candansayar, S., & Çabuk, D. (2010). Tıp ve homofobi, Hastalık" tan ideolojiye homofobi içinde, V. *Uluslararası Homofobi Karşıtı Buluşma, Ankara*.
- Cesur-Kılıçarslan, S. ve Toprak, I. (2017). Being LGBTI in Turkey: Views of Society, Rights and Violations. *Journal of Strategic Resource in Social Sciences*. 3.1, 1-20.
- Chantler, K. (2005). From disconnection to connection: Race, gender and the politics of therapy. *British Journal of Guidance and Counselling*, 33, 239-256.
- Chen, G.M. (2012). The impact of new media on intercultural communication in global context. *China Media Research*, 8(2), 1-10.
- Clere, H. (2010). *Social Media in Telecommunications*. Clere Communications.
- Çalışkan, M., & Mencik, Y. (2015). Değişen Dünyanın Yeni Yüzü: Sosyal Medya. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, (50), 254-277.
- Çelik, D. B., & Şahin, N. H. (2012). Cinsel yönelimler: sağlık personelinin yaklaşımı. *Literatür Sempozyum Dergisi*, 1, 15-23.
- Çetinkaya, Y.D. (2008). Toplumsal hareketler: Tarih, teori ve deneyim, İstanbul: İletişim Yayınları

- Çırakoğlu, O. C. (2006). Perception of homosexuality among Turkish university students: The roles of labels, gender, and prior contact. *The Journal of Social Psychology*, 146(3), 293-305..
- Çoban, B. (2011). Toplumsal hareketler ve yeni alternatif\radikal medyalar. *Yeditepe Üniversitesi İletişim Çalışmaları Dergisi*, 14, 1-14.
- Doğan, C. (2019). Seyahat Acentesinde Çalışan İşgörenlerin Homofobi Düzeyleri ve Eşcinsel Bireylerle Birlikte Çalışma Niyetleri İlişkisi. Yüksek Lisans Tezi. Mersin: Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Doğan, S., Doğan, M., Beştepe, E., & Eker, E. (2008). Eşcinsellik Tutum Ölçeği geliştirilmesi, geçerlilik ve güvenlik çalışması: Bir ön çalışma. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 9(2), 84-90
- Doğanay, A. (2014). Tarih nasıl öğretilir? M. Safran (Yay. Haz.). Davranışçı ve bilişsel öğrenme kuramları (s. 39-40). İstanbul: Yeniinsan Yayınevi.
- Dondurucu, Z. B. (2018). Yeni Medyada Cinsel Kimlik Temelli Nefret Söylemi: İnci Sözlük Örneği. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 6(2), 1376-1405.
- Dondurucu, Z. B., & Uluçay, A. P. (2015). Yeni medya ortamlarında nefret söylemi: Eşcinsellere yönelik nefret söylemi içeren videoların Youtube üzerinden incelenmesi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 1(3), 875-902.
- Dovidio, J. F., Kawakami, K., & Gaertner, S. L. (2002). Implicit and explicit prejudice and interracial interaction. *Journal of Personality and Social Psychology*, 82(1), 62-68. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.82.1.62>
- Dökmen, Y. Z. (2021). Toplumsal Cinsiyet, Sosyal Psikolojik Açıklamalar, Remzi Kitapevi, İstanbul.
- Drescher, J. (2002). Causes and because: On etiological theories of homosexuality. *Annual of Psychoanalysis*, 30, 57-68.
- Drescher, J. (2010). Queer diagnoses: Parallels and contrasts in the history of homosexuality, gender variance, and the diagnostic and statistical manual.

Archives of Sexual Behavior, 39(2), 427–460. <https://doi.org/10.1007/s10508-009-9531-5>

Dreyer, Y. (2007). Hegemony and the internalisation of homophobia. University of Pretoria, 63(1), 1-18

Duyan, V., & Duyan, G. (2005). Turkish social work students' attitudes toward sexuality. *Sex Roles*, 52(9), 697-706..

Ertan, C. (2010). Homofobi: internet gazetelerinde okuyucu yorumlarındaki eşcinsellere yönelik tutumlar ve söylemler. *ETHOS: Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar*, 3(2), 1-17.

Esmer, Y. Türkiye Değerler Araştırması, 2011. Web.

Facebook. (2022, 22 Mart). İçinde *Wikipedia*.
<https://tr.wikipedia.org/w/index.php?title=Facebook&action=history>

Foucault, M. (1994). Büyük Kapatılma. (I. Ergüden, & F. Keskin, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Foucault, M. (1994). İktidatın Gözü. (Çeviri: Işık Ergüden). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Freud, S. (1905). Drei Abhandlungen Zur Sexualtheorie. Cinsiyet ve Psikanaliz. Çeviren: Hilav, S., Kırmızı Kedi Yayınevi., İstanbul

Gelbal, S., & Duyan, V. (2006). Attitudes of university students toward lesbians and gay men in Turkey. *Sex roles*, 55(7), 573-579..

Gençöz, T., & Yüksel, M. (2006). Psychometric properties of the Turkish version of the internalized homophobia scale. *Archives of sexual behavior*, 35(5), 597-602.

Gey. (t.y.). *Türk Dil Kurumu güncel Türkçe sözlük* içinde. Erişim adresi: <https://sozluk.gov.tr/>

Gökçeoğlu, A. ve diğerleri (2017). Psikologlar için LGBTİ'lerle Çalışma Klavuzu. İstanbul: Toplumsal Dayanışma için Psikologlar Derneği (TODAP).

Göregenli, M. (2009). Gruplararası ilişki ideolojisi olarak homofobi. *Anti-Homofobi Kitabı*, 2, 9-16.

- Göregenli, M. (2011). Heteroseksizm, homofobi ve nefret suçları: sosyal psikolojik yaklaşım. *Cogito Üç Aylık Düşünce Dergisi, Cinsel Yönelimler ve Queer Kuram Sayısı*, 65-66.
- Göregenli, M. (2010). "Zalimin Zırt dediği Yer." *Amargi* (17).
- Göregenli, M. (2009). Gruplararası ilişki ideolojisi olarak homofobi. *Anti-Homofobi Kitabı*, 2, 9-16.
- Güçray, S. (2013). Feminist Terapi. F. Akkoyun (Ed.), *Psikolojik danışma ve psikoterapi kuramları içinde* (s. 376-403). Ankara: Nobel Yayın.
- Güner, U., Kalkan, P., Öz, Y., Özsoy, E. C. ve Söyle, F. (2011). Türkiye’de cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği temelinde ayrımcılığın izlenmesi raporu: 1 Ocak-30 Haziran 2010. İstanbul.
- Güney, N., Kargı, E. ve Çorbacı Oruç, A. (2004). Üniversite öğrencilerinin eşcinsellik konusundaki görüşlerinin incelenmesi. *HIV/ AIDS Dergisi*, 7(4), 131-137.
- Haaga, D.A. (1991). Homophobia?. *Journal of Social Behavior ve Personality*. 6(1), 171-174.
- Habarth, J. M., Makhoulıan, S. C., Nelson, J. C., Todd, C. D., Trafalis, S. (2019). Beyond simple differences: Moderators of gender differences in heteronormativity. *Journal of homosexuality*, 1-29. DOI: 10.1080/00918369.2018.1557955
- Hefner, V., Galaviz, T., Morse, V., Firchau, Rachel-Jean C., Basile, C., Todd, R., Naude, F., Nitzkowski-Bautista, Z. (2015). Refusing to Tolerate Intolerance: An Experiment Testing the Link Between Exposure to Gay-Related Content and Resulting Attitudes and Behaviors. *Sexuality&Culture*, 19, 864-881.
- Herek, G. M. (1990). The context of anti-gay violence: Notes on cultural and psychological heterosexism. *Journal of interpersonal violence*, 5(3), 316-333. <https://doi.org/10.1177%2F088626090005003006>
- Herek, G. M. (2000). The psychology of sexual prejudice. *Current directions in psychological science*, 9(1), 19-22. <https://doi.org/10.1111%2F1467-8721.00051>

- Herek, G. M., Cogan, J. C., Gillis, J. R., & Glunt, E. K. (1998). Correlates of internalized homophobia in a community sample of lesbians and gay men. *Journal-Gay and Lesbian Medical Association*, 2, 17-26..
- Herek, G. M., & Glunt, E. K. (1993). Interpersonal contact and heterosexuals' attitudes toward gay men: Results from a national survey. *Journal of sex research*, 30(3), 239-244.
- Herek, G. M., & Capitano, J. P. (1996). " Some of My Best Friends" Intergroup Contact, Concealable Stigma, and Heterosexuals' Attitudes Toward Gay Men and Lesbians. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 22(4), 412-424.
- Hudson, W. W., Ricketts, W. A. (1980). A strategy for the measurement of homophobia. *Journal of homosexuality*, 5(4), 357-372. DOI: 10.1300/J082v05n04_02
- İnanç, B.Y. ve Yerlikaya, E.E. (2016). Kişilik kuramları. Ankara: Pegem Akademi.
- Kaçan, G. (2019). *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Ve Türk Mahkemeleri kararları ışığında Cinsel yönelim Temelinde ayrımcılık yasağı*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Kaos GL Derneği (2006). Sık sorulan sorular. Ankara: Ayrıntı Basımevi.
- Kaos GL Derneği, & Pembe Hayat LGBTT Dayanışma Derneği. (2017). Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Kimliği Temelli İnsan Hakları İzleme Raporu 2013 - 2017. Ankara: Kaos Gl.
- Kara, A. (2016). Hegemonik Erkeklik ve Eşcinselliğe Yönelik Tutumlar (Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma). Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı. Isparta: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Kara, Z. (2019). Üniversite Öğrencilerinde Toplumsal Cinsiyet Rollerini Ve Homofobi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü
- Karasar, N. (2012). Bilimsel araştırma yöntemi: Kavramlar, ilkeler, teknikler. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- Kasap, G. D. (2014). Girişimci müzakere alanı olarak sosyal medya uygulamaları. B. Çoban (ed.) Sosyal medya devrimi (ss. 117-138) içinde. İstanbul: Su.
- Keskin, A.İ. (2018, 13 Mart). *Usenet (user's network) nedir?*. İteriskeskin. <https://ilteriskeskin.github.io/posts/usenet-nedir/>
- Kılıç, D. (2011). Bir Ötekileştirme Pratiği Olarak Basında Eşcinselliğin Sunumu: Hürriyet ve Sabah Örneği (2008-2009). *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 1(1), 144-169
- Kırık, A.M.(2012). “Arap Baharı Bağlamı’nda Sosyal Medya-Birey Etkileşimi ve Toplumsal Dönüşüm”,21.Yüzyılda Eğitim ve Toplum, 1(3), 87-98
- Kırmızı, K. (Tarih yok). Eşcinselliğe Dinlerin ve Toplumun Bakışı. İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi.
- Koçak, A. (2002). Siyasal Davranış Ve Kamuoyu. *Selçuk İletişim*, 2(3), 96-103.
- Köksal, Y., & Özdemir, Ş. (2013). Bir İletişim Aracı Olarak Sosyal Medya’nın Tutundurma Karması İçerisindeki Yeri Üzerine Bir İnceleme. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18(1), 323-337.
- Köseoğlu, Y., & Hamza, A. L. (2013). Bir siyasal propaganda aracı olarak sosyal medya. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 8(3), 103-125.
- Kudret, H. A. (2020). Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Türk Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında Yasaklanan Ayrımcılık Temeli Olarak Cinsel Yönelim. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 26 (2), 1079-1110. DOI: 10.33433/maruhad.815582
- Kuir. (2022, 31 Mart). İçinde *Wikipedia*. <https://tr.wikipedia.org/w/index.php?title=Kuir&action=history>
- Kur-an’ı Kerim, (b.t.). *Diyanet İşleri Başkanlığı Kur-an’ı Kerim sitesi* içinde. Erişim adresi: <https://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf/kuran-meal-2/ankebut-suresi-29/ayet-24/diyanet-isleri-baskanligi-meali-1>
- Lock, J., & Kleis, B. (1995). Origins of Homophobia in Males. *American Journal of Psychotherapy*, 425-436.

- Marwick, A. ve Boyd, D. (2011), To see and be seen: celebrity practice on twitter. convergence: The International Journal of Research into New Media Technologies, 17(2), 139-158.
- Mattoni, A. & Trere, E. (2014). Media Practices, Mediation Processes, and Mediatization in the Study of Social Movements. *Communication Theory*, 24(3), 252-271. DOI:<https://doi.org/10.1111/COMT.12038>
- Money, J. (1973). Gender role, gender identity, core gender identity: Usage and definition of terms. *Journal of the American Academy of Psychoanalysis*, 1(4), 397-402. DOI: <https://doi.org/10.1521/JAAP.1.1973.1.4.397>
- Morin, S.F. ve Gorfinkle, E.M. (1978). Male homofobia. *Journal of Social Issues*. 34(1), 29-47.
- Oksaçan, H. E. (2012). Eşcinselliğin Toplumsal Tarihi. İstanbul: Tekin Yayınevi.
- Okutan, N., & Büyüksahin-Sunal, A. (2011). Escinsellere Yönelik Tutumlar, Cinsiyetçilik ve Romantik İlişkilerle İlgili Kalipyargılar: Yetişkin Bağlanma Biçimleri Açısından Bir Değerlendirme. *Türk Psikoloji Yazıları*, 14(27), 69..
- Özdemir, Z. (2015). Sosyal medyada kimlik inşasında yeni akım: Özçekim kullanımı. *Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 112-131.
- Özkök, Ö. (2019). Sosyal medyada sanal kimlikler; sosyal medya fenomenlerinin benlik sunumları üzerine bir araştırma. İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
- Özkömürcü, H. (b.t.). *Tüm sosyal medya siteleri ve güncel üye sayıları (2021)*. HaydarÖzkömürcü. <https://hozkomurcu.com/75-farkli-sosyal-medya-sitesi/>
- Öztekin, H. (2015). Yeni Medyada Nefret Söylemi: Ekşi Sözlük Örneği. *Journal of International Social Research*, 8(38).
- Öztürk, M.O. & Uluşahin, A. (2020). Ruh Sağlığı ve Bozuklukları. 16. Baskı, Ankara: Nobel Tıp Kitabevi
- Bilgehan Öztürk, M. (2011). Sexual orientation discrimination: Exploring the experiences of lesbian, gay and bisexual employees in Turkey. *human relations*, 64(8), 1099-1118..

- Öztürk, P., & Kindap, Y. (2011). Lezbiyenlerde İçselleştirilmiş Homofobi Ölçeğinin Psikometrik Özelliklerinin İncelenmesi. *Türk Psikoloji Yazıları*, 14(28), 24..
- Öztürk, Ş. (2011). *Cinsel Yönelimler ve Queer Kuram*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları
- Peltekoğlu, F. B., & Tozlu, E. (2018). Kurumsal sosyal sorumluluk kampanyalarının dijital paydaşları; sosyal medya fenomenleri. *Erciyes İletişim Dergisi*, 5(4), 285-299.
- Polat, A. & Şirin, S. (2020). *Cinsiyet Disforisi: Multidisipliner Yaklaşım İlkeleri*. Ankara: Nobel Tıp Kitabevi.
- Sakallı, N., & Uğurlu, O. (2001). Effects of social contact with homosexuals on heterosexual Turkish university students' attitudes towards homosexuality. *Journal of Homosexuality*, 42 (1), 53-62
- Sakallı, N., & Uğurlu, O. (2006). Eşcinsellere İlişkin Tutumlar: Türkiye'de Yapılan Görgül Çalışmalar. *Türk Psikoloji Yazıları*, 53-69.
- Saraç, L., & Toprak, N. (2017). Sporcu kimliği ve homofobi ilişkisinin sporcu üniversite öğrencisi adayları örnekleminde incelenmesi. *SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 15(2), 79-84..
- Saraç, L., & Rahim, Z. E. (2009). Sporda Homofobi: Erkek Ve Kadın Üniversite Öğrencilerinin Eşcinsel Sporculara Karşı Tutumlarının Karşılaştırılması. *Spor Bilimleri Dergisi*, 20(3), 104-116..
- Saraç, S. (2013). *Toplumsal cinsiyet. Toplumsal Cinsiyet ve Yansımaları*, Editörler Gültekin, L., Güney, G., Ertung, C., Şimşek, A. Atılım Üniversitesi Yayınları, Ankara, 27-32.
- Selek, P. (2012). *Sürüne sürüne erkek olmak*. İletişim Yayınları.
- Serbes, F. (2017). *LGBT Bireylerle Sosyal Temas Biçimleri, Otoriterlik, Sosyal Baskınlık Yönelim, İlişkisel Benlik ve Sistemi Meşrulaştırmanın Homofobiyle İlişkisinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Serin Gürer, S. (2021). "LGBTİ Bireylere Karşı Homofobik Tutum ve Davranışlardaki Değişimin LGBTİ Bireylerin Sosyo-Ekonomik Statü Seviyelerine Bağlı

Olarak İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Set, Z. (2016). Lezbiyen, Gey ve Biseksüel Örnekleminde Bağlanma Stilleri ile Depresyon Arasındaki İlişkide İçselleştirilmiş Homofobi ve Öz Anlayışın Aracı Rolü. Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Set, Z., & Altınok, A. (2016). In lesbian, gay and bisexual individuals: Attachment, self-compassion and internalized homophobia: A theoretical study. *Journal of Cognitive-Behavioral Psychotherapy and Research*, 5(3), 135-144.

Set, Z., & Ergin, Ö. (2020). The investigation of the mediator effect of sexism and defense style in the relationship between homophobia and aggression. *Archives of Neuropsychiatry*, 57(2), 113.

Shidlo, A. (1994). Internalized homophobia: Conceptual and empirical issues in measurement. In Some of the information in this chapter was presented at the meeting of the American Psychological Assn, New York, 1987.. Sage Publications, Inc.

Solmaz, B., Tekin, G., Herzem, Z., & Demir, M. (2013). İnternet ve sosyal medya kullanımı üzerine bir uygulama. *Selçuk İletişim*, 7(4), 23-32.

Stein, R. (2005). *Media Power: Who is Shaping Your Picture of the World?*, Lincoln: iUniverse.

Şah, U. (2009). Türkiye'deki gençlerin cinsel yönelimlere ilişkin sosyal temsilleri ve homofobi. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.*

Sah, U. (2011). Türkiye'deki Gençlerin Cinsel Yönelimlere İlişkin Sosyal Temsilleri. *Türk Psikoloji Yazıları*, 14(27), 88..

Şahin, H. (2019). Feminist Terapi Üzerine Bir Derleme. II. Çukurova Kadın Çalışmaları Kongresi Bildiri Kitabı, 123-129.

Şahin, S. (2016). Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı için LGBT Hakları El Kitabı.

- Şirin, A. ve Akkoyun, F. (2013). Birey merkezli terapi. F. Akkoyun (Ed.), Psikolojik danışma ve psikoterapi kuramları içinde (s. 147-178). Ankara: Nobel Yayın
- Tekbıyık, S. G. (2017). Dijital İçerik Yönetiminde Görsel Kullanımının Marka İletişimine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tengilimoğlu, E., Parıltı, N., & Yar, C. E. (2015). Hastane Ve Hekim Seçiminde Sosyal Medyanın Kullanım Düzeyi: Ankara İli Örneği. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17(2), 76-96.
- TikTok. (2022, 12 Şubat). İçinde *Wikipedia*.
<https://tr.wikipedia.org/w/index.php?title=TikTok&action=history>
- Tin, L. G. (2018). Homofobi Sözlüğü. (çev. Tezkan, M. & Urun, O.) İstanbul: Sel Yayınları
- Tu, J. W., Lee, T. T. (2014). The Effects of Media Usage and Interpersonal Contacts on the Stereotyping of Lesbians and Gay Men in China. *Journal of Homosexuality*, 61, 980-1002.
- Tuğtekin, E. B., & Dursun, Ö. (2021). Sosyal Ağlarda Sanal Kimlik Kullanımının İncelenmesi. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 2021(55), 146-160.
- Türkçapar, M. H., & Sargın, A. E. (2012). Bilişsel davranışçı psikoterapiler: tarihçe ve gelişim. *Bilişsel Davranışçı Psikoterapi ve Araştırmalar Dergisi*, 1(1), 7-14.
- Uluç, G., & Yarcı, A. (2017). Culture of Social Media. Dumlupınar University, Journal of Social Sciences, (52), 88-102.
- Ummak, E. (2016). Homofobiyle Baş Etme Grup Rehberliği Programına İlişkin Deneysel Bir Çalışma. Doktora Tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Uzundemir, E. (2021). Bir Dışlama Pratiği Olarak Homofobi ve 2000 Sonrası Türk Oyun Yazarlığına Yansımaları. Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü
- Vardal, Z. B. (2015). Nefret söylemi ve yeni medya. *Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 132-156.

- Vasalou, A., Joinson, A. N., & Courvoisier, D. (2010). Cultural differences, experience with social networks and the nature of “true commitment” in Facebook. *International Journal of Human Computer Studies*, 68(10), 719–728. DOI: <https://psycnet.apa.org/doi/10.1016/j.ijhcs.2010.06.002>
- Veysel, E., & Aydın, A. (2014). Sosyal medyanın kamuoyu oluşturmadaki rolü ve muhtemel riskler. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2014(3), 197-205.
- Welzer-Lang, D. (1994). L’homophobie: la face cachée du masculin. *WELZER-LANG, D.; DUTEY, P.; DORAIS, M. La Peur de L’autre en Soi. Du Sexisme à L’homophobie. Montréal: VLB.*
- Wolter-Gustafson, C. (2008). Cating a wider empathic net: A case for reconsidering gender, dualistic thinking and person-centered theory and practice. *Personcentered and Experiential Psychotherapies*, 7(2), 95- 109.
- Yalçın, M. (2019). Genç Yetişkinlerde Homofobi İle Anksiyete Düzeyleri ve Öfke İfade Tarzlarının Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Yalçınoğlu, N. (2013). Eşcinsel ve Biseksüel Erkeklerin Psiko-Sosyal Sorunları ve Bunları Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi (İstanbul 2012 Çalışması), İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Halk Sağlığı Anabilim Dalı.
- Yalçınoğlu, N., & Önal, A. E. (2014). Eşcinsel ve biseksüel erkeklerin içselleştirilmiş homofobi düzeyi ve sağlık üzerine etkileri/The internalized homophobia level of the homosexual and bisexual men and its effect on the health. *Turkish Journal of Public Health*, 12(2), 100-112.
- Yaylagül, Ş. (2017). Sosyal medya fenomenlerine bağlanışlığın belirlenmesi: Yükseköğretim öğrencileri üzerine bir uygulama. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(3), 219-235.
- Yetkin Cılızoğlu, G., & Çetinkaya, A. (2016). Sivil toplum örgütlerinin Instagram kullanımı. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(27), 161-181.

Yıldırım, L. (2016). Sosyal dışlanma karşısında eşcinsel kimliğin kurulumu. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Karaman: Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*

Yıldız, E. (2011). Cinsel Yönelimler ve Queer Kuram içinde Queer ve Sessizliğin Reddi. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları

Yüksel, Ş. (2009). Transseksüellik ve Cinsiyet Değiştirmenin Standart Değerlendirme, Karar Verme ve Bakım İlkeleri, 91-94. Anti-Homofobi Kitabı Uluslararası Homofobi Karşıtı Buluşma İçinde (Haz. A. Erol). Ankara: Kaos GL Yayınları.

Yuzgun, A. (1993). Homosexuality and police terror in Turkey. *Journal of Homosexuality*, 24(3-4), 159-170..

Zafer, C. (2021). Sosyal Medya ve Toplum. İstanbul: Literatür Yayınları

EKLER

Ek – A: Demografik Bulgular

- 1) Biyolojik Cinsiyetiniz :
  - a) Kadın b) Erkek
- 2) Cinsel Yöneliminizi nasıl tanımlarsınız?
  - a) Biseksüel b) Homoseksüel c) Heteroseksüel d) Aseksüel
- 3) Yaşınız :
- 4) Eğitim Durumunuz
  - a) İlkokul b) Ortaokul c) Lise d) Lisans d) Yüksek Lisans e) Doktora
- 5) Sosyal Medya Kullanıyor musunuz?
  - a) Evet b) Hayır
- 6) Hangi tür sosyal medya platformunu kullanıyorsunuz(Birden fazla işaretleme yapabilirsiniz)
  - a)Facebook b) İnstagram c) Twitter d) Youtube e)Tiktok f)Diğer
- 7) En çok hangi sosyal medya platformunu kullanıyorsunuz
  - a)Facebook b) İnstagram c) Twitter d) Youtube e)Tiktok f)Diğer
- 8) Sosyal medyayı aktif olarak kullanıyor musunuz? a)Evet b)Hayır
- 9) Sosyal medyanın insanların düşünce ve fikirlerini etkilemesi konusunda ne düşünüyorsunuz
  - a)Sosyal medyanın insan düşüncelerini değiştirmeye ve geliştirmeye müsait bir platformdur
  - b)Sosyal medya insanların düşünceleri ve fikirlerini değiştirmesinde etkin rol oynamaz
  - c) Yazınız .....
- 10) Sosyal Medyada paylaşım yapma konusunda cesur musunuz ?
  - a)Sosyal Medya özgürce paylaşım yapabileceğim bir alandır
  - b)Sosyal Medyada düşüncelerimi açıkça paylaşmamam gereken bir alandır
- 11) Sosyal Medyada insanların cinsel yönelimleri ile ilgili paylaşımları konusunda ne düşünüyorsunuz?
  - a)İnsanlar cinsel yönelimlerini Sosyal Medyada da özgürce açıklayabilmelidirler
  - b)Sosyal Medya insanların cinsel yönelimlerini paylaşabileceği bir alan değildir
- 12) Sosyal Medyada paylaşılan Homofobik paylaşımlar konusunda düşünceleriniz nelerdir
  - a)Bu tür paylaşımlar farklı cinsel yönelimlere düşmanlık içermektedir
  - b)Bu tür paylaşımlarda bulunulmasını desteklemekteyim
  - c)Bu tür paylaşımlara katkı yapmak isterim
- 13) Sosyal Medyada paylaşılan Homofobik paylaşımlar sizleri ne yönde etkilemektedir.

- 14) Sosyal Medyada bir fenomeni takip ediyor musunuz?
- a) Evet
  - b) Hayır
- 15) Takibe aldığınız fenomen hangi gruba dahildir?
- a) Sanat
  - b) Siyaset
  - c) Futbol
  - d) Influencer
  - e) Diğer
- 16) Takibe ettiğiniz fenomenin hangi özelliği dikkatinizi çekti?
- a) Paylaştığı yazılar
  - b) Paylaştığı düşünceler
  - c) Çektiği fotoğraflar
- 17) Ne tür içerikler halihazırda bu fenomeni/fenomenleri takip etmenizi sağlıyor?
- a) Siyası
  - b) Güncel
  - c) Moda
  - d) Sanat
  - e) Futbol
- 18) Takip ettiğiniz fenomenin cinsel yönelimini biliyor musunuz?
- a) Evet
  - b) Hayır
- 19) Bir önceki soruya cevabınız Evet ise hangi yönde cinsel eğilimi bulunmaktadır?
- a) Biseksüel
  - b) Homoseksüel
  - c) Heteroseksüel
  - d) Aseksüel
  - e) LGBTİ
  - d) Diğer
- 20) Takip ettiğiniz fenomenin eşcinselliğe yönelik söylemleri ya da düşüncelerini biliyor musunuz?
- a) Evet
  - b) Hayır
- 21) Bir önceki soruya cevabınız Evet ise;
- a) Barışçıl paylaşımlarda bulunur
  - b) Nefret içeren söylemleri bulunmaktadır

- 22) Hangi tutum sizin eşcinseller konusunda ki tutumunuzu gösterir ?
- a) Barışçıl tutum sergilemekteyim
  - b) Savunmuyorum
  - c) Ne savunuyorum Ne savunmuyorum
  - d) Savunmuyorum ve kabul etmiyorum
- 23) Takip ettiğiniz fenomen bu konuda sizin düşüncelerinizi yansıtıyor mu?
- a) Homofobik tutumlarını onaylıyorum
  - b) Eşcinsellerle ilgili barışçıl tutumlarını onaylıyorum
  - c) Tutumu beni ilgilendirmemektedir
- 24) Takip ettiğiniz eşcinsel bir fenomen var mıdır?
- a) Evet
  - b) Hayır
- 25) Bir önceki soruya cevabınız Evet ise paylaşımları hakkında ne düşünüyorsunuz?
- a) Onaylıyorum/Sempatik buluyorum
  - b) Onaylamıyorum/İtici buluyorum
- 26) Eşcinsellerin daha fazla kabullenilmesi ve yasal hak edinmeleri hakkında düşünceleriniz nelerdir?
- a) Yasal hak edinmeleri gerektiğini düşünüyorum
  - b) Kesinlikle toplumda kabul görmemeleri ve hak sahibi olmamalarını düşünüyorum
- 27) Sosyal Medyada eşcinsellere dair nefret söylemlerini/ötekileştirme içeriklerini;
- a) Onaylıyorum b) Onaylamıyorum c) Nötr
- 28) Sosyal Medyada homofobi içeren içeriklere olan yaklaşımınız nedir?
- a) Destekliyorum
  - b) Destekliyorum/yorum yapıyorum
  - c) Kendi hesabımda paylaşıyorum
  - d) Destekliyorum/yorum yapıyorum/kendi hesabımda paylaşıyorum
  - e) Desteklemiyorum

Ek – B: EŞCİNSELLİK TUTUM ÖLÇEĞİ (ETÖ)

Bu ölçek eşcinselliğe bakış açınızı değerlendirmek için hazırlanmıştır. Her bir soru için 1'den 5'e kadar numaralanmış seçeneklerden sizin için en uygun olanın numarasını lütfen sorunun sol tarafındaki boşluğa yazınız. 1- Kesinlikle katılmıyorum, 2- Katılmıyorum, 3- Fikrim yok, 4- Katılıyorum, 5- Tamamen katılıyorum.

Ölçek Maddeleri

1. Eşcinsellik doğal değildir.
- *2. Hem heteroseksüel hem de eşcinsel çiftleri bir davete çağırabilirim.
3. Anal seks normal değildir.
4. Gey barda bulunmaktan rahatsız olurum.
- *5. Bir gey barda görülmekten rahatsız olmam.
- *6. Yakın bir arkadaşım bana gey olduğunu söylese üzülmem.
7. Eşcinselliğin tanrıya karşı işlenmiş bir günah olduğunu söyleyen kutsal kitaplarla aynı fikirdeyim.
- *8. Bir insanın kiminle yattığıyla ilgilenmem
9. Çocuk tacizcilerinin çoğunun eşcinsel olması nedeniyle geylerin öğretmenlik yapmasına izin verilmemelidir.
- *10. Cinsel yönelime dayalı ayrımcılık ırk ve cinsiyet ayrımcılığı kadar kötüdür.
11. Oğlum ya da kızım eşcinsel olduğunu söylese onu evden atarım ya da reddederim.
- *12. Eşcinseller de herhangi biri kadar vatansesverdirler ve ülkeleri için savaşabilirler.
13. Anal seks özellikle eşcinsel bir aktivitedir.
- *14. Eşcinsel seks heteroseksüel seksten daha riskli değildir.
15. AIDS hala birincil olarak bir eşcinsel hastalığıdır.
- *16. Eşcinseller iyi ebeveyn olabilirler.
- *17. Erkek bir homoseksüelle aynı işyerinde çalışmaktan rahatsız olmam.
- *18. Geylerin bulunduğu ortamlara girmekten hoşlanırım.
19. Hemcinsiyle cinsel içerikli oyunlar oynayan çocuklar sapkındır.
- *20. Komşumun eşcinsel olduğunu bilsem bundan rahatsız olmam.
- *21. Kendi cinsimden birilerinin beni çekici bulmasından rahatsız olmam.
22. Gey erkekler kadın olmak isterler.
- *23. Kendi cinsimden birisini çekici bulmaktan rahatsızlık duymam.
24. Eşcinseller askerlik yapamaz.
- *25. Bir din adamının eşcinsel olduğunu bilmek beni rahatsız etmez.
26. Kendi cinsimden birisini çekici bulsaydım hayal kırıklığı yaşadım.
- *27. İki erkeğin flörtü düşündüren yakınlığını görmek bende olumsuz bir duygu yaratmaz.
28. Kendi cinsimden biri beni ayartmaya kalksaydı kendimi taciz edilmiş hissederdim.
- *29. Bir davette bir eşcinselle sohbet etmekten rahatsız olmam.
30. Bir grup eşcinsel arasında kendimi sinirli ve huzursuz hissederim.
- *31. Kızımın öğretmeninin lezbiyen olduğunu bilsem bu durumdan rahatsız olmazdım
32. Erkek veya kız kardeşimin eşcinsel olduğunu öğrenirsem üzülürüm.
- *33. Patronumun eşcinsel olduğunu öğrensem bu durumdan rahatsız olmazdım.
34. Çocuğumun gey olduğunu öğrensem ebeveyn olarak kendimi yetersiz hissederdim.
- *35. Daha çok geylerin oturduğu bir semtte dolaşmak beni rahatsız etmez.
- *36. Şimin veya sevgilimin kendi cinsinden birisine ilgi duyduğunu öğrensem rahatsız olurum.
- *37. Doktorumun eşcinsel olduğunu öğrenmek beni rahatsız etmez.
38. Eşcinsellik tedavi edilmesi gereken bir hastalıktır.
- *39. Hemcinsim olan en iyi arkadaşımın eşcinsel olduğunu öğrenmek beni rahatsız etmezdi
40. Eşcinseller rasgele cinsel ilişki kurarlar.
- *41. Oğlumun erkek öğretmeninin eşcinsel olduğunu bilmekten rahatsız olmam.
42. Medya eşcinselliği yaygınlaştırmaktadır.
- *43. Kadın bir eşcinselle aynı iş yerinde çalışmaktan rahatsız olmam.
44. Eşcinsel olanlar eşcinsel olmayanları ayartmaya çalışırlar.
- *45. Eşcinsellik insan türünün devamını tehdit etmez.
46. Eşcinseller cinselliklerini teşhir ederler.
- *47. Eşcinselleri bir arada tutan sadece seks değildir.
48. Bütün geyler kadınsıdır.
- *49. AIDS hastalığının Tanrının eşcinsellere verdiği bir ceza olduğu düşüncesi yanlıştır.
50. Eşcinseller eşcinsel olmayanları eşcinsel yaparlar.
51. Gey ergenler aslında gey olmak istemezler.
- *52. Gey erkeklerin kadınlardan nefret ettiği düşüncesi yanlıştır.
53. Geyler çocuk sahibi olmaz.
54. Bir kişi hemcinsiyle cinsel ilişki yaşamamışsa eşcinsel değildir.
55. Lezbiyen balerin olmaz.
- *56. Futbolcular eşcinsel olabilir.

* Bu maddelerde ters puanlama yapılacaktır. 5=1, 4=2, 3=3, 2=4, 1=5. Düşük puan olumlu tutumu göstermektedir.

Ek – C: Hudson ve Ricketts Homofobi Ölçeği (HRHÖ) *

*Lütfen aşağıdaki her bir ifade ile ne derece hemfikir olup olmadığınızı, verilen ölçekteki puanlardan birini seçerek ifadenin yanındaki boşluğa yazınız.

- 1 = Hiç katılmıyorum
2 = Oldukça katılmıyorum
3 = Birazcık katılmıyorum
4 = Birazcık katılıyorum
5 = Oldukça katılıyorum
6 = Çok katılıyorum

- ___ 1. Bir eşcinsel grubun içinde olmaktan rahatsızlık duyarım.
___ 2. Kendi cinsimden birisi bana karşı cinsel ilgi gösterirse sinirlenirim.
___ 3. Çocuğumun eşcinsel olduğunu öğrenseydim hayal kırıklığına uğrardım.
___ 4. Kardeşimin eşcinsel olduğunu öğrenseydim üzülürdüm.
___ 5. Eşcinsellerin katıldığı sosyal aktivitelere katılmaktan hoşlanırım.
___ 6. Kızımın öğretmeninin lezbiyen olduğunu öğrenmek beni rahatsız etmez.
___ 7. Kendi cinsimden birisi bana cinsel ilgi gösterirse canım sıkılır.
___ 8. Bir partide bir eşcinselle rahatça konuşurum.
___ 9. Oğlumun erkek öğretmeninin eşcinsel olduğunu öğrenmek beni rahatsız eder.
___ 10. Erkek bir eşcinselle beraber çalışmak beni rahatsız etmez.
___ 11. Kendi cinsimden birisinin bana cinsel ilgi göstermesi beni rahatsız etmez.
___ 12. Çocuğumun eşcinsel olduğunu öğrenirsem, iyi bir ebeveyn olmadığımı düşünürüm.
___ 13. Kendi cinsimden birisini çekici bulmaktan rahatsızlık duymam.
___ 14. Toplum içinde iki erkeğin el ele tutuştuğunu görmek beni iğrendirir.
___ 15. Doktorumun eşcinsel olduğunu öğrenmek beni rahatsız eder.
___ 16. Patronumun eşcinsel olduğunu öğrenmek beni rahatsız eder.
___ 17. Kendi cinsimden birisinin bana cinsel ilgi göstermesi beni gururlandırır.
___ 18. Bir kadın eşcinselle çalışmak beni rahatsız etmez.
___ 19. Eşimin ya da partnerimin kendi cinsinden birisine ilgi duyması beni rahatsız eder.
___ 20. Komşumun eşcinsel olduğunu öğrenmek beni rahatsız eder.
___ 21. Eşcinsellerin gittiği bir barda görülmek beni rahatsız eder.
___ 22. Mensubu olduğumun dinin, din adamının eşcinsel olduğunu öğrenmek beni rahatsız eder.
___ 23. Kendi cinsimden en iyi arkadaşımın eşcinsel olduğunu öğrenmek beni rahatsız etmez.
___ 24. Kendi cinsimden insanların beni çekici bulmaları, beni rahatsız etmez.

Ek – D: ETİK KURUL ONAY FORMU

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
Etik Kurul Başkanlığı

ETİK KURUL KARAR ÖRNEĞİ

TOPLANTI TARİHİ: 25.02.2022
TOPLANTI SAYISI: 2022-05

KARAR NO: 2022-05-35: Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Psikoloji Yüksek Lisans Programı 200603021 numaralı Merve AYÇİÇEK' in "Sosyal Medya ve Sosyal Medya Fenomenlerinin Homofobiye Etkisi" konulu çalışması hakkında yapacağı anket sorularının, etik kurallara uygun olup olmadığını tespit etmek üzere, İGÜ Etik Kurulumuzun 04.02.2022 tarih ve 2022-03 sayılı toplantısında, İGÜ Etik Kurul Yönergesinin 12(1) maddesine göre değerlendirme yapmak üzere görevlendirilen öğretim elemanlarının raporları incelenmiş olup, ilgili çalışmada yer alan bilimsel araştırmanın etik kurallara uygun olduğuna oy birliği ile karar verildi.